

UNIVERSITY OF TORONTO
3 1761 00371016 7

DS
299
S5
1888

Digitized by the Internet Archive
in 2010 with funding from
University of Toronto

9 /

DAS TÂRÎKH-I ZENDÎJE

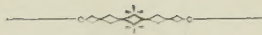
DES

IBN ʿABD EL-KERÎM ʿALÎ RIZÂ VON ŠÎRÂZ

HERAUSGEGEBEN UND MIT EINER EINLEITUNG VERSEHEN

VON

ERNST BEER.

LEIDEN.

DRUCK UND VERLAG VON E. J. BRILL.

1888.

DS

299

S5

1888

LIBRARY

747791

UNIVERSITY OF TORONTO

6
SEINEM LEHRER

Herrn Dr. F. C. ANDREAS

IN DANKBARKEIT

GEWIDMET

VOM

HERAUSGEBER.

5

ÜBER DIE QUELLEN ZUR GESCHICHTE DER ZENDDYNASTIE.

Wenige Zeiten in der Geschichte Persiens bieten einen so traurigen Anblick wie das vergangene Jahrhundert. Die Sefewiden Monarchie war in Zersetzung begriffen. Alle staatlichen Einrichtungen waren erschüttert; ohnmächtig standen die verkommenen Nachfolger eines Isma^cil und ^cAbbâs I auf-rührerischen Vasallen gegenüber; die Sittlichkeit war gänzlich vergiftet, und auch der kriegerische Sinn schien geschwunden zu sein. Furchtbar schnell und vernichtend erfolgte durch die Afghânen die Katastrophe. Zwar gelang es noch dem Feldherrngenie des Nâdir Sâh, sein Volk zu glänzenden Siegen und Eroberungen mit sich fortzureissen, aber für den inneren Verfall fand er kein Heilmittel. Und so günstig wir auch über seinen schlichten Nachfolger, Kerim Khân urteilen mögen, was dieser schuf, war nur ein Not- und Flickbau, der deshalb unter den ungeschickten Händen seiner Erben schnell zusammenbrach. Die dann folgende Qâjârendynastie fand einen innerlich zerfallenen und verfaulten Staat vor. Da auch diese die Lage des unglücklichen Landes nicht besserte, sondern dasselbe systematisch ruinierte, so viel eben noch zu ruinieren war, was ist es dann ein Wunder, wenn das persische Volk nach einer Radicalcur verlangt, indem es sehnsüchtig nach einer Annexion durch eine europäische Macht sich umsieht? Möge es sich

in den Vorteilen, die es von einer solchen erhofft, nicht getäuscht sehen.

Ähnliche trostlose Zeiten — die Mongolenstürme — hatten grosse Historiker wie 'Alâ el-dîn Afâ Melik Juweinî hervorgebracht. Als aber in Persien die Geschichtsschreibung in die Hände serviler Hofjournalisten gefallen war, deren einzige Aufgabe es war, das Regiment ihres Auftraggebers und seiner Dynastie zu verherrlichen, als die leichte und natürliche Redeweise der Litteraten aus der Sefewiden Zeit sich verlor und durch einen überladenen und ungelenten Kanzleistil ersetzt wurde, war die Zeit für nach Form und Inhalt vollendete Geschichtswerke vorüber. Doch das Interesse für die Geschichtsschreibung war nicht erstorben. Und es erstand dabei ein litterarisches Talent ersten Ranges, Mîrzâ Mehdî Khân von Asterâbâd. Wegen der grossen Bedeutung für die persische Historik und den persischen Stil wollen wir wenigstens einige andeutende Worte über sein târîkh-i jîhân-guşâ geben.

Verfasst ist dasselbe nach dem Tode Nâdiršâh's, zur Zeit des Šâh Rokh, des Sohnes des Rizâ Qulî Mîrzâ, und vielleicht auch in dessen Auftrage.

Denn das Buch ist nach der eignen Erklärung des Mîrzâ auf Bestellung geliefert worden. Und wer konnte anders wohl der Auftraggeber sein als eben Šâh Rokh, in dessen Interesse es liegen musste, durch Auffrischung des Ruhmes seines Grossvaters seinem eignen Throne einen glänzenden Anstrich zu verleihen? Wegen der Stellung zu Šâh Rokh und dessen Vater ist auch die Darstellung des Autors von den letzten Regierungsjahren des Nâdir Šâh nur mit Vorsicht zu benützen, da das Bestreben die Schuld desselben an seinem Sohne und die veränderte Regierungsweise in engen Zusammenhang zu bringen zu sehr hervortritt. Sehen wir davon ab, so ist das Geschichtswerk von einem Manne geschrieben, dem teilweise die besten Informationen zu Gebote standen. Er ist Geheimsecretär des Nâdir Šâh gewesen, vielleicht hat

ihn schon dieser zu seinem dereinstigen Geschichtsschreiber ausersehen und ihm authentische Nachrichten zukommen lassen. So giebt denn Mirzâ Mehdî nicht bloss genaue Beschreibungen der Entscheidungsschlachten, sondern auch der diesen vorausgehenden Operationen; er liefert uns den ursprünglichen Feldzugsplan nach Indien und dessen spätere Modificationen; er kann seinen eigenen Anteil an wichtigen diplomatischen Verhandlungen, so mit dem Hof zu Konstantinopel, wiederholt hervorheben. Die Wahrheit in grösserem Umfange direct gefälscht zu haben, kann Niemand ihm vorwerfen.

So hoch wir demnach auch den Quellenwert des Târîkh anschlagen, den Namen eines auch nur mittelmässigen Historikers müssen wir dem Mirzâ vorenthalten. Zwar hat er die Anschauung, dass sein Held nur dem Čingizkhân und Tîmûrkhân zu vergleichen sei, dass er von Gott gesandt sei, um der Anarchie in Persien ein Ende zu machen — aber über solche wiederholte Betrachtungen hinaus geht nicht sein historischer Blick. Er vermag nicht das wichtige vom unwichtigen zu scheiden. Die Katzenbalgereien mit einem aufrührerischen kleinen Häuptling beschreibt er ebenso ausführlich wie grosse Schlachten. In den Zusammenhang der Ereignisse, die Motive der Handlungen bemüht er sich nicht sonderlich einzudringen, sondern klammert sich dafür an streng chronistische Darstellung.

Doch ein grosser Stilist war er, der grösste den das moderne Persien hervorbrachte. Er schuf sich aber nicht einen eigenen Stil, sondern bildete nur den vorhandenen mit Virtuosität aus. Herr Professor SCHEFER hat in seiner persischen Chrestomathie (II, p. 231) behauptet, dass das târîkh-i jîhân gušâ-i nâdirî eine Nachahmung des gleichlautenden des ‘Alâ el-dîn Atâ Melik Juweinî sei, sieht man aber von dem Gleichlaute der Titel ab, so findet man sonst den grössten Unterschied. Vielmehr stimmt der Stil des Mirzâ Mehdî ganz überein mit dem der »Lettres et Dépêches», die SCHEFER in demselben Buche veröffentlicht hat. Es ist

eben der Canzleistol. Mīrzâ Mehdî war aus den Kreisen der niederen Beamten hervorgegangen, hatte in jahrelanger Übung gelernt, sich in der geschnörkelten Redeweise auszudrücken und sein Talent dazu verwandt, das vorhandene Sprachmaterial, den ganzen Phrasenschatz zu durcharbeiten und sich zur augenblicklichen Benützung bereit zu machen, die verschlissenen Steine neu zu putzen und funkelnde Kunstwerke daraus zusammensetzen¹⁾. Da er aber kein scharfer Denker ist, so verschwendet er die Fülle seiner Rede an alle Gegenstände gleichmässig und bemüht sich nicht durch wechselnden Ton wichtiges und unwichtiges von einander abzuheben.

Nach diesen nötigen Vorbemerkungen gehen wir zu unserer eigentlichen Aufgabe über, zur Betrachtung der Quellschriften für die Geschichte der Zenddynastie.

Wir lesen in der Einleitung des tārīkh-i zendīje [p² f], dass ein verstorbener Mīrzâ Sâdiq Munšî, mit dem takhalluṣ Nāmî, ein tārīkh i selṭenet i Kerīm Khân Zend schrieb, und dann weiter: از هنکام فوت کریم خان که مبدای طلوع افتاب عالم تاب دولت قاجاریه است نیز بعضی از ارباب تواریخ بصبط وقایع امور آن دولت روزافزون ارتکاب ورزیده و در ذکر وقایع انقراض دولت زندیه احدی متعرض نشده بود. Nach der hergesetzten Stelle war somit zu der Zeit, als unser Verfasser seine Einleitung niederschrieb, noch kein Geschichtswerk veröffentlicht, das eine Spezialgeschichte der Zenddynastie bis zu ihrem Ausgange mit der Gefangennahme und Hinrichtung des Luṭf'alīkhân gegeben hätte. Damit scheidet zunächst die zweite Hälfte des tārīkh-i gītigušâ, die jenen zeitraum schon mit einschloss, aus unserer Betrachtung aus. Nach der selben Angabe waren aber schon einige Geschichtswerke vorhanden, die mit dem Tode Kerīm Khân's anhe-

1) Das hindert uns jedoch nicht anzuerkennen, dass die durre je nâdire wirklich die Nachahmung des Machwerkes des Waṣṣâf ist.

bend die Geschichte dieser Zeit im engen Anschlusse an die der Qājārendynastie²⁾ gaben.

Nun besitzen wir eine Spezialgeschichte der Qājāren in dem Tārīkh-i Muḥammedī des Ibn Muḥammed Teqī von Sārī (in Māzenderān). Indem ich auf die ausführliche Notiz in Rieu's Catalogue of Persian Manuscripts, sub Add 27, 243 = Vol. I, p. 199 verweise, habe ich nur wenig hinzuzufügen. Eine augenscheinlich von dem Autograph des Verfassers genommene Abschrift befindet sich im Besitze des Herrn Dr. ANDREAS. Leider ist die Handschrift in einem sehr vertrakten Šikeste geschrieben, und durch Wasserschaden über ein Drittel unlesbar gemacht.

Doch bei flüchtiger Durchsicht habe ich etwa folgendes herausbekommen. Ibn Muḥammed war auch einer jener Mīrzā's, die weiter nichts verstehen, als Dinge zu schreiben, die nur wieder ein Mīrzā versteht. Er hatte sich an den Werken des Mīrzā Mehdī vollgezogen und verstand es, nach dem Geschmacke seiner hohen Gönner phrasenreiche und nach allen Regeln der Rhetorik gesalbte Sächelchen zu fertigen. Man vergleiche nur den von ihm abgefassten und in das Tārīkh aufgenommenen Heiratsvertrag des Šāhzāde je a'ẓem Ḥasan Qulī Khān mit dem des Rizā Qulī Mīrzā, gefertigt von Mīrzā Mehdī (cf. SCHEFER: Chrestom. Pers. II, 234) und ersehe so, wie weit er dieses Vorbild nachahmt.

Da der Autor von Feth 'Alī Khān den Auftrag erhielt, die Geschichte der Qājārendynastie zu schreiben, so kann er die beste Kunde geben. Vom Hofe wurden ihm die tatsächlichen Nachrichten geliefert, und seine Aufgabe war es nur, sie in möglichst schöne Worte zu hüllen. Grösser ist sein Verdienst als Geschichtsschreiber nicht. Schrieb er über die Qājāren das, was sie ihm zukommen liessen und verlangten, ging er hierbei darauf aus, die guten Ansprüche der

---

2) Nur diese kann die دولت روز افزون sein.

neuen Dynastie auf die Herrschaft Persiens seit dem Ausgange der Sefewiden Monarchie hervorzuheben, so zeigt er sich doch auch über die Ereignisse auf gegnerischer Seite genau unterrichtet. Das war ja nicht schwierig, denn am Hofe von Teheran lebten viele Flüchtlinge und Ungetreue aus Süd-Persien. Wenn wir natürlich von der Tendenz absehen, die Qājāren als allein berechnigte Prätendenten für den persischen Thron, um den sie die Zenddynastie brachte, hinzustellen, so stimmen die Nachrichten über die letztere immer zu den übrigen Berichten. Ibn Muḥammed geht hierbei ins Detail ein; so giebt er uns das tārīkh auf die Thronbesteigung des Ĵāfer Khān, das wir auch im tārīkh-i zendīje finden. Aber abhängig ist das tārīkh-i Muḥammedī weder vom tārīkh-i zendīje noch vom tārīkh-i gītī-guṣā, vom ersteren schon nicht, weil dieses später abgefasst ist.

Das Tārīkh-i Muḥammedī trägt also den Charakter der Parteischrift und der Offiziösität an der Stirn, aber wenn wir jenes Moment stets abziehen, bleiben uns eine Menge kostbarer Nachrichten über die Geschichte der Qājāren, die wir sonst nirgends finden.

Nach der Angabe im Tārīkh-i zendīje haben wir also die vorläufige Reihenfolge: Tārīkh-i Muḥammedī, Tārīkh-i zendīje, Tārīkh-i gītī guṣā, Teil II. Nun ist aber die erste Hälfte des Tārīkh-i gītī-guṣā schon 1204 bis zum Jahre 1200 d. H. geschrieben von Mirzā Ṣādiq.

Eine ausgezeichnete Handschrift des ganzen Werkes befindet sich in Berlin, Sammlung Petermann I, 387 ³⁾. Zu dem was Rieu in seinem Catalogue I p. 196 ff. gegeben hat, kann ich etwa folgendes nachtragen.

Auch Mirzā Ṣādiq ist ein Nachahmer des Mirzā Mehdī, an dessen Werken er sich herangebildet hat. Wir treffen also bei ihm die üblichen Frühlingsbeschreibungen nach her-

3) Eine andere Handschrift befindet sich im Besitze des Herrn Prof. SCHEFFER in Paris, der sie mir gütigst auf einige Zeit überliess.

gebrachtem Schema, den Schwulst der Rede, die gesuchten und schiefen Bilder, dieselbe Phraseologie. Zu seinem Berufe brachte auch er nichts weiter mit als den Ruhm eines zierlichen Stilisten, der auch nach dichterischen Ehren gestrebt hatte.

Nach eigener Erklärung und der seines Fortsetzers ist Mîrzâ Sâdiq von Ja^ʿferkhân zum Geschichtsschreiber der Zenddynastie bestallt werden. Nun lesen wir bei Rieu a. a. O. die Anecdote, dass schon ^ʿAlî Murâd, der Vorgänger dieses Fürsten, den unglücklichen Mîrzâ wegen der Parteilichkeit seines Geschichtswerkes hart bestrafte. Ist die Anecdote wahr und nicht erst aus dem gereizten Ton des târikh-i gîti gušâ gegen ^ʿAlî Murâd Khân erfunden, so muss dieses ein anderes sein. In der Einleitung des târikh-i zendje finden wir ein târikh-i selţenet i Kerîm Khân erwähnt. Und der noch lebende Urenkel Kerîm Khâns in Širâz besass nach einer Mitteilung des Herrn Dr. ANDREAS eine sehr alte Handschrift eines Geschichtswerkes von Mîrzâ Sâdiq, das mit dem Tode Kerîm Khâns abbrach. Vielleicht also war schon von Kerîm Khân selbst der Mîrzâ zum Historiographen bestimmt — zeigte ja der sonst schlichte Häuptling durch Wiederherstellung der Gräber des Sa^ʿdî und Hâfîz Verständnis für Litteratur. Dieses Târîkh müsste dann allerdings später umgearbeitet sein.

Gewiss ist es dann noch einmal von ^ʿAbd El-Kerîm B. ^ʿAlî Rizâ el-Šerîf bearbeitet, denn nur so kann ich mir die schon in der ersten Hälfte gegen die Grösse und Tapferkeit der Qâjâren gezeigte Bewunderung erklären, nie werden sie als einfache Rebellen hingestellt wie die übrigen Feinde des Kerîm Khân.

Die thatsächlichen Angaben des Mîrzâ Sâdiq beruhen auf Mitteilungen des Ministers Mîrzâ Muḥammed Husein Huseinî Ferâhânî. Lesen wir darüber die eigene Erklärung:

انچه راقم حروف از حقایق وقایع موصوف و کیفیت تسخیر
 وتصرف آن ملک معروف (d. h. Baṣre) در این صیغه شریفه

ضبط نموده از اغراقات منشیان و زواید شاعرانه دور و خالی از شوایب
 نقص و قصور است زیرا که آنچه تحریر پذیرفته از زبان صداقت
 ترجمان سید رفیع مرتبه عالیشان جناب قدسی طنبیت
 فلاطون زمان حضرت حکمت مرتبت ارسطوی دوران موساس مبنای
 افضل و احسان منتظم عقود جواهر نظم وزیر بینظیر عهد و عصر
 دوحه بر بوستان سیادت نویاده حدیقه شرافت میرزا محمد
 حسین حسینی فراهانی که بوزارت نواب سپهررکاب مباحی و در
 سفر ضمیمه اثر سعادت همراهی و از جزویات و کلیات واقعات آگاهی
 و علم بر حقایق کدازشات کماهی داشتند مسموع داشته بدون
 زیاده و نقصان این دلائے منور را پرشته انتظام کشید

In unseren Augen hat demnach Mîrzâ Şâdiq nur das Ver-
 dienst, den Berichten seines Gewährsmannes eine stilistische
 Aufputzung verliehen zu haben. Höher geht sein Streben
 nicht. Desto dankbarer sind wir aber dem Träger authen-
 tischer Nachrichten.

Von Ja'fer Khân, dem Sohne des von 'Alî Murâdkhân
 gestürzten Şâdiq Khân, beauftragt, musste der Historiker
 Alîmurâd Khân als undankbaren Rebellen darstellen.

Damit obige Bemerkungen über Stil, Darstellung und
 Tendenz des Werkes etwas mehr Gewicht erlangen, will
 ich eine Episode hier ganz hersetzen.

ذکر پریشانی آساس دولت علیمرادخان در دار السلطنه اصفهان
 بنقدیر خالقی انس و جان و چگونگی آن ابرش خوشاخرام قلم
 وادام شیرکام کلمک زبیرقم در تحریر کیف و کم در فضای بخت
 فزای این دفتر محترم برین روش شیرکام و سبک قدم میگرد که
 علیمرادخان وارد اصفهان و طرازنده مسند شوکت و شان کردید

و یکچند بنحیلات زیاده از حدّ واعندال ومطالبه واخذ مل
ومنال وحواله وجوه کلیه برسم اسم نویس ازاز وبقال اهل ان
خطّه مینومثالرا بزیر بار صعب الاحترام کشید واز امتعه ونقود
غیرمعدود ساختگی لشکر نامحدود وتدارک افواج جنود نمود بعد
از یک چند توقف صید مراد خان عمزاده خودرا لشکری
انبوه داده بجانب فارس فرستاد ومحمد ظاهر خان خاله زاده راکه
مامور کوه کیلویه کرده در ان حدود بود باعانت صید مراد
خان فرمان داد تا بهر جا وهر مکان که بجهت ایشان تیسر
وامکان داشته باشد عنان جلالت کشایند سرداران مزبور با ان
سپاه افزون از مور تا بمنزل کوشک زر که نخستین منزل سرحد
فارس است بطریق جلالت پیموده در ان سرزمین سنکری متین
بسته باستحکام تمام نشستند نواب سپهرکاب حسن خان ولد
خودرا با لشکری بسا شکوه بمقابلّه ان گروه تعیین وعلینقبخان
پسر دیکرا که بدار العبادّه یزد فرستاده در ان جا اقامت
داشت نیز مقرر فرمودند که بحسن خان پیوسته وراه بر
سرداران علیمرادخان بسته بمجادله قیام نمایند حسب فرمان
قضاتمکین ان دو برادر با یکدیگر قرین ودر همان کوشک زر وتوابع
ان سرزمین تلاقی ان دو دریای کین وتقابل ان دو کوه متین
اتفاق افتاده دلاوران دو جانب ودلبران مقابل محارب از دو سو
در تنک وپسو آمدند بازار خندجر وشمشیر کرم وتیغ ونیز در
خونریزی بی ازم شد در ان دار وکبر شکست بر لشکر علیمراد
خان وهزیمت بر ان سپاه کران افتاده سر بصحرای هزیمت وجانب
اصفهان روی هزیمت نهادند علیمراد خانرا از ظهور این امر

ناملایم دریای ساخط و غضب منالاطم و سپاه غیظ و خشم در عرصه
 طبیعت متهاجم و یزد دلیران و ترکناز میدانرا خود عازم و بتوجه صوب
 فارس جازم شد پس با طنطنه تمام و دبده لاکلام بر زمین فلک تمکین
 جواد کردون خرام بر نشسته و سپاه سپهر سنکاه در دنبال رایات جلال
 سیل بسته روی بیباغ سعادت آباد آورد و در آن عمارت مینومنزلت منزل
 کرد جزایر چیمان لشکر که در مرتبه هفت هشت هزار نفر بودند
 از اهالی تسوابع عراق بایکدیگر اتفاق و با علیمراد خان ترک وفا
 و وفای کرده قنیلهارا سوزان و بهیأت اتفاق بسوی اماکن و اوطان
 خود روی آوردند این معنی بسایر سپاه معسکر سرایت کرده
 هر دهنه بر اسبان تیزرو راه پیمای همان هنجار و هریک متوجه
 شهر و دیار خود گشتند علیمراد خان از این معامله حیران
 گردیده او نیز با معدودی غلامان و بقایای سپاهیان عنان
 بجانب قلمرو و بسمت همدان گردانید چون واقعه تفرقه جنود
 علیمراد خان انتشار یافت حسن خان مراجعت بشیراز و خدمت
 پدر فرخنده سیر سرافراز و علینقی خان بجانب دار السلطنه
 اصفهان شتافت و در آن خطه غیرت بخش خلد و جنت اساس
 عیش و عشرت فروچید و در محل طرب بساط لهو و لعب گسترد
 و از کار علیمراد خان بکلی غافل گردید اگر بمآجر و ورود اصفهان
 علیمراد خانرا که بجز از معدودی سپاه اورا همراه نبود تعاقب
 مینمود البته برو منصور و یکباری قلع مواد ان همه شر و شور
 که بالاخره از او ظهور نمود میگردید و کار بجائی نهمیرسید که
 خود و پدر و الاکهر و برادران و دولت اندچنان از شر ان ناسپاس
 حق ناشناس بزوال رسد و سرانجام بآن قیل و قال کشد مختصر

ساختن علیمراد خان در بلده همدان تالیف قلوب دوست
 و دشمن کرده بعد از اندک خودسازی دیگر باری آغاز ترکنازی
 و روی بجانب دارالسلطنه اصفهان ورأی بچهاره کار علینقیخان آورد
 علینقیخان نیز بعد از اطلاع بر کیفیت توجه او با جمعیتی
 که داشت رایت نهضت باستقبال علیمرادخان افراشت و چون
 دو سه منزل بیابای جلالت در نبردید ان دو کوه خارا وان
 دو دریای پر پهنا با هم ملایق کردید و کار بخونریز و امر بستیز و آویز
 انجاسامید در اندک زمانی خونها ریخته و سرها بفتراکها آویخته
 و عنانهای تک آوردن کسپیخته و کردهای بلا از میدان هیجا
 انکیخته خاکها بر فرقهها بیخته لشکر علینقیخان از صفحه
 میدان کریخته شد علینقیخان با حالی پریشان عازم شیراز
 و علیمرادخان مجدداً باجلال و اعزاز متوجه اصفهان و در ان خطه
 بهشت نشان سرفراز و حکمران شد

Lesen wir dies mit unbefangenen Augen, so fallen uns zwei Punkte auf. Erstens zeigt sich der Autor als blinder Parteigänger des Šâdiq Khân, des Vaters seines königlichen Auftraggebers. Für ‘Alîmurâd Khân, der doch vielleicht allein unter den Mitgliedern der Zendedynastie siegreich den Kampf gegen Aqâ Muḥammed Khân bestanden hätte, hat er nur Worte des Abscheus. Neben solcher Gesinnung bemerken wir sodann eine Weitscheifigkeit der Darstellung, aus der wir aber herauserkennen, dass sie nicht auf Augenschein beruht, dass der Schreiber für militärische Dinge, für Topographie u. a. wenig Sinn und Verständnis hat. Oder wollen wir einen Autor hochschätzen, der eine Schlacht beschreibt, — die von čehâr češme, wie der Namen im târîkh-i zendîje lautet — aber den Ort, wo sie stattfand, anzugeben vergisst; der in allgemeinen Phrasen die Hitze des Kampfes

zu schildern sich bemüht, aber den für die Niederlage des 'Alîneqî Khân entscheidenden Umstand, den Abfall der Îlâts zu 'Alîmurâd Khân, nicht erwähnt. Zweitens können wir durch eine Vergleichung mit dem Târîkh-i zendîje schon jetzt constatieren, dass in diesem Berichte sich keine Abhängigkeit von dem des Mîrzâ Şâdiq zeigt.

Ebenso wenig hat der Verfasser des Târîkh-i Muḥammedî die erste Hälfte des târîkh-i gîtî-guşâ vom Tode des Kerîm Khân an benützt. Dieser Teil war eben von Mîrzâ Şâdiq unvollendet hinterlassen und daher noch nicht publiziert. In die Öffentlichkeit trat er wohl erst in der Redaktion des 'Abd el-Kerîm.

Wir gehen über zu dem Târîkh-i zendîje des Ibn 'Abd el-Kerîm 'Alî Rizâ von Şîrâz. Eine Abschätzung dieser Schrift ist nicht so leicht wie bei den obigen, weil uns über den Verfasser keine weiteren Nachrichten vorliegen. Rieu glaubt aus verschiedenen Äusserungen schliessen zu können, dass er ein entschiedener Anhänger der Qâjârendynastie war. Wir haben einen anderen Eindruck bekommen. Uns erregen die Loblieder auf die neue Dynastie, die übertriebenen Metaphern von deren Herrlichkeit Zweifel an der Aufrichtigkeit der Empfindung. Uns erscheinen sie nur als der dem Sieger notwendig erwiesene Tribut. Aber das Herz des Autors ist bei der unglücklichen Dynastie der Zend, besonders zeigt er sich für Luṭf 'Alî Khân eingenommen. Er schrieb unter gefährlichen Umständen, seine Sympathie für die früheren Herrscher konnte ihm zum Verderben gereichen. Wir müssen daher annehmen, dass das, was er über dieselben urteilt, seine vollste Überzeugung ist, der nicht etwa durch Aussicht auf Belohnung nachgeholfen wurde.

Er will einen Abriss der Geschichte der Zenddynastie vom Tode des Kerîm Khân bis auf Luṭf'alîkhân geben. Indem er sich auf dies Thema beschränkt, verschmäht er es, da darüber schon andere Berichte vorlagen, das Aufkommen der Qâjâren ausführlicher darzustellen. Desto mehr ins De-

tail arbeitet er bei der sich gestellten Aufgabe. Wir werden über die einzelnen Kriegsthaten der Herrscher aus dem Hause des Kerîm Khân ausführlich unterrichtet, eine Menge Personen tauchen auf, die Marschrouten werden bis aufs einzelne angegeben. Auch auf die inneren Verhältnisse, auf die näheren Umstände bei dem Sturze der einzelnen Regenten wird eingegangen. Woher besitzt unser Autor seine Kunde? Er beruft sich auf keinen Gewährsmann, der ihn informiert hätte, und auch auf keine schriftliche Quelle. Und wirklich konnte er keine Vorarbeiten benützen. Denn der Abschnitt des Târîkh des Mîrzâ Sâdiq vom Tode des Kerîm bis auf Ja'fer-Khân's Thronbesteigung war, wie oben erwähnt, unvollendet hinterlassen und daher schwerlich schon publiziert. Ich habe übrigens beide mit einander verglichen und nicht finden können, dass eine Abhängigkeit zwischen ihnen bestände; 4) wo sie zusammenstimmen, haben wir eben zwei unabhängige Zeugnisse für dieselbe geschichtliche Wahrheit. Vielleicht in einem Falle könnte ihr gleichlautender Bericht, — über die Grausamkeit des 'Alîmurâd gegen die Kinder des Kerîm — wenn wir das widersprechende Zeugnis der europäischen Reisenden hören wollen, für irgend ein näheres Verhältnis zwischen beiden Werken zu beweisen scheinen, denn beide würden wohl nicht unabhängig dieselbe falsche Angabe haben. Doch dieselbe ist vielmehr, wie aus dem ganz selbständigen Târîkh-i Muḥammedî hervorgeht, richtig, und die Europäer haben sich geirrt.

Der Verfasser des Târîkh-i zendîje zeigt sich als sachverständiger, scharfer und geistreicher Beobachter. Indem er bei wichtigeren Ereignissen auch den kleinsten Nebenumstand anführt, versteht er es anderseits, minder Wichtiges bloss flüchtig anzudeuten. Wenn er es verschmährt, lange moralische Ergüsse zu geben, so hat er umgekehrt Talent zur Charak-

---

4) Auch das Târîkh i Muḥammedî soweit ich es habe eingesehen hat der Verfasser nicht herbeigezogen. Die Dater, die er über die Qâjâren giebt, konnte er bequem überall erfahren wenn er sie nicht aus eigener Erinnerung wusste.

teristik. Mit knappen Worten entwirft er ein Bild von den Helden seiner Erzählung. Wie versteht er es, uns den stolzen Adel und den kühnen Wagemut des Luţf'alikhân vor die Seele zu führen!

In dem Târîkh stehen unvermittelt der Prunkstil des Mîrzâ Mehdî und die schlichte Sprache des gewöhnlichen Lebens nebeneinander. Wo irgend eine längere Periode, ein ausgeführter Vergleich sich findet, können wir stets annehmen, dass hier der Autor den Mîrzâ Mehdî benutzt, und zwar meistens wörtlich. So ist denn gleich die Einleitung (p. ۱—۳) ganz nach dem Vorbilde derer zum târîkh-i jihân-guşâ gestaltet. Die Beschreibung der Greuelszenen bei der Einnahme von Kirmân (p. ۱۰) fast wörtlich aus einer ähnlichen Situation im Târîkh des Mîrza Mehdî abgeschrieben, ebenso die Schilderung der Gefahren des Passes von Fârîâb, (۴۰) der Veränderung in der Regierung des Luţf'alî (۵۹) der Kälte bei der Belagerung von Kirmân, (۶۰—۶۱) u. a. Die Verse und Qoranstellen sind meistens aus demselben Târîkh, einige auch aus der durre je nâdire entlehnt.

Doch die Bedeutung des Werkchens liegt vor allem darin, dass sein Stil den Übergang bildet zu dem einfachen der modernen persischen Tagesliteratur. An dem Ungeheuer Aqâ Muhammed wüsste ich vielleicht nur das zu loben, dass er seinen Schreibern den Prunkstil verbot. Unter dem Einfluss des Hofes und nach dem Vorbilde der von verschiedenen Commissionen gelieferten Geschichtswerke gewöhnte man sich nur ein solches Persisch zu schreiben, wie man es wirklich spricht. Muster solches schlichten Stiles ist die vom jetzigen Šâh verfasste Beschreibung einer Reise nach Mâzenderân, ferner das rûznâme je ĥakîm elmemâlik d. h. das von dem Privatsecretär u. Leibarzt des Fürsten, 'Alî Neqî Ibn-i Isma'îl, gelieferte Journal einer Wallfahrtsreise nach Mešhed, und das Mîrât el-buldân d. h. ein vom Šanî' el-doulet und Redacteur der in Tehrân erscheinenden Zeitung Îrân, Muhammed Hasan Khân, Sohn des verstorbenen I'ctimâd

el-selṭenet, Hâjî 'Alî Khân, zusammengestelltes geographisches Wörterbuch. Alle drei sind mir aus der Bibliothek des Herrn Dr. Andreas zugänglich gewesen.

Ihr Stil ist der feinere Conversationston, schmucklos und schlicht, alle lebhafteren Farben sind gemieden; die Sucht nach voll ausgeführten, mehrere Perioden erfüllenden Gleichnissen, fortgesetzten Metaphern, Allegorien ist geschwunden. Indem man Natürlichkeit erstrebt, will man das Tatsächliche desto genauer beschreiben. Längere Perioden sind vermieden, ein Satz sorglos an den anderen durch einfache Verbindungswörter gehängt. Mit der abnehmenden Bildung verliert auch des Arabische seine dominierende Stellung im Persischen. Eine durre je nâdire wird und kann in diesem Jahrhundert nicht mehr geschrieben werden.

Dafür nehmen die türkischen, meist ost-türkischen — oder âdherbâjânî — türkischen? — Lehnwörter immer mehr zu; z. b. das Buch des Schâh's wimmelt von solchen Fremdwörtern, die man im Zenker vergeblich sucht. Von Europäischen Sprachen hat vor allem das Russische sein Contingent stellen müssen, zb. *دشمنه کالسکه*, u. a. Durch die fremden Instructeure sind viele militärische Ausdrücke wie *ستون اجودان* (= colonne, Abteilung), eingebürgert. Sonst hat das Persische eine Abneigung gegen das Fremdwörterunwesen, wie es zb. im Neu-Türkischen herrscht. Freilich die persischen Zeitungen machen hier eine Ausnahme cf. *پلیس (police) موزیک پست کنت مسیو* — aber bis jetzt ist ja in keinem Lande das Zeitungswesen für Reinhaltung der Muttersprache förderlich gewesen.

Der Verfasser des Târikh-i zendîje steht nun mit dem einen Fuss schon auf dem Boden des modernen Stiles und Sprachgebrauches.

Um ihn lesen zu können, muss man Zenker benutzen, nicht Vullers. Umgekehrt zeigt das moderne Persisch noch manchen alten Ausdruck, der früher nur idiomatisch vorkommt, schwer zu belegen ist. So führe ich an, dass in unserem Târikh

das Wort ترجمان (cf. p. ۲. l. 2, 13) in der seltenen Bedeutung von »muleta" (cf. Vullers s. v.) verwandt wird. In der Aufnahme von türkischen Wörtern zeigt sich unser Târîkh noch zurückhaltend. z. b. gebraucht es für »Aufenthalt" توقف — später lesen wir nur das türkische اطراق. Anderseits hat es manchen guten iranischen Ausdruck wie همایون nicht. Derselbe ist aber aus dem Türkischen jetzt wieder zurückgeflossen. Dasselbe Türkische hat ja auch noch خواجه in lebendigem Gebrauche erhalten; in ihm heisst das iranische خستکی wie noch bei Sa'dî »Krankheit", während es bei den Persern nur die »Müdigkeit" ist; »Krankheit" ist bei diesen ناخوشی.

Was die Declination anbelangt, so wird der Dativ nur noch selten durch را gebildet; meist werden Umschreibungen wie بنزد نزد بعهدہ بتصرف بدست u. a. verwandt. Nach arabischen Femininen stehen im Attributverhältnisse die arabischen Adjective bald im Femininum — besonders nach Pluralen — bald nicht. Aber ein ganz eigener Zug ist es, dass auch persische Substantive, wenn das entsprechende arabische ein Femininum ist, das arabische Adjectivum im Femininum folgen lassen. Aus dem târîkh-i jîhânguşâ, Tebrîzer Ausgabe von 1292, habe ich mir zwei Beispiele notiert: شهر معموره, p. 140 nach Analogie von باغ مزبوره und باده, p. 17. So lesen wir denn im târîkh-i zendîje: دروازۀ مشهوره, p. ۱۸, u. a. Bemerkenswert ist auch die Verwendung von arab. Verbalsubstantiven für Participien in Fällen wie شهر و توابع انتظام für منظم است. Für die Umänderung der arab. Wörter im Persischen hat BLOCHMANN in der Vorrede zur Übersetzung der »Persian Metricains" reiche Beispiele gesammelt. Modern ist auch der barbarische Sprachgebrauch, die Stammnamen den Individuen ohne jedes Adjectivsuffix anzuhängen — کریم خان زند — wo die Alten زندگی gesagt hätten.

Von den Präpositionen werden die einfachen meist durch zusammengesetzte verdrängt: در اصل durch پيس — در اصل durch بنعاقب — با durch باتفاق — از (= de, wegen) durch بنابر oder ازبرا u. a.

Wenn es schon bei Sa'dî oftmals für: »er sagte ihm'' heisst *با او گفت*, statt *باو* oder *بدو گفت*, d. h. »cum eo collocutus est,“ für »ei dixit,“ so hat sich aus solcher Stellung heraus der Gebrauch von *با* (cum) für *به* immer mehr erweitert. So lesen wir in unserem Târîkh (p. 9) unmittelbar nebeneinander: *انچه بنظر علیخان نموده بانو خواهد کرد*: was er dem Nezer 'Alî Khân gethân, wird er dir anthun.

Beim Verbum werden die sekundären auf *یدن* — immer zahlreicher. *کردیدن* hat es über *کشتن* davon getragen.

Zu beachten ist auch dass der Verf. immer *انها* (u. *اینها*) auch für Personen hat. Das findet sich freilich von Alters her, aber nirgends so ausschliesslich.

Die alten Conjunctionen schwinden. »Obgleich'' heisst nur noch selten *اگرچه* oder *هرچند* meist *اینکه* oder *با وجود اینکه* oder *با اینکه*, »weil'': *که* oder *اینجا که*, »damit'': nicht *تا*, sondern *باجهت اینکه*, die Moduspartikel *به* ist in unserem Târîkh gar nicht gebraucht; daher sind die Verse, in denen sie auftritt, alle entlehnt. Nach den Verbis der Aussage gebraucht unser Verfasser nicht nur oratio directa, sondern auch oratio obliqua in dritter Person. cf. p. ۳۱ l. 12—16; p. ۳۳ l. 13—16; f! 14—17.

Die beiden merkwürdigsten Erscheinungen des modernen Sprachgebrauches in unserem Târîkh sind aber folgende zwei

- 1) Nach Participien kann das Complement *هست*, *کردید*, *شد* u. a. weggelassen und ein neues Verbum finitum durch *و* angefügt werden, oder überhaupt kann jedes blosses Participium das verbum finitum in einem selbständigen abgeschlossenen Satz vertreten. cf. p. ۲ l. 15 *بوده*, 16 *پیداخنده*, 17 *طالع* u. s. w.
- 2) die Hilfsverba *کردانیدن*, *ساختن کردن*, *نمودن*, *فزمودن* u. a. können beliebig wegfallen. Also »er tötete ihn'': kann *اورا مقتول* lauten, statt *کرد اورا مقتول*. cf. p. 1 l. 10 *ساز — باز*, l. 11 *خروج*, l. 12 *عروج*; p. ۲ l. 20 *مقتول* u. s. w.

Über andere Eigentümlichkeiten des Modern-Persischen, besonders in den Dialekten, hat der unvergessliche Teuffel in seinem Aufsätze Z. D. M. G. bd. 38 berichtet.

Bei solcher Grammatik und Sprachgebrauch suchte unser Autor sich seinen eignen Stil zu bilden. Er bedient sich meist schlichter Parataxe, seine schriftstellerische Begabung zielt mehr auf prägnante Kürze als auf breites Ausströmenlassen der Gedanken in langgesponnenen Perioden. Sein Reichtum an Wörtern und Wortverbindungen ist ein beschränkter, für die Schilderung der militärischen Bewegungen hat er dieselben typischen Wendungen sorglos in kleinem Zwischenraum öfters wiederholt.

Ein ausgezeichnete Stilist nach dem Herzen der persischen Ästhetiker war also Ibn 'Abd El-Kerîm nicht; wegen dieser Eigenschaft wird er nicht von einem Freunde zur Abfassung seines Berichtes gedrängt sein, sondern weil er die genaueste Kenntnis der Zeitgeschichte besass. Er hatte sich vielleicht selbst an den Geschicken der Zenddynastie beteiligt, als Sekretär oder Militär. Da er in seiner Darstellung die Îlâts ganz anders als die übrigen Historiker bevorzugt, ihre bis zum letzten Augenblicke ausharrrende Treue hervorhebt, auch seine Sprache manchen für einen gebildeten Städter rohen Ausdruck zeigt, so gehört er vielleicht auch den Wanderstämmen an. Dass er sich gehütet hat seinen eignen Anteil anzugeben, wird ihm niemand verdenken, der sich in seine Lage unter einem rachsüchtigen Herrscher versetzt fühlt.

Wir haben somit in dem târîkh-i zendîje ein in schlichter — nur stellenweise durch Plagiate aus Mîrzâ Mehdî Khân aufgeputzter — Sprache, von einem scharfen und geistreichen Beobachter, der vielleicht selbst an den Ereignissen beteiligt war, geschriebenes, ganz selbständiges Werkchen.

Den Schluss macht die Fortsetzung des târîkh-i gîtî gušâ von 'Abd El-Kerîm Ben 'Alî Rizâ El-Šerîf. Eine Abhängigkeit des letzteren vom Târîkh-i Muḥammedî kann ich nicht nachweisen, ebenso wenig eine solche vom Târîkh-i zendîje. Wenn oft scheinbar wörtliche Anklänge da sind, so beruht dies auf beider Plagiaten aus Mîrzâ Mehdî Khân, dem ganze Phrasen und Sätze zu entlehnen sich niemand zu scheuen

brauchte. So ist die von Rieu angemerkte, oft wörtliche Übereinstimmung zu erklären.

Dem Verfasser standen eben dieselben vorzüglichen Quellen wie dem Mîrzâ Şâdiq, vor allem Mitteilungen des schon erwähnten Mîrzâ Muḥammed Husein Huseinî Ferâhânî zu gebote. Da dieser der Onkel des angesehenen Ministers Mîrzâ Buzurg war, so war der Autor durch solche Beziehungen gedeckt und konnte sich eine etwas lautere Sprache erlauben. Aber in seinem Urteile über den Verrat des Hâjî Ibrâhîm zeigt er viel weniger Freimut als der Verfasser des târîkh-i zendîje. Beendet wurde das târîkh-i gîtî guşâ unter Fetḥ ʿAlî Şâh, der im Berliner Manuscripte in einer Schlussode besungen wird.

Auf diesen angeführten Werken beruhen die verschiedenen Darstellungen in später abgefassten Universalgeschichten und Qâjârenhistorien. Von letzteren konnte ich benutzen die Ma'âthir i selṭânî, von Abû'l Ma'âlî ʿAbd El-Razzâq Bek auf Befehl des ʿAbbâs Mîrzâ geschrieben. Sie gehen bis zum Jahre 1241 und beruhen in ihrem ersten Teile auf dem Târîkh-i Muḥammedî. Bekanntlich hat Brydges, in der »Dynasty of the Kajars'' teilweise (bis 1226 = 1811) die Ma'âthir übersetzt.

Zu nennen wäre noch ein Mîrzâ Abû'l Qâsim, der auf Befehl des Fetḥ ʿAlî Şâh ein Kitâb i şemâil i Khâqân schrieb, und ein Mîrzâ Fazl Allâh aus Sirâz, mit dem takhalluṣ Khâwerî.

Es folgen die Universalhistorien des Rizâ Qulî Khân, der durch Schefers Editionen bekannt ist, welcher in seinem rouzet-i şafâ-i nâşirî dem târîkh-i gîtî guşâ folgt, der Ĵâm i Ĵem, vom Prinzen Ferhâd Mîrzâ, einem Sohne des ʿAbbâs Mîrzâ, und das Iksîr-el-tewârîkh, vom wezîr-i ʿulûm, Istizâd el-selṭenet.

Eine Augenzeuge der Herrschaft des Kerîm Khân war Niebuhr, mit Luṭf ʿAlî Khân hat Brydges wiederholt verkehrt. Unter Aqâ Muḥammed Şâh reiste Olivier in Persien. Für seinen Abriss der Zeitgeschichte lieferte ihm »Myrsa Issa' (cf. Olivier III p. 87) Mitteilungen.

Waren diese bloss mündlich? Oder woher hat Olivier seine Übersetzungen verschiedener Reden, Briefe? Er hat wohl auch schriftliche Quellen benützt. Er konnte ja dazu mehr Persisch als z. B. Niebuhr! Er hat vielleicht auch das *târîkh-i zendîje* vor sich gehabt — das *târîkh-i gîtî guşâ* fällt zu spät. Was Olivier mehr giebt, als in jenem enthalten ist, ist eigenes Raisonnement, oder kann er von anderen gehört haben. Worin er abweicht, mag auf Missverständnis oder Benutzung anderer Quellen, deren nach dem Zeugnis der Vorrede zum *târîkh-i zendîje* für die *Qâjârengeschichte* بعضی d. h. mehrere vorlagen, beruhen. Nun bricht die Darstellung des Olivier genau bei demselben Punkte ab wie das *târîkh-i zendîje*. Ist das zufällig, oder nur deshalb, weil es Olivier benützt? Nehmen wir das letztere an, so gewinnen wir das Faktum, dass um 1796 = 1211 das *târîkh-i zendîje* vollendet war. Freilich wird dann dasselbe sehr nahe an das *târîkh-i Muḥammedî* gerückt, das in demselben Jahre beendet wurde. Aber viel später kann es nicht abgefasst sein, da gleich in dem Anfange der Regierung des Feth ^ʿAlî Šâh das *târîkh-i gîtî guşâ* zum Abschluss gebracht wurde, das unserem Verfasser noch nicht vorlag.

Für keine Epoche der persischen Geschichte besitzen wir so gute, von den verschiedensten Seiten zufließende Quellen.

Daher ist auch die Darstellung der Geschichte der Zenddynastie bei Malcolm, der sich eng an das *târîkh-i zendîje* anschliesst, ein Glanzpunkt, von dem andere Partien der *History of Persia*, in denen er sich auf Auszüge aus spätem Machwerken wie dem *Zînet el-tewârîkh* beschränkt, sehr abstechen.

VERZEICHNIS DER BENÜTZTEN HAND- SCHRIFTEN.

Das Târîkh gehört zu den Seltenheiten auf den europäischen Bibliotheken. Es fehlt in den mir zugänglichen Handschriftenverzeichnissen von Berlin, Gotha, Wien, Leyden, Kopenhagen, u. a. Aus ganz Deutschland waren nur zwei Exemplare aufzutreiben; eines von diesen befindet sich auf der Münchener Hofbibliothek, das andere in Berlin im Besitze des Herrn Dr. ANDREAS. Die 4 im British Museum aufbewahrten Handschriften hat Rieu in seinem Catalogue Vol. I, p. 198 u. III, p. 1072 verzeichnet. Dazu kommt eine vom Baron von Rosen in Collections Scientifiques de l'Institut des langues Orientales Vol. III Mss. Persans. p. 141 beschriebene Petersburger Handschrift.

Bei der Constitution des Textes waren mir drei Handschriften zugänglich:

I M. die alte Münchener Handschrift; beschrieben von Aumer: (Catalog der Münchener Hofbibliothek, persische Handschriften, unter N°. 233, p. 82). Eine ausgezeichnete Handschrift. Doch ebenso gut ist

II die obige Petersburger Handschrift,

Beide sind von einander unabhängig; gehen sie aber vielleicht auf einen Archetypos zurück? Wer da glaubt, dass aus dem Umstande, dass sie *beide* (p. 1. 19) خوننا für das richtige خواننا (lesbar) ⁵⁾ اساس مستحکم قلعه (p. 1. 8) für das

---

5) daher ist a. a. O.: für پیدأ — خوننا in den Text zu setzen.

nach Ausweis des târîkh-i jîhângušâ richtige اساس قلعة مستحکم, u. a. Kleinigkeiten ein Schluss gemacht werden kann, mag annehmen, dass sie auf dieselbe Copie zurückgehen, jedenfalls muss das eine vorzügliche gewesen sein.

III A. die Handschrift des Herrn Dr. ANDREAS. Auf 126 Seiten 8°, deren jede 14 Zeilen hat, vom 6 Rejeb 1261 datiert. Sie ist sehr nachlässig geschrieben oder aus einer ebenso schlechten stumpfsinnig abgeschrieben. Die Schreiberdummheiten u. steten Verwechslungen von س und ص, ت und ط, ظ und ص, die zahlreichen Lücken, die durch Abirren des Auges des Schreibers von einem Worte zu der Stelle, wo es wieder vorkommt, entstanden, als Varianten ausführlich anzuführen habe ich natürlich unterlassen. Auch da, wo in M oder P ein augenfälliger Schreibfehler vorlag, der durch Vergleich mit den beiden anderen sofort erkannt wurde, habe ich keine Lesart angegeben.

A ist weder aus M noch P geflossen. Es repräsentiert, wenn auch noch so schlecht, eine unabhängige Überlieferung; daher ich mich nicht gescheut habe an ein par Stellen Lesarten aus A gegen P und M zu bevorzugen (cf. p. ۸۴ l. 16).

In der Orthographie habe ich mich an die Handschriften angeschlossen. Ich schreibe mit diesen wie mit den meisten Lithographien سیم: (der dritte) nicht سوم oder سیوم, ich schreibe das yâ-i nisbet und yâ-i wehdet hinter auslautendem s mit ء, also زند هزاره p. ۹ u. o. خمسة p. ۱۳ lin. 4. u. a. Die in persischen Handschriften willkürlich bald zusammengeschriebenen bald getrennten Composita habe ich im Drucke aneinander rücken lassen. Da aber nur grosse Belesenheit, besonders in Dichtern, hier das Richtige finden lässt, gebe ich von vornherein gern zu, dass ich mich bisweilen geirrt haben mag.

Am Schluss fühle ich mich veranlasst allen denen, die mir bei dieser Arbeit mit Rat u. Hülfe beigestanden, meinen wärmsten Dank auszusprechen.

Ich danke ergebenst den Verwaltungen der Bibliotheken zu München und Petersburg, zu Berlin und Herrn Prof. SCHEFER für ihre Güte und Bereitwilligkeit, mit der sie mir ihre Manuscripte zur Benutzung überliessen.

Ich danke auch Herrn Prof. NÖLDEKE, dem diese Arbeit teilweise zur Prüfung übergeben war, und vor allem Herrn Dr. ANDREAS, der mich stets, wenn ich ermattete, mit seinem Beistand weiterführte.

Nicht minder fühle ich mich den Herren E. J. BRILL verpflichtet, die sich entschlossen, das Werk eines Neulings in ihrem bewährten Verlage erscheinen zu lassen.

ROGASEN, d. 10. 6. 88.

E. B E E R.

A N H A N G.

I.

VERZEICHNIS DER IM TÂRÎKH VORKOMMENDEN PERSONENNAMEN.

- ابراهيم اقاى قاجار ۹۳
 ابراهيم خان دامغانى ۷۱, ۷۸,
 (حاجى) ابراهيم شيرازى ۱۹, ۲۵, ۲۸, ۴۹, ۵۳, ۵۷-۷۵, ۸۴, ۸۵, ۸۷, ۸۸,
 ۹۴, ۹۵, ۱۰۲
 ابن عبد الكريم على رضاي شيرازى ۳
 (سید) ابو الحسن خان كهكى حاكم كرمان ۱۳-۵۵
 ابوالفتح خان ولد اكبر كريم خان زند ۹, ۱۴-۱۹,
 احمد خان ولد آزاد خان افغان ۲۵, ۲۹,
 آزاد خان افغان ۲۵
 اسمعيل خان ولد شجاع الدين خان زند برادر زاده محمد خان
 زند ۳۱-۳۴
 اعظم خان افغان ۲۳, ۹۱, ۹۲,
 اقا اسد الله ولد حاجى ابراهيم شيرازى ۸۵
 اقا فضل الله ۱۹
 (حاجى) اقا محمد حاكم اصفهان ۷
 اقا محمد خان ولد محمد حسن خان قاجار ۵, ۹, ۸, ۲۰, ۳۱,
 ۲۲, ۲۵, ۲۶, ۲۹, ۳۰, ۳۴, ۳۶, ۴۱, ۴۲, ۴۴, ۴۵, ۵۰-۵۲, ۵۹, ۵۷,
 ۶۰, ۶۱, ۶۷, ۷۲, ۷۵-۸۵, ۸۸, ۹۳-۱۰۲
 اكبر خان ولد اكبر زكى خان زند ۱, ۱۹, iv, ۱۹, ۲۰,
 بابا خان = فتحعليخان ولد حسين قليخان ولد محمد حسن خان
 قاجار ۵۶-۵۸, ۹۵, ۹۷, ۱۰۲
 باقر خان خراسكانى حاكم اصفهان ۲۱, ۲۴, ۲۶, ۳۴-۳۴

- باقر خان کله‌داری ۷۰
 برخوردار خان برادر نجف خان زند ۵۳، ۵۷، ۵۹-۶۴
 بسطام خان کارخانه ۷، ۱۰
 تقی خان حاکم یزد ۱۴، ۳۷، ۳۸، ۸۶، ۹۳ (1)
 تقی خان ولد صادق خان زند ۱۶
 تیمور شاه افغان ۹۱ (2)
 جان محمد خان قاجار ۷۲، ۷۳، ۸۵
 (میرزا) جانی فسائی ۳۳
 جعفر خان حاکم داراب ۸۷، ۸۸
 جعفر خان حاکم قمشه ۴۳، ۴۴
 جعفر خان زند ۸-۱، ۱۳، ۱۴، ۱۸-۴۹، ۵۹
 جهانگیر خان ولد فتحعلیخان افشار ۷
 جهانگیر خان ولد محمد حسین خان سیستانی ۹۱، ۹۲، ۹۷، ۹۹، ۱۰۰
 حسن خان ولد صادق خان زند ۱۴، ۱۵، ۱۷
 حسین قلیخان قاجار ۶۵
 حمزه کلبادی ۲۲
 خسرو خان اردلانی ۳۳
 خسرو خان برادر کهتر لطفعلیخان زند ۵۳
 نو الفقار خان خمسه ۸، ۱۳
 (میرزا) ربیع ۳۳
 ربیع خان مرودشتی ۶۹
 رستم خان ولد ۴۷ علیمراد خان ۱۹
 رضا قلی خان حاکم کازرون برادرزاده حاجی علیقلیخان کازرونی
 ۹۵، ۹۶، ۹۹
 رضا قلیخان شاهپسوند ۴۴، ۹۸، ۹۹
 رضا قلیخان قاجار ۷۳-۷۴
 زکیخان زند ۶-۱۳، ۱۶، ۱۹، ۲۵
 (امام زاده) زید ۱۰۱
 سلیمان خان قاجار ۲۹، ۳۱
 (حاجی) سلیمان کاشی [کاشان v. Nisbe] ۲۴

1) Nach dem Tārīkh-i Gītī-gušâ stammt er aus Bâfk, am S. Abhänge des Kûh-Banân Gebirges, S. W. v. Kirmân.

2) Über Teimur Šâh, Herrscher v. Afghânistân. vgl.: Mîr 'Abd-El-Kerîm Bukhârî, h. v. Schefer, Paris 1876.

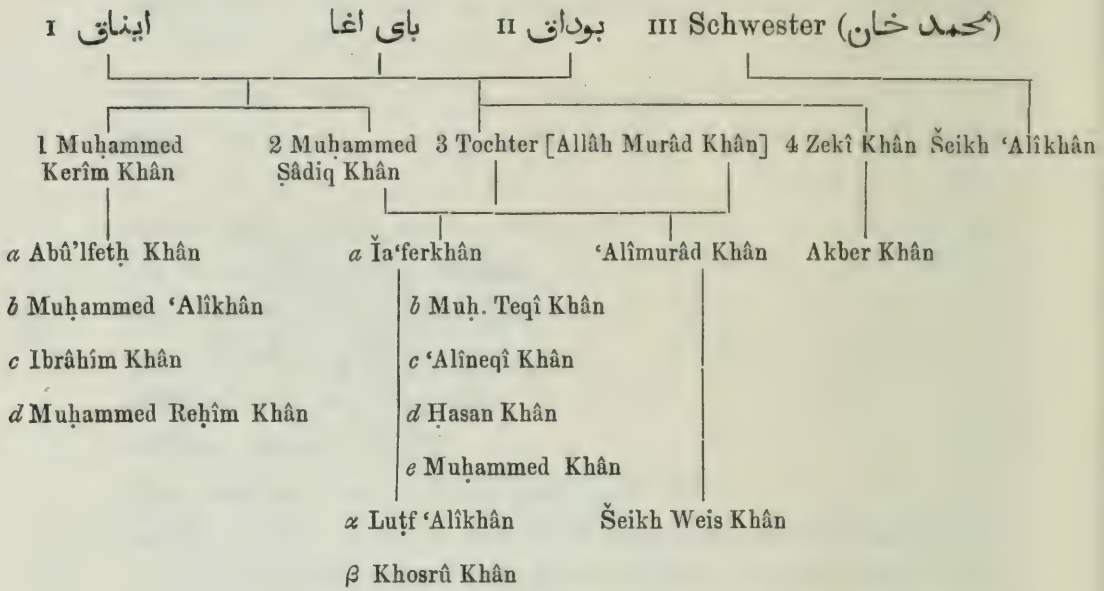

- شاه مراد خان برادر صید مراد خان بنی عم علیمراد خان ۲.
 ۴۹, ۴۷,
 شجاع الدین زند ۳۱
 صادق خان زند ۴, ۶—۲۱
 (میرزا) صادق منشی متخلص بنامی ۲
 (سلاطین) صفویہ ۲
 صید مراد خان ولد عم علیمراد خان ۱۴—۱۷, ۲۰, ۲۷, ۲۸, ۳۱,
 ۳۲, ۳۷, ۴۲—۵۰, ۵۹, ۶۷^۳)
 عبد الرحیم خان ولد تقی خان یزدی ۹۳
 عبد الرحیم خان شیرازی برادر حاجی ابراهیم ۱۹, ۲۵, ۳۸, ۵۸,
 ۶۵, ۸۳, ۸۴
 عبد الرزاق خان حاکم کاشان ۳۱
 میر عبد الغفار خان فشتکوی ۶۹
 عبد الله خان عم لطفعلیخان ۸۹, ۹۲, ۹۳
 عبد الله خان ولد نصیر خان لاری ۴, ۴۱
 علیخان برادر جهانگیر خان ۹۲
 علیخان خمسہ ۳, ۳۳
 (امیر) علیخان زعانی حاکم بندر ریگ ۶۹
 [nach dem Târikh-i gîtî gušâ Sohn des ۹, ۶
 Muḥammed Khân, eines Schwagers des Einâq]
 علیقلیخان قاجار برادر اقا محمد خان ۴۴, ۴۲,
 (حاجی) علیقلیخان کازرونی ۲۵, ۳۱, ۳۴—۳۷, ۴۹, ۵۰,
 علیمحمد خان زند حاکم بصره ۴, ۶
 [nach Mirzâ Sâdiq: علیمراد خان زند [ولد، الله مراد خان
 همشیره زاده زکیخان ۶, ۸, ۱۰, ۱۱, ۱۳—۲۷
 علینقی خان ولد رضا قلیخان کازرونی ۶۹
 علینقی خان ولد صادق خان زند ۱۴—۱۹, ۱۸,
 علینقی خان ولد محمد تقی خان حاکم یزد ۸۹
 علی همت خان کلیائی ۴۹
 (میرزا) فتح الله اردلانی ۸۰, ۸۱

3) So habe ich nach dem übereinstimmenden Zeugnis der Handschriften des Târikh-i Zendije, den Berliner vorzüglichen Handschriften des Târikh-i gîtî-gušâ und des Târikh-i Muḥammedî geschrieben, obwohl die Verbesserung in سیّد nahe liegt.

فتاحعلیخان افشار ۷
 فتحعلیخان طیبسی ۸۶
 (رئیس) قاسم خان کوهمره ۶۸، ۶۱،
 کریم خان زند ۳-۱۳، ۱۹، ۷۷،

Der Stammbaum der Zend-dynastie ist etwa folgender:

لطفعلیخان زند ۲۹، ۳۹، ۴۰-۴۲، ۴۵-۱۰۲
 لطفعلیخان فیروزآبادی ۶۸، ۶۹
 محمد امین خان کزو سی ۳۳
 محمد حسن خان قاجار ۵
 محمد حسین خان زند هزاره ۶
 محمد حسین خان سیستانی ۹، ۹۱، ۹۲
 محمد حسین خان شیرازی برادر حاجی ابراهیم ۱۸، ۴۲، ۸۸
 محمد حسین خان عرب عامری ۳۴، ۳۵
 محمد حسین خان قاجار ۸۸، ۸۹
 محمد حسین خان قراکوزلو ۹۳
 محمد حسین خان ولد محمد امین خان کزو سی ۳۳
 محمد خان زند برادر جعفر خان ۴۲، ۴۳
 محمد خان زند ۶، ۹
 (مبیرزا) محمد خان قاجار حاکم طهران ۱۰۱
 محمد خان ولد اعظم خان افغان ۹۱، ۹۲

- محمد خان ولد نصير خان لاری ۳۹-۴۱
 محمد رشید بيك ولد فتاحعليخان افشار ۷
 محمد زاهر خان ۲۱-۲۳، ۱۵، ۱۴ (۱)
 محمد عليخان اسلاملو ۴۵
 محمد عليخان برادر جهانکبير خان سيستاني ۱۰۰
 محمد عليخان برادر حاجی ابراهيم ۵۸، ۴۳، ۴۵، ۸۴
 محمد عليخان ولد عم عبد الله خان لاری ۴۰، ۴۱
 محمد عليخان زند ايشك اقلي باشی ۵۳، ۵۷، ۵۸، ۶۱، ۶۲، ۶۴
 محمد عليخان قاجار ۹۲
 محمد عليخان ولد کریم خان زند ۶، ۹، ۱۹
 (ميرزا) محمد کلانتر فارس ۱۹، ۲۸
 (ميرزا) محمد ولد حاجی ابراهيم ۶۲، ۶۵، ۸۴
 محمد ولي خان قاجار ۸۳، ۱۰۱
 مراد خان زند هزاره ۱۲، ۱۷
 مصطفى قليخان ولد مرتضى قليخان ولد محمد حسن خان
 قاجار ۶۷-۷۴
 (ميرزا) مهدي خان استرآبادی ۲
 مير حسن خان طبسی ۸۹، ۹۰، ۹۱
 مير علم خان ولد مير عليخان قائینی ۹۱
 مير عليخان قائینی ۹۱
 مير محمد خان طبسی ۳۴، ۳۸
 نادر شاه ۲
 (شبيخ) ناصر خان حاکم بندر ابوشهر ۴۸
 نجف خان زند ۲۶، ۲۷، ۵۳، ۶۰
 نجفقليخان خراسانی ۹۷
 نصر الله خان عم لطفعليخان ۷۸، ۸۷
 نصر الله خان قراکوزلو ۴۲-۴۴
 (شبيخ) نصر خان ولد شبيخ ناصر خان ابومهيبي ۶۹، ۶۸، ۶۹، ۴۸
 [über den Sohn u. den Vater, vgl.: Niebuhr's Reisewerk
 und »the Persian Gulf" p. 366].

4) so schreiben alle Hss. des Târikh-i zendije, im Târikh-i giti gušâ lautet der Name محمد ظاهر خان, u. zwar ist er ein خالهزاده عليمراد.

نصیرخان لاری ۳۹، ۴۰، ۴۵
 نظر علیخان زند ۴، ۶، ۹
 هادی خان بروجردی ۷۰
 (شیخ) ویس خان ولد علیمراد خان ۲۱-۱۳
 ویس مرادخان برادر صید مراد خان ۲۷، ۲۸، ۳۲

II.

GEOGRAPHISCHER INDEX.

Von dem Plane desselben liegt es fern, historisch-geographische Untersuchungen anzustellen oder über die von andern gefundenen Resultate ausführlich zu berichten, vielmehr sollen nur die notwendigsten Angaben gemacht werden, um die vorkommenden Namen v. Ortschaften u. Stämmen auf den Karten leichter finden zu lassen.

Von benutzten Reisewerken citiere ich die folgenden: Niebuhr, Olivier: Voyage dans l'Empire Ottomane, l'Egypte et la Perse, Dupré: Voyage en Perse. Bode: Travels in Luristan and Arabistan; die Aufsätze Layard's u. Rawlinson's im I. of the R. Geog. Soc. IX, XII, XVI. Melgunof: die Südlichen Ufer des Kaspischen Meeres. Sheil: Glimpses of Life and Manners in Persia. Ritter's Asien VI, 1 u. 2. Polak's Persien, Binning: Journal of two years travel in Persia. Blanford: Eastern Persia, Stack: Six months in Persia.

Von Karten habe ich die von St. John, Kiepert, Haussknecht, Schindler, Petermann benützt.

Auch hier habe ich mich durch von Herrn Dr. Andreas in Persien gesammelte Nachrichten, besonders einzelne Stämme betreffend, unterstützt gefunden. Derselbe hat ausserdem die Güte gehabt die Correcturbögen dieses Indicis durchzusehen und eine Reihe von Verbesserungen mir mitzuteilen.

Wenn ich noch manches habe unbestimmt lassen müssen, so bitte ich dies theils wegen eigener noch nicht genügender Belesenheit hierfür theils wegen oft ungenügender Vorarbeiten zu entschuldigen.

v.—۹۷, ۱۶ (قلعة) آباده

Der mit Ringmauer u. Thürmen versehene Ort Âbâde liegt an der Telegraphenlinie Šîrâz—İşfahân.

شهر) ابابکر ۸۳

Šehr-i Abábekr 1): ist das nach Schindler (Z. d. geograph. Gesell. 1879) auch Šehr-i Abû-Bek genannte Šehr-i Bâbek, W. von Kirmân.

ابرج ۶۴, ۷۶, ۷۸, ۸۳

Der Bulûk Abrej, 14 Fersakh N. v. Šîrâz, zerfällt in die beiden Unterdistricte Deštek u. Šhrek, nach welch letzterem der Kûh-i Šhrek, in der Ebene des Kur-Flusses, benannt ist cf Haussknecht's Karte.

دار السعادت) ابرقوه ۳۷—۳۹, ۸۸—۸۹, ۹۰

Aberquh ö. v. Âbâde, an dem Wege von Šîrâz nach Jezd, der sich bei Surmek von der Route Šîrâz-Işfahân abzweigt.

ابو مهیری ۴۸, ۶۱, ۶۸

Abû-Mahîr, eine Unterabteilung des Stammes der Benî Jâs, aus Nejd stammend. Speziell leiten sich die Abû Mahîr von den Šebîb u. »Kalazy" her cf the Persian Gulf p. 462 ff. Der Hauptsitz ist jetzt an der W. Seite des Persischen Meerbusens, in Abû-Thabî. cf The Persian gulf Pilot 2^d ed p. 100.

انرپایجان ۳, ۲۰, ۵۲, ۵۶, ۶۰, ۶۶

Adherbâijân — die N. W. Grenz-Provinz Persiens mit der Hauptstadt Tebrîz.

ارستان ۳۴

Der Bezirk Ardîstân liegt 24 Fersakh n. ö. v. Işfahân, auf dem Wege Kâšân — Nâîn — Jezd.

اردلان ۳۳, ۸۰

Ardilân: Name des östl. zu Persien gehörenden Teiles von »Kurdîstân", mit der Hauptstadt d. Provînz Kurdîstân Senne od. Senenduĵ N. W. v. Hamadân.

ارسنجان ۹, ۷۳

Arsinjân, Stadt u. Bezirk v. Fârs; ö. v. Merwdešt.

ارم ۱۲

Aus dem Qoran bekannter Ort üppigen Behagens cf. Sur. ۸۹, 6.

1) Vgl. auch die auf der St. John'schen Karte verzeichnete Form »Abûbakr."

اسپاس ۸۴, ۸۵

Asepâs, 16 engl. meilen ²⁾ süd. zu ost von Kûšk-i zerd. Ouseley II, 431. 440.

استراباد ۲۰, ۲۳—۲.

Provinz mit Hauptstadt gleichen Namens, S. Ö. vom kaspischen Meere. Die zu Asterâbâd gehörige Hafenstadt ist Gez.

اسفرجان ۴۳, ۴۲

Esferjân, 25 engl. m. S. Ö. v. Qumiše, u. N. Ö. von Jezdekhâst.

اسلاملو ۴۵

Der türkische Stamm Islâmlu, der z. B. auch um Šîrâz vorkommt, ist eine Unterabteilung der Einânîlû. Auch eine Abteilung der Šâhsewen heisst *اینانلو* od. *عینانلو*.

اصطهبانات ۸۷

Ištahbânât (vulgo Savonât) liegt s. w. von der S. Spitze des Derjâ-i Nîrîz, zwischen Khîr und Îj.

۹۰, ۹۷, ۹۱, ۵۸, ۵۷, ۴۷, ۴۴, ۳۲, ۳۳—۲., ۱۷—۱۵, ۱۳, ۱۱, ۱۰, ۷

اصفهان ۹۸, ۴۸, ۴۱

Über die Araber am Persischen Meerbusen ist vor allem Niebuhr u. the Persian Gulf Pilot (2. Aufl. 1883) einzusehen.

اعراب بصره ۶

Um Bašra sitzen die arabischen Stämme Muntefik und Ka'ab, (gesprochen: Ča'ab).

افشار ۳۶, ۷

Der türk. Stamm der Afšâren ist durch ganz Persien verbreitet, die Hauptsitze sind aber in N. Persien. Aus dem Unterstamme der Qirqlû, einst um Kelât i Nâdirî in O. Kharâsân, ging Nâdir Šâh hervor.

افغان ۵۳, ۳۰, ۴

الوار ۲۶

Elwâr: Plural von Lur. Über die Lur-Stämme cf. Layard: Journal of Geog. Soc. vol. 14. 16 u. Schindler: Ztr. G. f. Edk. 14. Ihr Dialekt hat als scheidendes Merkmal das Präfix î an Stelle von mî. cf. Layard 16 p. 83: eger jekî îforsî = eger jekî mîpursed.

2) 1 Eng. m. = 1,609 Km.

ایران ۳۰، ۴۱

(منزل) ایزدخواست ۱۱، ۲۸

Jezdekhâst, auf der Grenze zwischen Irâq und Fârs, an der Route Šîrâz—İsfahân gelegen. Ein Bild der Stadt ist in Malcolm's History of Persia Vol. II, p. 160.

ایلات ۶، ۱۱، ۱۴—۱۷، ۱۹، ۲۴—۲۷، ۳۱، ۵۸، ۵۹، ۶۱، ۶۳، ۶۸—۶۹، ۷۰،

۷۲، ۷۷، ۸۳، ۸۷، ۹۰، ۱۰۰

Über die Îlât (oft auch Îlîât genannt, plur. von îl, türk. stamm) oder Wanderstämme cf. Sheil: Glimpses of Manners and Life in Persia.

ایلات خانه شهری ۲۸

باجلان ۱۹

Ein grosser Stamm der Feili-Luren cf. Schindler 14, 87.

بارفروش ۲۱

Bârferûš, W. von Sârî und O. von Âmul, unweit der Südküste des Kaspischen Meeres, mit dem Hafen Mešhed i Ser. cf. Melgunof p. 177 ff., Napier 46, p. 124.

(دروازه) باغ شاه ۱۸

Das Thor Bâgh-i Šâh von Šîrâz liegt N. W. nach Mesjîd-i Berdî zu.

باختیاری ۲۹

Die Bakhtijâren, am oberen Kârûn sitzend, bilden eine Abteilung des grossen Lur-stammes.

(قریه) برازجان ۴۹

Burâzjân: die erste Telegraphenstation von Bûšehr nach Šîrâz, von ersterem 11 fersakh entfernt.

برکشاطی ۲۹

Die Bergušâtî, nach Sheil ein Türkenstamm, 50 Familien stark, in Fârs nomadisierend; stammen aus der transkaukasischen Provinz Šîrvân und sind nach dem dortigen District Bergušât (verzeichnet auf Kiepert's Karte von Georgien, Armenien u. Kurdistân (1854) benannt.

بیروجرد ۲۹، ۳۱، ۳۲، ۷۰

Burûjird, Provinz mit Hauptstadt gleichen Namens, S. O. von Hamadân.

پریه ۳

Parîje: (im Mir. el buld. IV p. ۲۷۷, ۴۴ پریه geschrieb.) Dorf in der Provinz Melâjir. Es liegt S. Ö. von Douletâbâd (früher ĉûbîn, vulgo ĉemîn, cf. Ker Porter. St. John u. Schindler 14, p. 115) der Hauptstadt der Provinz, in dem gegen norden vom Kûh i Leškerder begrenzten Engtale von Kemâzân, an dem dort von osten herkommenden Zuflusse des Gâmâsâb (âb i Kulân). cf. Schindler XIV, taf. II. Besucht wurde der Ort von Ker Porter cf. Travels II, p. 82 u. 83. Bei Dupré II, p. 486 wird in dem Itinerar von Kirmânšâh nach Işfahân ein Perîe erwähnt, 25 fersakh von Kengâver. Verzeichnet ist er als Pari auf Kiepert's Karte von W. Persien und als Parik bei St. John. Geburtsort Kerîm Khâns dessen Burg u. Palast Ker Porter noch vorfand. Jetzt ist das Dorf Krongut (خالصه).

بصره ۴, ۶-۹

Başrah, berühmte Handelstadt am Šaṭṭ el^cArab. cf. Persian Gulf Pilot ² p. 292. u. 293.

بغایری ۲۶

Nach Emir Husein Khân Îl-Khânî der Za^cferânlu, eines Kurdenstammes, der von ^cAbbâs I nach Qûĉân versetzt ist, im Rûznâme-je ĥakîm el-memâlik p. ۳۱۴ teilen sich die Bughâîrî, ein Zweig des Türkenstammes der Gerâîlî, in zwei Zweige, der eine, 700 Familien stark, sitzt um Bâm, 8 fersakh S. von Qûĉân, der andere, aus 500 Familien bestehend, um Sefîâbâd. S. W. von Bâm. cf. Napier J. Geogr. Soc. 46 p. 100, ausserdem sind die Îlât v. Sebzewâr Bughâîrîs (cf. Mir. el-buld. I p. ۳۲۸); u. auch bei Sîrâz sitzen einige Familien.

پل دلاک ۶۵

Pul-i dellâk (»Brücke des Barbiers») Brücke über den Zusammenfluss des qara ĉaî mit dem Qum-Flusse, N. Ö. von Qum. cf. Ouseley. Vol. III. Pl. LXII, 3.

بم ۹۱, ۹۲, ۹۹, ۱۰۰

Bam, jetzt mit dem s. ö. davon gelegenen Nermâšîr vereinigt, ist ein Bulûk im S. O. der Provinz Kirmân

۱۲, ۸۳, ۹۷, ۹۵, ۴۵, ۳۹, ۲. بندار

Benâdir, auch Benderât = Bender Bûšehr mit den umliegenden Häfen (Bender Dilom, Bender Rîg u-a).

۹۱, ۹۸, ۹۹, ۴۹—۴۷ بندر ابوشهر

Bender Abûšehr oder Bender Bûšehr, (Bûshîr) der jetzige Haupthandelshafen Persiens am Persischen Meerbusen, 28° 59' 7" N. Br. 50° 50' 3" Ö. L. von Greenw. Die vorzüglichste geographisch-statistische Beschreibung steht im »Persian Gulf Pilot. London 1864 p. 206 ff. 2 266 ff. und in »The Persian Gulf" Bombay Selection N°. XXIV, 1856 p. 584 ff. Vgl. auch Andreas-Stolze: Die Handelsverhältnisse Persiens p. 46 ff.

۹۸, ۹۹ بندر ریک

Bender Rîg, N. von Bender Bûšehr, am Persischen Golfe. cf. Persian Gulf Pilot 2 p. 279.

۴۹, ۴۵ بندر عسلویه

Bender 'Asalû, Hafenort am Persischen Meerbusen, 27° 28' 4" N. Br. 52° 37' 4" Ö. L. cf. Persian Gulf Pilot 2 p. 254, 299.

۴۸ بنی هاجر

Benî Hâjir: Sie sitzen jetzt (nach the Persian Gulf Pilot 2 p. 146) auf beiden Seiten von Qaţîf d. h. auf dem der Īezîre je Šu'eib gegenüberliegenden Westufer des persischen Golfes. Nach Z. D. M. G. 17, 254 sitzen Benî Hâjir zusammen mit Benî Qaḥţân, El-'Âsim, El-Qâdir in Tihâma.

۳۳ (عحرای) بهار

Die Ebene Behâr liegt 2 fersakh N. W. von Hamadân cf: Haussknechts Karte u. N. v. Chanikoff's Routen in Medien in Ztr. Ges. f. Erdk. VII. taf. 1.

۳۷ بهبهان

Behbehân, Provinz u. Hauptstadt in N. W. Fârs, umfasst das ganze Gebiet des Kûhgîlû Stammes.

۹۵, ۸۷ بوانات

Bawânât (ein Plural wie Gîlânât, Lenjânât, Īebelât, Iş-ṭahbânât u. a.) Bulûk ö. u. n. ö. v. Murghâb, mit dem Hauptorte Sûrîân (auf Kiepert's Karte v. Westpersien »sirjân") meist mit dem N. u. N. W. von Murghâb, zwischen diesem u. Iklîd gele-

genen Bulúk Qunqurí vereinigt; auf dem Karton zu Kiepert's Karte von Westpersien als Bojnád verzeichnet; auch »Kongurí« siehe ebendas.

بيضا ۷۴ ۱۷

Der Bulúk Beizâ in Fârs liegt 6 fersakh N. von Šîrâz. cf. Kiepert (Beizo) St. John (Baizar) Haussknecht (Be'za).

(قلعة) تبرة اصفهان ۳.

Qal'a je tebere (auch qal'a je teberuk oder teberuk geschrieben, vulgo qal'a je teberuk gesprochen, in offenbar volksetymolog. Anlehnung an arab. تَبْرُك. cf. Chardin II, 68 »le château de la bénédiction) von dem Seljûqen Melik-Šâh gegründetes u. unter 'Abbâs I von Ferhâd Khân umgebautes Kastell, auf der ostseite v. Işfahân. cf. Chardin II p. 68 ff. Le Bruyn IV, p. 113. Ouseley III, p. 36 ff. u. Mir. el-buld. -i nâş I p. ۹۱.

چال سياه ۲۴

Čâl-i sijâh (Mir. IV, p. چاله سياه ۵ geschrieben), Dorf 6 fersakh N. W. von Işfahân, auf dem Wege nach Gulpâtâgân.

جر کلباد ۲۲, ۲۱

Ĵerr-i Kulbâd d. i. der Graben v. Kulbâd (jerr ist wohl = aw. ĵafra, also nebenform v. np. žarf) ist der von 'Abbâs I gegen die Turkmanen zwischen Asterâbâd u. Mâzenderân aufgeworfene Grenzgraben cf. Melgunof p. 20, 101, 147, 153. Rıza Qulî Khân, Ambassade au Kharezm p. ۲۷, franz. Übers. p. 42.

جرونات ۴۶

Ĵerûnât, Bezeichnung für die Insel Hormuz mit den benachbarten Häfen. cf. Ouseley. I. 156.

(منزل) جنداب ۱۳ Cf. خنداب

(قلعة) جندق ۳۴, ۳۵

Ĵendeq, das nördlichste der sieben (Mir. IV, p. ۲۹۹) oder acht Dörfer (Mac Gregor narrative of a journey to khorassan I p. 91), welche den zu Semnân gehörenden u. im Kevîr (der Salzwüste) gelegenen District ĵendeq u. biâbânek bilden. Es liegt S. O. v. Semnân. cf. St. John u. Proc. Roy. Geogr. Soc. 1881.

(منزل) چهار چشمه ۱۹

Das Dorf Čehâr česme liegt in N. Fereidân (N. W. von Is-fahân) cf. Schindler 14, 61 und Karte.

چهارده ۹۰

Čehâr dih, Bezeichnung für eine Gruppe von 4 Dörfern im District Tebes. Dieselben heissen joukâr, Tugianun, tuskinun u. Madiâbâd und liegen 16. Km. n. w. v. Tebes. cf. Stewart: Proc. Roy. Geo. Society III (1881) p. 522, u. die Karte.

چهرم ۸۸

Īehrum, alte Stadt in S. Fârs, 30 fers. S. v. Šîrâz; S. O. von Fîrûzâbâd, Hauptort d. bulûks gleichen Namens. Mir. elbuld-i nâs. IV p. ۳۰ ff.

چوپار ۹۲

Īûpâr: Hauptort des zu Kirmân gehörigen Districtes gleichen Namens, 28 Km. S. v. Kirmân. cf. Schindler XVI, p. 350. Mir. elbuld. IV, p. ۲۷۰.

چوپاری ۹۱

Čûpârî: Nisbe von Čûpâr.

جویم ۷۰

Īûjom (vulgo: gûjom), 5 fersakh N. W. von Šîrâz. cf. Haussknecht u. Wells. (Proc. Roy. Geogr. Soc. 1883).

حوص سلطان ۹۵

Houz-i sultân, Station 92 $\frac{1}{2}$ Km. s. z. west v. Tehrân, Ouseley III, p. 109. Ker Porter I 371.

حیات داود ۴۸

Īayât Dâûd, 'Araberstamm zwischen Bender Rîg und Genâwe sitzend. Nach Dr. Andreas nennen sie sich selbst hejât dâwîd u. sind Luren.

خبوشان ۲

Khabûšân, sehr alte, später von 'Abbâs I durch eine Kurdencolonie vom Stamme der Zaferânlu neu bevölkerte Stadt in Khurâsân, N. W. v. Mešhed cf: Reise d. Šâh nach Mešhed p. ۳۱۹ ff. und Napier 46 p. 87 ff. Der Name wurde früh in Khûjân zusammengezogen (cf. Iâqût. M. elb. s. v. استوا^د und

(خوجان). Jetzt spricht u. schreibt man gewöhnlich Qūčân (قوچان).

خراسان ۹۷, ۹۲, ۹۰, ۸۸—۸۶, ۸۳, ۸۱, ۳۵, ۳۴, ۲
خراسکان ۲۴, ۲۱

Khorâsgân (auch Khorâsjân) Dorf 5 Km. O. von Işfahân, cf. Schindler Zt. 16 p. 311 u. Karte.

(منزل) خسرو شیرین ۵۸

Khusrou-Šîrîn liegt S.W. v. Jezdekhâst u. N.W. v. Kušk-i Zerd. cf. Haussknecht.

خفرك ۷۴

Khafrek: Bulûk in Fârs, der nördl. u. nordw. unmittelbar an Merwdešt stösst u. in Khafrek i ʿuljâ und Khafrek i suffâ zerfällt.

خمسه ۳۳, ۳۵, ۱۳, ۸

Khamseh, Provinz mit Hauptstadt Zenjân, zwischen den Provinzen Qazvîn u. Âdherbâiġân.

خنداب ۱۳

Khundâb, Ort des Districtes Šerrâ.

خير ۸۸, ۸۷

Khîr (auch Khîre), Dorf in Fârs, bulûk Iştabhunât, dicht am S. W. Ufer des Sees von Nîrîz. cf. Ouseley II p. 171 ff. u. taf. XXXVIII, 2.

داراب ۸۰, ۸۷, ۴

Dârâb, früher Dârâbjird, Stadt in S. Fârs, in der heissen Region, S. O. vom Derjâ-i Nîrîz, Hauptort des bulûks gleichen Namens. cf. Ouseley II, taf. XXXIV.

دار المرز ۹۱, ۲۰, ۸, ۶, ۳

Dâr-El-Merz = Rešt, der Hauptstadt von Gîlân; cf. Ouseley II, 493. Melgunof p. 240. Ausserdem besondere Bezeichnung für die Provinzen Gîlân, Mâzenderân u. Asterâbâd.

(منزل) دالکی ۴۹

Das Dorf Dâlekî liegt 65 Km. N. Ö. von Bûšehr, am Fusse der 1. Gebirgskette. cf. Ouseley I, taf. XV.

Der Pul-i Dâlekî ist die Brücke über den Dâlekî Fluss, am Fuss des Kotel Malû.

دامغان ۷۲

Dâmghân, Stadt O.z.N. von T'ehrân und S.z.W. von Asterâbâd, früher Hauptort des districtes Qûmis (Komisene), ist jetzt mit Semnân zu einer Provinz vereinigt.

دشتستان ۴۹, ۱۷

Deštistân, das Küstenland zwischen Bûšehr und Bender Dîlum; es umfasst die Bulûks angâlî, burâzjân, rûdḥille, zîrâh, čâhkûtâh, šebânkâre, bender rîg, ḥejât dâûd und lîrâwî.

دشتک (قریه) ۴۴

Der Flocken Deštek, eine der beiden Unterabteilungen des Bulûk Abreĵ, 14 fârsakh N. von Šîrâz.

دشتنی ۱۷

Deštî, district am Ufer des pers. Golfes, s. von Tengistân, die Grenze zwischen beiden liegt etwas südlicher als das Dorf Bârekî (s. Persian Gulf Pilot ² 262), über den Fluss Mund, nach dem es auch einst Mundistân oder Mândistân hiess, bis Berdistân u. Dejjir. (Persian Gulf Pilot ² 257. 258).

دموغ ۴۸

Demûgh — sie schreiben sich selber auch Demûkh — arab. Stamm, aus Neĵd stammend, Zweig der Dewâsir, gehören zu den Benî Khâlîd, deren Hauptsitz früher Qaṭîf u. Laḥsâ war ³⁾, vor ungefähr zweihundert Jahren nach Persien eingewandert. Sie heiraten nur unter sich; ihre Sprache ist ein rein arabischer Dialect. Ihre Sitze sind in Čâhkûtâh (30^{1/2} Kilometer ost von Bûšehr) Abû Tavîl, Dueireh Aḥmedî u. Ḥuseinekî. c. 60 waffenfähige Männer. Herr Dr. Andreas zog durch ihren Šeikh Nâšîr nähere Nachrichten über sie ein. s. auch Ouseley I p. 255 ff.

رامجرد ۷۴

Râmĵird, Bulûk in N. Fârs. N. Ö. v. Šîrâz, am Flusse Kur.

3) Jetzt nachdem sie in den Kriegen mit den Wahhabiten fast aufgerieben, haben sie sich mit den el eĵmân zwischen Kuweih u. râs el-ghâr vereint. (Pilot p. 146 not.)

رشمایجان ۷۸

Rešmâjân, vulgo Rešmangûn gesprochen, liegt im Bulûk Merwdešt, in der Richtung süd, 27° west, von Takht-i ĵemšîd, links vom Wege nach Pul-i Khân. Verzeichnet ist der Ort auf dem Carton »Shîrâz, Persepolis“, in der Kiepertschen Karte von West-Persien (1851), als »Reschmajûn“.

رفسنجان ۹

Refsinjân, Distrikt der Provinz Kirmân mit der Hauptstadt Behrâmâbâd, W. von der Stadt Kirmân.

رونیز ۸۸

Rûnîz, zerfallend in R. i pâin (N.) und R. i. bâlâ (S.) liegt S. vom Derjâ-i Nîrîz im bulûk Fasâ.

زرقان (قریة) ۷۷, ۷۵, ۷۴, ۷۳, ۷۰

Das Dorf Zerqân, (vulgo Zerghûn od. Zergûn,) 5 fersakh N. O. von Šîrâz.

زعابی ۹۹

Za'âbî ist ein in Bender Rîg sitzender arab. Stamm.

Pelly, (Memorandum on Bushire and its districts in Transactions of the Bombay geographical soc. vol. 17, p. 172) giebt als Einwohner von »Bunder Reeg“ 100 »households“ des Stammes »Zoab“ an. Im Persian Gulf Pilot von Constable and Stiffe (1864) p. 220, heisst es: »Bandar Rîgh. . . . . inhabited partly by Arabs of the Zâb tribe. In der zweiten Ausgabe (1883) p. 279 ist der Name des Stammes verbessert zu »al-Za'ab.“

Sie müssen aus Omân gekommen sein, denn in dem »Memorandum on the Tribal divisions in the Principality of Omân“ von Ross (Transactions of the Bombay geograph. soc. vol. 19) werden S. 194 in der Hinâwî-abteilung der dort vorkommenden Stämme erwähnt die »Za'âbî“, der Religion nach Sunnî, wohnhaft in der Provinz Bâţineh.

چمن زکة ۱۷, ۱۸

Über die Ebene Zekke, die nach unserem Târîkh etwa 4—5 farsakh vom Bulûk Beizâ, also etwa 10 fersakh von Šîrâz entfernt ist, ist mir nichts bekannt.

زندجان ۸، ۳، ۲۱، ۲۳

Zenĵân, Hauptstadt der Provinz Khamseh, an der Telegraphenlinie Tehrân—Tebrîz gelegen.

زند ۲، ۳، ۲۲، ۲۶—۵۶، ۶۱، ۷۷، ۷۳، ۸۳، ۱۰۲

Zend, ein Lek-stamm, einst um Hamadân und in Melâjir⁴⁾ sitzend, von Nâdir Sâh nach Derre je ĵez und Abîwerd in N. O. Khurâsân versetzt, kehrten sie nach dessem Tode unter der Regierung des 'Alî Šâh in ihre Heimat zurück. Schindler Ztr: 14 p. 86 verzeichnet einen Stamm Zendĵe, eine Unterabteilung des Feilî Lurstammes 'Amele, als Nachkommen des Stammes des Kerîm Khân Zend. Die Abteilung, zu der dieser speziell gehörte, heisst Begele (بکله).

زند هزاره ۹، ۱۶

Zend-i Hezârêi. Hezârê scheint die Übersetzung eines türkischen oder mongolischen Wortes zu sein, ging ja von den Mongolen die Einteilung der Stämme nach dem Dezimalsystem aus. Vgl. die Einteilung nach tûmân und qirq z. B. Afšâr-i qirqlu.

ساری ۲۱—۲۳

Sârî, Residenz des Statthalters von Mâzenderân; zwischen Ešref (O) u. Bârferûš (W). unweit des linken Ufers des Flusses Tîĵen. cf. Fraser: Travels and Adventures in the Persian Prov. on the southern banks of the Caspian Sea. p. 39 ff. Melgunof p. 163 ff. Napier 46 p. 122 ff.

سرحد چهار دانگه ۱۴

Serĥadd i ĉehârdânge, bulûk in N. Fârs, zu dem Asepâs u. Kûšk-i zerd gehören. Durch ihn geht die Sommerstrasse nach Işfahân.

سعادت آباد ۴۴

Se'âdet-âbâd, (vulgo Setâbâd), von 'Abbâs II bei Işfahân auf dem S. Ufer des Zâjende Rûd angelegter Park mit prächtigen Gebäuden (Heft-dest, Âine-Khâne, Nemekdân), zwischen der Brücke des Allâh-verdî khân (O) u. der Khâĵû-brücke, dicht an der Brücke pul-i ĵûi od. ĵûbi cf. Chardin II,

4) In dessen Hauptstadt Douletâbâl (ĉûbin) es noch jetzt eine meĥalleh je Zendĵe giebt cf. Mir. elbuld. IV, p. ۲۷۷.

p. 105 u. taf. XLIX. Le Bruyn IV, 133 ff. u. taf. 134. Binning II, p. 142 ff. Ouseley III, p. 19 ff. taf. LVI u. LVII. Mir. el-buld I, p. 43. In der Nähe liegt auf dem Kirchhof Takht-i fülâd die Grabcapelle des Mîr Abû'l-Qâsim, bei der sich früher das Grab des 'Alî Murâd befand. cf. Binning II, 148. Dupré: II, 143, 144.

سلطانیة ۸، ۱۳، ۲۱، ۲۳

Sultânîe, in der Provinz Khamsch an der Post. u. Telegraphenlinie Tebrîz—Tehrân, zwischen Zenjân (W.) und Qazwîn (O.) jetzt ein blosses Dorf inmitten von Ruinen; früher eine grosse Stadt, gegründet 1305 von dem Mongholfürsten Sultân Oljâitû Mehemmed Khudâbende, dessen Grabmal, ein mächtiges Octogon mit prächtigem Kuppelwerk, noch jetzt trotz seines Verfalls majestätisch aus seiner ärmlichen Umgebung emporragt. cf. Texier: descript. de l'Arménie, la Perse, etc. II. Coste et Flandin, Perse Moderne I, 11 u. 12. Auch die Ruinen eines Sommerpalastes von Feth 'alîšâh befinden sich dort.

(دروازة) سلطانیة کرمان ۹۷

Das Thor, durch welches Luţf'alî Khân aus Kirmân entwich, lag, nach Schindler Ztr. 16, 330 an der S. O. Ecke der Stadt, zwischen den Rîgâbâd- und Mesjid-Thoren. Es wurde später zugemauert. Auf dem Plan d. Stadt Kirmân in Khani-koff: Mémoire sur la partie mér. de l'Asie Centrale ist ein sultânî-Thor auf der Westseite der Stadt angegeben, vielleicht ist der Name des zugemauerten Thores auf dieses übertragen.

سمیرم ۵۸، ۶۲، ۶۴، ۶۵

Semîrom, (cf. Iâqût III, p. 10) zu den o. der Denâ-Kette gelegenen Sommerquartieren des türk. Stammes der Qaşqâi gehörige Ortschaft. S. W. von Qumiše, zwischen Jezdekhâst. und Felârd (Pelard).

سناسیر ۴۵

Über Senâsîr, eine Ortschaft in Lâr, ist nichts zu finden.

سواحل ۲۰، ۲۹، ۶۷، ۸۳، ۱۰۲

Sewâhil: Das Küstenland des Persischen Golfes.

سيرجان ۸۳, ۵۵, ۵۴

Sirjân, Distrikt W. von Kirmân, mit der Hauptstadt Sa-
‘idâbâd.

سيستانان ۱۰۱, ۱۰۰, ۹۷, ۹۳—۹۱, ۵۳, ۹, ۹, ۴
سيورغان ۴۵

Nicht zu ermittelnde Localität in Lâr.

شاهيسون ۹۹, ۹۸, ۴۴

Sâhîsewen, (»den Sâh liebend“) jetzt gewöhnlich شاه سون, šâhsewen geschrieben, türk. Stamm, von ‘Abbâs I gebildet cf. Malcolm I, p. 556. Ein grosser Teil dieses Stammes nomadisiert im Sommer an den abhängen des Savalân, im District Ardebil u. Miškîn der Provinz Azerbâijân, im winter auf der steppe Mughân auf russischem Gebiete. cf. Radde: Anhang zur Reisebeschreibung nach Tâliš; andere Teile der Sâhsewen leben in den Districten S. W. von Tehrân. Besondere Abteilungen des Stammes sind z. b. Šâhsewen i einânlû, S. i dôîrân, S. i. baghdâdî cf. auch Dupré II, p. 462. Ritter 8, p. 403.

شراه ۱۳

Šerrâ⁵⁾ (auch Čerrâ) ein zu ‘Irâq (Hauptstadt Sultânâbâd od. Šehr-i nou) gehörender District, O. v. Melâjir, am Zerînrûd gelegen. Hauptort ist Kerdekhur (Dupré I, p. 270 Kentèceorte) cf. Zeichnung v. Minutoli zu Brugsch II, p. 4.

جزیره شعیب ۴۹

Īezîre je Šu‘eib, auch Šeikh Šu‘eib oder (A)bû Su‘eib, von den Arabern meist jazîret al-šeikh genannt, Insel im persi-

5) Beide Formen sind richtig. šerrâ ist die ältere, schon von Iâqût III p. ۳۹۹ aufgeführte Form. cf. auch Mir. elbuld IV, p. ۲۸۴, lin. 22; daneben erscheint die offenbar dialect. Form čerrâ, cf. Mir. elbuld. IV, p. ۲۱۵ u. ۲۸۴

(bei Jâqût mit arabisierter Orthographie II, ۹۸ جری u. Wüstenfelds Ausgabe V, p. 17 III, ۸۷. جروا, l. جروا); diese letztere Form ist das »Djerrâh“ Dupré’s I, p. 270 u. 273. »tscharro“ bei Kiepert (Karte v. W. Persien) u. St. John (chahar rû). Šerrâ findet sich nur auf der Kiepert’schen Karte zu Brugsch: Reise nach Persien (1862).

schen Meerbusen, in der Nähe der Küste von Fârs; Hauptdorf Laz 26° 50' 25" n. Br. 53° 9' 38" ö. L. cf. Persian Gulf Pilot 2 p. 247 ff. 299.

شیراز ۱، ۱، ۹۴، ۸۸—۱۳۹، ۳۷، ۳۹، ۳۴، ۲۹—۲۱، ۲، ۳

Sirâz wurde unter Kerîm von Niebuhr besucht cf. Reisewerk II, 165 ff. Die Bauten des Wekîl (die Mesjid-i Wekîl, der Bâzâr-i Wekîl, die Sa'dîje, die Hâfizîje, die Zitadelle (arg) das divânkhâne, das Bad d. Wekîl (hammâm i vekîl) der garten jehân nemâ, čihliten, heft ten) sind von Binning und ganz besonders von W. Francklin: Observations made on a tour from Bengal to Persia in the years 1786—87, (die von Johann Reinhold Forster ins Deutsche übersetzt sind. Berlin 1790) beschrieben, cf. auch Ouseley.

قلعة طارم ۴۱

Ṭârom, (Jâqût I, ۸۱) تارم Dupré: Tarou'n cf. Ptolemäus VI, 8 Ταρουάνα u. die Bisetûn inschrift Târawâ, (N. d. Stammes Târawan.) Befestigter Hauptort des bulûks gleichen Namens, im Germsîr S. O. von Forg, N. W. von Bender, 'Abbâsî cf. Dupré I, 371 ff.

طیس ۹۱، ۹۰، ۸۶، ۳۹، ۳۸، ۳۴

Ṭebes, District mit Hauptstadt gleichen Namens, in W. Khurâsân, cf. Mac Gregor I, p. 125 ff. Stewart, Proceedings 1881 p. 522 ff.

طهران ۵۲، ۴۴، ۴۲، ۴۱، ۳۹، ۳۴، ۳۰، ۲۶، ۲۵، ۲۳، ۲۱، ۱۳، ۱۰، ۸
۱، ۲، ۱، ۱، ۹۳—۹۵، ۸۶—۸۴، ۸۲، ۷۶، ۶۷،

Über Ṭehrân s. Mirât el-buldân s. v. تهران.

عراق ۸۱، ۷۰، ۶۷، ۶۰، ۵۷، ۴۲، ۳۴، ۳۱، ۲۹، ۲۷، ۲۵، ۲۶، ۱۵، ۱۳، ۱۱، ۸، ۳
عرب عامری ۳۴

'Arab i 'Âmrî, viele angehörige dieses Stammes wohnen um Bisṭâm u. aus ihnen recrutiert sich zum grossen Teil das regiment der 'arab u 'ajem cf. Ritter Asien 8 p. 340. Andere bilden einen Bestandteil der zu Tehrân gehörigen Nomaden cf. Mir. elbuld III, Anh. p. 44. Nach Conolly bei Ritter und Schindler Z. D. M. G. 38, p. 46 sprechen die 'Amrî jetzt Per-

sisch. Nach Morier bei Ritter, 8,391 giebt es in Khurásân, Āmrí, die das arab. beibehalten.

عربستان ۳۶

‘Arabistân = Khúzistân mit der Hauptstadt Šuster, am unteren Kârûn.

۵۳, ۵۲, ۵۰, ۴۹, ۴۲, ۲۶, ۳۵, ۳۱—۲۵, ۲۰—۱۶, ۱۴, ۱۱, ۱. فارس
۱.۲, ۹۵, ۹۴, ۹۱, ۸۸—۸۳, ۷۶, ۷۵, ۶۹—۶۵, ۶۲—۵۷

فاریاب ۴۵

Der Pass von Fârjâb liegt nach Schindler (Ztr. G. f. E. K. 16, p. 345 u. Karte) auf dem Wege von Bender ‘Abbâs über Īruft nach Kirmân.

(منزل) فتح آباد ۲

Fethâbâd, auch qal‘a je kelb aqâsî genannt, (speziell heisst der Ort, wo Nâdiršâh ermordet wurde, merwârîd teppe je šehîd) 2 fers. v. Qûčân.

فسا ۳۲, ۴۰, ۸۸

Fasâ, Stadt und Distrikt in S. Fârs.

(ef: کوهمره)

فشقوه ۶۹

فیروزآباد ۴۵, ۶۸

Fîrûzâbâd, früher Ardešîr-khurre, ursprünglich Gôr (bei Ptolemäus VI, 4 Γάβρα) [verwandt mit awest. gufra, tief.] Stadt mit gleichnamigem District, S. v. Šîrâz.

تاجار ۳, ۶, ۲۱, ۲۲, ۳۱, ۵۶, ۶۳

Die Qâjâren sind aus dem älteren Türkenstamme Īelâjir hervorgegangen. Die Genealogie der mythischen Stammheroen, die auch mit den Vorfahren des Teimûr in Beziehung gebracht werden, ist folgende: Nîrûn—Īelâjir—Sâbâ—Sertâq—Qâjâr. Nach letzterem benannte sich der Hauptstamm der Īelâjir; ein Zweig, die Tengqût verschmolzen mit den Mongholen, ein anderer, die Selâwus, blieben in Turkistân zurück.

Unter Hulâgû—Khân, dem Enkel des Čingiz, rückten sie in Īrân ein u. erhielten Sitze an der Gränze gegen Šâm. Teimûr wollte sie vergeblich nach der alten Heimat, in Transoxanien, zurück führen. Im Verein mit den Ustâjlu, Šâmlû, Tekelû, Be-

hârlû, Dhû'lqadr, Afšâr — mit denen sie den Namen Qizilbâš erhielten, — hob ihr Häuptling Emîr Pîr Meħemmed den Isma'îl Şefewî auf den Thron. Abbâs I teilte die Qâjâren in 3 Zweige: Der eine Zweig, um Genĵe (jetzt Ielisawetpol in Transkaukasien), schloss sich dem Nâdiršâh später an u. hieß dann Qajâr-i afšâr. Er verkam. Der zweite, genannt azadânî, musste als Grenzwacht gegen die Turkmanen nach Merw-i šahijân ziehen u. löste sich ebenfalls auf. Ein dritter, unter Šâhqulikhân, dem Stammvater der jetzigen Dynastie, wurde nach Mubârekâbâd b. Asterâbâd verpflanzt. Dieser gewann letztere Stadt und machte sie zu seiner Residenz. cf. einen ausführlichen Artikel über die Qâjâren im Mir. elbuld-i nâs I p. ۳. ff.

Die Qâjâren zerfallen I in die اشاقه باش mit den 6 zweigen der 1 قوانلو (aus ihm müssen die Sâhe v. Persien sein. 2 يادلو 6 داشلو 5 قراموسانلو 4 شامبياتي 3 عزالدينلو II in die باجواری باش, mit dem دولو 1, aus diesen muss die Mutter des Sâh sein) 2 سپانلو 3 كهنه‌لو 4 خزينه‌دارلو 5 قياقلو 6 كړلو. قاتين ۹۱, ۹۲.

Qâîn, Stadt u. District (Qâinât) im s. Khurâsân; die jetzige Hauptstadt ist Bîrĵend cf. Bellew, from the Indus to the Tigris p. 302 ff. 321 ff. Eastern Persia 334 ff.

قراکوزلو ۳۳, ۴۲, ۹۳

Qaragözlü: türkischer Stamm um Hamadân.

قزوین ۱۳, ۸۶

Qazwîn: Hauptstadt der Provinz gleichen Namens, unter den ersten Şefewîden Hauptstadt des Reiches.

قصر الدشت ۷۱—۷۵

Qaşr el-dešt = Mesĵid-i Berdî, 1 fers. N. W. v. Šîraz.

قصر زرد ۱۴, ۱۵, ۸۵, ۹۵

Qaşr i zerd = Kušk-i zerd (oder zer); an der Sommer-Karawânenstrasse Šîrâz — Işfahân.

قم ۲۵, ۲۹

Qum, 23 fersakh S. von Tehrân, an der grossen Poststrasse nach Işfahân.

رودخانه قم ۹۵

Der Flusss, an dem Qum liegt, vereinigt sich N. O. von der Stadt mit dem Qara Su (Qara Čai) bei Pul-i Dellâk.

۹۵, ۵۸, ۴۴—۴۲, ۲۸ قمشه

Qumiše, die erste Telegraphenstation S. von Işfahân.

قندهار ۹۱

کارخانه ۷

Kârkhânei, Auf dem Karton: Strasse von Tehrân nach Ispahân, auf Haussknechts Karte IV findet sich ö. von Qum ein Stamm Karchunein verzeichnet (lies Kârchûnëi).

۷۰, ۶۹, ۶۵, ۴۹, ۳۶, ۳۴ ۳۱, ۲۵, ۲۰ کازرون

Kâzerûn: Telegraphenstation, in der Mitte zwischen Bûšehr-Sîrâz.

۹۵, ۴۴, ۳۴, ۳۱—۲۹, ۲۶—۲۴ [nisbe کاشانی]

Kâšân: Auf der Poststrasse Tehrân-Işfahân, an der Stelle, wo der Karawanenweg nach Jezd über Nâîn abbiegt.

۵۸, ۲۹ کامفیروز

Kâmfîrûz, district am oberen Kur.

کُرّان ۵۵, ۵۴

Kurrân, Dorf im nördlichen Sîrjân-District; cf. Schindlers Karte Z. G. Edk. XVI.

کربال ۷۴, ۷۳

Kurbâl, (vulgo Kulvâr) bulûk in Fârs auf dem linken Ufer des Kur, N. W. vom Nîrîz-See, zwischen diesem u. Merwdešt.

کردستان ۸۹

کرمان ۱۰۱—۹۲, ۸۵, ۸۳, ۸۲, ۶۱—۵۳, ۴۱, ۱۸, ۱۶, ۹, ۴

کرمسیر — کرمسیرات ۴۵, ۴۰, ۳۶

Germisîr: die heissen, durch das Vorkommen der Dattelpalme charakterisierten Landstriche.

کروس ۳۳

Gerrûs: Provinz N. W. v. Hamadân, mit der Hauptstadt Bîjâr.; die Bevölkerung derselben spricht einen kurdischen Dialect.

کعبه ۴

کلباد ۲۲, ۲۱

Kulbâd, in Mâzenderân, W. von Asterâbâd.

کلمیان ۲۷

Gulmîân od. Gelmîân, im District Mâîn.

کلهدار ۷۰, ۴۹, ۴۰

Gelledâr u. Asîr, bulûk in S. W. Fârs. W. v. Lâr nahe der Küste cf. Stack's Karte, Vol. I. p. 71.

کلیائی ۴۹

Kulîâi: ein Kurdenstamm N. W. von Sunqur, cf. Haussknecht, Karte III.

کندمان ۵۸, ۵۷

Gendumân: wegen grosser Rosszüchtereien berühmte Ebene, W. v. Qamiše, im Tale zwischen dem Sebz Kûh und Čehâr Bâzâr. eine der 4 Unterabteilungen des zur Provinz Işfahân gehörigen Districts Čehâr maĥâll, mit dem Hauptorte gleichen Namens. cf. Mir. elbuld. IV, p. ۶۲ ff. Stack II, p. 23 Haussknecht K. IV.

کهک ۵۳

Kehk (oder Kehek?), Stadt N. O. von Tebes S. W. von Mešhed, Hauptort des zum Gouvernement Tebes gehörigen Districtes kehek; cf. Bellew: p. 332 ff. Eastern Persia p. 346 ff. Karten v. St. John u. Stewart (Proc. Roy. Geogr. Soc. III, (1881).

کوپا ۳۴

Kûpâ, ö von Işfahân, auf der Mitte des Weges nach Nâîn.

کوچکیلویه ۱۰۲, ۹۷, ۲۹, ۲۰, ۱۸, ۱۴

Kûhgîlûje = Gebiet des Kûhgîlû Stammes, in den Gebirgen S. vom Kârûn.

کوهمره ۹۹, ۹۸

Kûh e marre je puštekuh, ein zu Kâzerûn gehöriger bulûk, mit dem Hauptorte Noudân, nach dem er auch Kûh e marre je noudân heisst. Er umfasst den grössten Teil des dešt-i berm Thales (12 Dörfer). Bei Anwesenheit des Dr. Andreas in Noudân waren noch Nachkommen des Mir ʿabd el ghaĥfâr Kalântars dieses Districts.

کیلان—کیلاتات ۶۵, ۶۱, ۳

لار ۱۰۲, ۸۳, ۹۷, ۴۵, ۴۱—۳۹, ۲۹, ۲۵, ۲۰, ۱۸, ۱۷

Lâr Gouvernement mit gleicher Hauptstadt in S. Fârs.

لنجانات ٥٨

Lenjân: District S. W. von Işfahân.

مازندران ٩, ٢١, ٣٣, ٢٥, ٨٣
مافی ١١

Ein Lekstamm, um Qazwîn sitzend.

ماهورن ٩٩

Mâhûn ⁶⁾ = Mâhân, Dorf s. ö. v. Kirmân, auf dem Wege nach Bam.

مائین ٢٧, ٧٩

Mâin Ortschaft, N. v. Sîrâz, Hauptort des bulûks Mâin u. Kundâzî.

محل سبعه ٤١

Mehâll-i sabca, Lâr und Forg bilden eine Vereinigung von bulûks im s. Fârs.

مداین ٤, ٨٢

Medâin, »die Städte«, bezeichnete den ganz complex der früheren pers. Residenzen auf beiden Ufern d. Tigris, deren wichtigste Ctesiphon (arab. pers. Têsafûn) u. Beh-Ardešîr (das alte Seleucia) cf. Nöldeke: Geschichte der Perser u. Arab. aus Tabari passim.

(مکرای) مرغ ٢٧

Die Ebene Mergh liegt 4 fers. S. v. Işfahân.

مرودشت ٢٧, ٩٩, ٧٤, ٧٨

Merwdešt, Bulûk im N. Fârs.

مشهد ام النبى ٤٢

Mešhed-i umm el-nebî = Mešhed-i mâder-i Soleimân, das alte Kyrosgrab. 30° 7' n. Br. 53° 22' ö. L.

ملایر ٣, ١٣

Melâjir, mit der Hauptstadt Douletâbâd (čûbîn), Provinz zwischen den Provinzen Hamadân (N.) u. Burûjird (S.)

مهیار ٤٤

6) Alle Hss. bieten Mâhûn; interessantes Beispiel eines auch in die Schrift aufgenommenen vulgären wandels von â in û.

Mahijâr, auch Maġjâr, auf dem Wege v. Işfahân n. Qumiše.

(منزل) مورچه خورت ۲۳

Mûrċe-Khurt liegt 8 fers. N. von Işfahân.

ميان قلعه ۱۷

Mijânqalċa, hohe Bergkuppe liegt nach der jetzigen Abgrenzung im bulûk Khafrek-i suţlâ.

نارین قلعه یزد ۱۴

Nârînaqalċa (so heissen viele zerfallene Festungen) altes Ausenfort bei Jezd: Ritter: Asien VI, 1, p. 268.

نائین ۳۴

Nâîn: ö. von Işfahân, auf der Strasse Kâşân-Jezd.

نرماشیر ۹۱, ۹۲

Nermâşîr: Distrikt in S. O. Kirmân, S. v. Bam.

نصرت آباد ۵۴

Nuşretâbâd, Dorf im nördlichen Distrikt Sîrĵân cf. Schindler's Karte Ztr. 16.

نھاوند ۳۱—۳۳

Nehâwend, S. v. Hamadân

نیریز ۸۷, ۹۰

Nîrîz: an der Ostecke des nach ihm benannten Sees in Fârs.

نیشابور ۸۱

هرات ۹۱

هزار ۱۷, ۱۸, ۵۰, ۵۲

Hezâr, im Bulûk Beizâ

هزار دره ۱۷

Hezâr derre: coupiertes Terrain unmittelbar s. v. Işfahân.

عمدان ۱۵, ۱۶, ۲۹, ۳۱—۳۴, ۳۷

یزد ۱۴, ۳۷—۴۵, ۸۶, ۹۰, ۹۳

Zum Schlusse fühle ich mich zu der Erklärung veranlasst, dass, wenn dieser Index oft seine ihm anfangs gestellten bescheidenen Grenzen überschreitet, dies auf Veranlassung des

H. Dr. Andreas geschah. Während der Correctur berichtigte er nicht nur zahlreiche Fehler, sondern stellte mir so reiches Material zur Verfügung dass er die Hauptarbeit getan. Vielleicht aber hätte er noch mehr geboten, wenn er hätte mehr Zeit darauf verwenden können.

ساقی دوران از اینها پر کند ۵ پر کند خالی و خالی پر کند ۵
 و نیز در آن اوان ایالت مملکت فارس و کوهکیلیه و خطه لار
 و بندر و سواحل بیندگان سکندرشان تریامکان غره ناصیه جهانبانی
 و قره باصره کشورستانی بابا خان عنایت و حاجی ابراهیم بختاب
 ۵ خانی سرافراز و قامت آمالش پیرایه پوش خلعت زرتاری وزارت آن
 خسرو سلیمان خشمند دارادرایت کشته در اوایل ماه شعبان که
 ابتدای حوت و آغاز تسکین برودت هوای زمستان بود اعلام
 ظفر فرجام از دار الملک شیراز بصوب دار السلطنه طهران در اهتزاز
 آمد بنابر اینکه غرض اصلی و مقصد کلی از ایراد این فقرات
 ۱۰ و انعقاد این واقعات و قایع امور انقراض دولت زندیه بود و در
 انقراض لطفعلیخان دولت سلسله زند منقرض گردید زیاده بر
 این اطناب ننمود سایر وقایع امور دولت روزافزون سلسله
 جلیله قاجاریه بخوبست که مورخان سرکا
 پادشاهی بصیبط آن متوجه شده

بنظر طالبان و ناظران خواهد

15

رسید ان شاء الله تعالی

که راکب توسن کریز شود که انکروه مخالف اسبشرا پی کرده
 مرکب از پیا در آمده بسر غلطید لطفعلیخان از مشاهده این
 حال مانند شیر خشمناک بر انجماعت حمله ور گردیده بنای
 مجادله گذاشت چون جمعیت واستعداد سیستانیان کامل بود
 از اطرافش هجوم آور شدند دو زخم شمشیر بر سر و دست 5
 راستش زده اورا دستگیر و حقیقت حالرا عرضه داشت پایت سریر
 معدلت مصیر و از دربار عرش اقتدار محمد ولی خان قاجار تعیین
 روانه بم شده لطفعلیخان را مقید در سنکر خارج شهر کرمان
 پیشگاه حضور ان خدیو زمان حاضر و تحریک سرانگشت اشاره
 ان زیننده سریر و افسر شهریاری چشمهای اورا از حلیه بصر 10
 عاری و بفاصله چند روز روانه طهران ساختند بعد از روانه
 ساختن لطفعلیخان وانهدام قلعه کرمان و ضبط و ربط سایر امور
 انسامان که ابتدای قوس و مبدای اشتداد برودت هوا بود در
 اواخر شهر ربیع الاخر رایات کشورگیری و مملکت ستانی بصوب
 شیراز نهضت یافته مدت سه ماه ان بلده خلدقین مقر سلطنت 15
 انسلطان فریدون فر جمع تمکین و باین وسیله رشک فردوس برین
 و نمونه نکارستان چین گردید در اوقات توقف شیراز رجحان
 عدم لطفعلیخان بر وجودش در مرات ضمیر منیر اقدس
 عکس پذیر کشته بدفع او مصمم و رقم قضاشیم قدر توام بعهده
 میرزا محمد خان قاجار حاکم طهران شرف نغان یافته اورا مقتول 20
 و در بقعه امامزاده زید طهران مدفون ساختند
 شعر

کرمان الی قلعه بم که سی چهل فرسخ مسافت داشت
 یکشنبه روز طی کرده عصر امروز وارد بم و محمد علیخان برادر
 کهنتر جهانگیر خان با استقبال آمده از احوال برادر مستفسر
 گردید لطفعلیخان مذکور ساخت که متعاقب خواهد رسید
 ۵ محمد علیخان توقم نمود که شاید در زمره کرفناران کرمان
 و مورد ساخت و غضب خدیو زمان گردد از اینمعنی خوف و هراس
 سطوت سلطانی بر او مستولی گشت و لطفعلیخانرا در خارج قلعه
 بم جا داده تا سه روز بانتظار ورود جهانگیر خان با او از روی
 نفاق و نزویسر مباحثات مینمود روز چهارم که از مراجعت برادر
 10 اثر نیافت در کرفناری او یقین کرده گرفتن لطفعلیخانرا راه
 نجات جهانگیر خان تصور و بگرفتن او مصمم و با جمعیت
 سیستانی از قلعه بر آمده بجانب منزل لطفعلیخان توجه نمود
 چند نفر از اقوام و ایلات که نزد لطفعلیخان بودند از اجتماع
 سیستانیان پی بطلب ایشان برده اینمعنی را بلطفعلیخان اظهار
 15 و او را تکلیف فرار و در این باب نهایت مبالغه و اصرار کردند از
 آنجا که فضا دامن کبیر او کشته غرور و لجباج همفطری طبعش
 بود قبول اینمعنی نکرده متعرض این سخن نکشت آنها لابد
 و ناچار لطفعلیخانرا گذاشته فرار نمودند سیستانیان مکنون خاطر
 خودرا ابراز و شیوۀ مخالفت و عناد آغاز و اطرافشرا احاطه نموده
 20 اراده گرفتن او کردند لطفعلیخان با شمشیر آخته بجانب انقوم
 بیوفا تاخته آنها را متفرق و خودرا با سب سواری رسانیده خواست

بعضی از آنها غریق خندق بلا و برخی حریق آتش فنا و فوجی
 گرفتار گمند رنج و عنا و جمعی در آن وادی هولناک و ییلان
 و سرکردان طالب راهنما بودند جهانگیر خان سیستانی هم در آن
 هنگامه سررشته جانّه مقصود را از دست داده بطرفی فرار
 و لطفعلیخان با سه نفر سوار که همراه او بودند بجانب بم ایلغار 5
 نمود هنگام طلوع آفتاب که قهرمان قهرآلود صبح بقصد انتقام
 سر و پیرا بلباس سرخ شفق آراست خدیو بیهمال غازیان خون اشام
 و دلاوران بهرام انتقام را بنهب و اسر شهر کرمان مامور فرمودند
 هنگامه شهر محشر و آشوب فرع اکبر در میان خلق شهر بدید
 آمد ذکور و اناث سلسلهها مانند نر و ماده زنجیر شبیون در گرفتند 10
 سراهای رفیعه و بنسائیکه طعنه بر قصور جنت میزد تا چند
 روز از صدمه کنجکاوئی غازیان نقش پذیر عالیها ساغلهها کردید
 سوز و آه دلهای مجرم و بیکناه چون شعله و دود خشک و تر سر
 بر فلک کشید عوم نسوان و اطفال سکنه کرمان اسیر جنود منصور
 و ماموری اموال و اسبابشان بحیطه یغما در آمده باحادی ایضا 15
 نکردند مقصرین و معاونین لطفعلیخان هرچه در انشب گرفتار
 گمند ییلان شیرشکار و آنچه در کرمان مانده فرصت فرار نیافته
 بودند جمعی کثیرا از دو چشم نابینا و فوجی غفیرا از عالم
 هستی روانه دیار فنا ساختند امر قدرقدر قضانظام بانهدام
 قلعه کرمان و سایر قلاع انسامان از موقف اعلی شرف نغان یافته 20
 مامورین بنقدیم خدمت مرجوعه پیام نمودند لطفعلیخان در
 انشب تار که از کرمان فرار و مرکب کریزرا بصوب بم ایلغار نمود
 در عرض راه معدودی از اقوام و ایلات باو ملاحق گشته از شهر

قلعه کیان تنگ شده بود بتصور اینکه شاید لطفعلیخان شب هنگام
 غفلتاً فرار نماید حسب فرمان خاقان کشورستان چهار جانب
 قلعه را خندق عمیق حفر و محاذات هر دروازه بروج متین احداث
 و مستحفظان ساعی تعیین شده بود که هرگاه اراده فرار نماید راه
 5 انهمام مسدود باشد و در حینیکه بروج و حصار مسخر دلیران
 شیرشکار گردید بهر دروازه جمعی کثیر از افواج هشربر بینظیر
 تعیین کشته بود که از شش جهت طریق فرار بر انجماعت
 بسته نگذارند که احدی مرحله پیمای وادی انهمام شود ان
 ستاره سوختگان مغرب نامرادی و سیاه روزان شام محنت نژادی
 10 بانقطاع رشته رجا و ارتفاع نایره بلا بکلی از جان و حیات دست
 شسته سه ساعت متجاوز در نزاع وجدال اندر یابی لشکر خونخوار
 ثابت قدم و پایدار بودند تا اینکه نور نهار بظلمت لیل مبدل
 و امتیاز دوست و دشمن بپروز نیر عالم افروز محول گردید مصمم
 فرار و با تخته پل خندق شهر خود را بخارج حصار رسانیده تخته
 15 پل را بخندق استوار و بیباکانه بر قلب انجماعت زده سمند روش
 در بحر آتش غوطه ور و نهنگ آسا در ان لجه پیر شور و شر شناور
 و از میان ان فوج بیحد و مر خویش را بساحل نجات رسانیدند
 در انشب تار و عین اشنداد کرهی هنگامه کبر و دار که آواز شلیک
 زنبورک و تفنگ بکوش فلک پیر نیرنگ میرسید و مصدوقه یوم یفر
 20 آل مرء من آخیه و امه و ابیه بر انجماعت ظاهر گردید سلسله
 انعقاد ایشان متفرق و پیریشان و هر یک بسستی شتابان شدند

شمشیر و بقیه بجنک کریز خود را در خارج شهر بسنکر رسانیدند
 چون عموم قلعه کیان و قاطبه معاونان و تمامی اهالی کرمان مال
 امر خود را نپایدار و عزم انسلطان صاحب قرانرا در تسخیر قلعه
 ثابت و بر قرار دیده دانستند که مادام تسخیر شهر دست بردار
 از این مطلب نخواهد بود بفر فکر تدبیر چاره کار خود افتاده 5
 نجفعلیخان خراسانی که از سکنه کرمان و معتمد سرکار لطفعلیخان
 ویا سیصد نفر باستحفاظ قلعه ارك که یکسمت ان خارج شهر
 اتصال داشت مامور بود در جزو با سپاه نصرت همراه بنای سازش
 گذاشته عصر روز جمعه بیست و نهم ماه ربیع الاول سنه ۱۲۰۹ از
 همان سمت قلعه را بتصرف غازیان نصرت نشان داده حسب الامر 10
 خدیو کیتیستان باخلاف دفعه سابق ده دوازده هزار نفر از
 جیوش خرخروش و فنکچیان مریخ صولت پلانکینه پوش بیک دفعه
 داخل شهر شده سوی چند برج که لطفعلیخان و کسان او
 در آنجا بودند تمامی بروج و حصار را متصرف شدند لطفعلیخان
 هر چند سعی و تلاش نمود که شاید از قرار دفعه سابق بر 15
 ایشان ظفر یافته شهر را تصرف نماید راه چاره بدستش نیامد
 سپاه و معاونینش نیز از ملاحظه این ماجرا متفرق و هریک
 بسمتی فرار نمودند لطفعلیخان مضطر و ناچار با جهانگیر خان
 و بعضی از جماعت سیستانی و معدودی از خواص و اقوام خود را
 بدروازه سلطانیه رسانیده تا یکساعتی شب مدافعه و مجادله 20
 مشغول بود با وجود اینکه قبل از تسخیر شهر که کار بر

خارج شهر کرمان قباب خرگاه آسمان جاه بذروه مهر و ماه افراختند
 و دامن صحرارا از سردقات رنگین رشک دامن گل چین ساختند
 غازیان خصم افکن غضنفرتر و دلاوران صف شکن ظفر اثر بحکم
 انسلطان سلیمان حشمت مقتدر محیط قلعه را چون نکین انکشت
 5 مسخر اطراف انسنکلهای متین و حصن حصین مرتب ساخته
 از شش جهت بکار محاصره میپرداختند اکثر اوقات محصورین
 کرمان و قزاولان سپاه نصرت همعنان مشلعه افروز معرکه شور و شر
 و خرمن سوز هستی خشک و تر میشدند و هرروزه توپچیان
 آتش فشان بفرمان خدیو زمان توپ قلعه کوب بر حصن انجماعت
 10 بسته ابر مطیر خمپاره را بر فرق ساکنین قلعه صاعقه بار و روز
 روشن را بچشم انها تیره و تار مینمودند نقابان فرهاد کیش
 خارا شکن و تفنگچیان بهرام کین روئینه تن ببیش بردن سینه
 و سنکر کار را بر قلعه کبان تنک میکردند تا امتداد ایام محاصره
 بچهار ماه کشید و امر محصورین قلعه باضطرار انجامید یکدفعه
 15 در وقت وصول خسرو اقلیم روز یعنی مهر عالم افروز بدایره نصف
 النهار جماعت ماهونی و چوپاری که در بروج و حصار یکسمت
 شهر مستحفظ بودند قلعه را بتصرف جنود منصور داده بقدر
 دو سه هزار نفر پیاده داخل شهر شدند که لطفعلیخان از وقوع
 این واقعه مستحضر و با معدودی از معاونین که حاضر بودند
 20 بیمهها بر سر انها یورش برده کرم کار پیکار و با هم در آویخته دلیرانه
 مصاف مینمودند تا هنگام عصر که لطفعلیخان غالب و بیپای تهور
 از سلم مردی بهارج حصار قلعه عروج و تمامی بروج را از تصرف
 ایشان گرفته جمعی از ان جماعت دستگیر و کردن انها عرضه

داشت و از رودخانه قم ممکن عبور نبود چند روز جهت تسکین
 آب رودخانه در اصفهان و کاشان اقامت اتفاق افتاد روز یکشنبه
 سیم ماه شوال رایات جاه و جلال خدیو بیهمال از دار السلطنه
 طهران بصوب فارس حرکت نموده حاجی ابراهیم و سایر عمال روز
 سهشنبه ششم ماه مذکور در حینی که اعلام ظفر فرجام سلطانی 5
 از منزل حوص سلطان دو منزلی طهران نهضت کرده عازم منزل
 پل دلاک بود در عرض راه بغیض جبهه سائی پیشگاه حضور
 اقدس بهره یاب و در سلك ملتزمان ركب سعادت انتساب عازم مقصد
 گشتند روز پنجشنبه بیست و دویم ماه مزبور چمن قصرزرد
 فارس مصرع سردان کیوان مماس و سه روز جهت آسایش دو اب 10
 غازیان در چمن مزبور مکث و روز یکشنبه بیست و چهارم از راه
 بوانات بصوب کرمان محرك رایات ظفر همعنان گردیدند و بعد از
 ورود بسامان کرمان حسین قلیخان قاجار با فوجی از غازیان
 جرّار مقدمه لجیش لشکر پر طیش کشته روانه دور کرمان که
 تا وصول موکب جهانکشا کرمی ده هنکامه غزا باشند در اواسط 15
 ماه ذیلقعه حسین قلیخان وارد خارج قلعه کرمان و لطفعلیخان
 با جمعیت تمام واستعداد مالا کلام بعزم محاربه لشکر ظفر فرجام
 از شهر بر آمده فیما بین مجادله واقع و تا دو ساعت از طرفین
 نیران جدال اشتعال داشت بالاخره حسین قلیخان شکست
 یافته بسنکر خود فرار و لطفعلیخان مظفر و کامران بجانب شهر 20
 عطف عنان و بنهیه اسباب قلعه داری اشتغال نمود و بفاصله سه
 روز رایات نصرت علامات سلطانی ظاهر و فرّاشان با فرّ و شان در

انگیزخت و نقاش بدایع نکمار نسیم بهار بمعاونت ورق فشانی ابرازار
 در عرصه جهان از رنگ آمیزی سادات کلهای الوان طرح تازه
 ریخت و فرآش قوت نامیه نفس نبال بحکم مالک الملک محکمه
 قدر و قضا منزهان صولت سرما بیبایه سریر خدیو بهار حاضر
 ساخته جبهه نیازشانرا بخاک ارادت سود و شهسوار کشوراعتدال
 بلشکرکشی جنود شمال فرمانفرمای اقلیم شتارا که بدستیاری
 جیوش برف و یخ بشهرستان کلشن استیلا یافته بود از ملک
 هستی اخراج روانه دیار فنا نمود و بامر سلطان نافذ فرمان قوای
 ربیعی یغماگر باد صبا بنهب و اسر شهر بهمن دست نطاول
 10 کشور و حاکم شهر دی را که در ممالک کلزار و بوستان مبسوط
 الید و نافذ فرمان و مووم بغی و طغیان و موجب اختلال اوضاع
 کلستان بود بامر قهرمان طبیعت از شغل و عمل معزول ساخت
 اهتزاز ریح بهاری و رشحات ساحاب ازاری بملاحظه قابلیت مدّه
 اشجار را خلایق مشجر بوته دار وزارت در بر و غاشیه بندکی خسرو
 15 فریدون فر فروردین بدوش انداخت مجلس جشن بتجدید
 سال بزرب و آئین بیمثال در دار السلطنه طهران ترتیب یافت
 خلایق رخشنده و اثواب ارزنده بمران سپاه و حاجیان درگاه
 عنایت کشته حکم محکم پادشاهی باحضر حاجی ابراهیم
 و عمال فارس از موقف اعلی شرف نفاذ یافت مامورین روز شنبه
 20 یازدهم ماه رمضان از شیراز حرکت و عازم طهران شدند چون
 بنا بر وفور نزول امطار در آن سال آب عیون و انهار کمال طغیان

lin. 6 pro شمال in P legitur شهر. lin. 11 M بطغی
 pro بغی.

با جمعیت سیسنانی و افغان و سایر غازیان دلیر و دلاوران قلعه کبیر
از سمت دیگر با تخته پیل و زردبان وارد و بیای مردی از معراج
دلیری بمعراج شرفات حصار و بروج قلعه مقصود عروج و هر قدر
مستحفظین آن سمت بشلیک تفنگ و انداختن سنگ راه دخول بر
ان جماعت تنگ مینمودند ایشان قطره ریزی دهان تفنگ را 5
قطرات ابر بهاری و رشحات سحاب کوه ساری انکاشته از انها
رو نمینافتند تا بزور مردی و قوت سعی قلعه را متصرف شدند
ابراهیم اقای قاجار و محمد حسین خان قراکوزلو و عبد الرحیم
خان ولد تقی خان یزدی که حسب الامر خاقان کیتی ستان
در دار الامان کرمان بودند از ملاحظه این حال بقلعه ارك که 10
یک سمت ان بخارج شهر اتصال داشت تخصن جسته انشب
وروز خودداری نموده شب دیگر همگی فرار و عبد الله خان
بتعاقب فراریان مامور کشته تا ده دوازه فرسخ عقب انها ایلغار
کرده تمامی بنه و اسباب انجماعترا متصرف شده انها جریده
و سبای بجانب دار السلطنه طهران کبیران کشتند لطفعلیخان 15
با نیل مراد و حصول کام بسریع سلطنت جلوس کرده در شهر کرمان
سکه و خطبه بنام او جریان یافت
ع

خوش درخشید ولی دولت مستعاجل بود ۱۵

عصر روز پنجشنبه هفدهم ماه شعبان المعظم خسرو فلک سریر
انجم حشم یعنی نیر اعظم بتنبیه سرکشان دی و بهمن مصمم و از 20
دار الملک حوت بچمن دشت حمل رخش سعادت و شرف بر

مراجعت خراسان و ورود انسامان نموده منعهد تسخیر مملکت
 کرمان شده بودند لطفعلیخان بوصول عریضه ایشان بلا تأمل
 و درنگ با دویست سیصد نفر سوار که همراه داشت از قاتین
 حرکت و روانه صوب مقصد گردیده قبل از وصول بنرماشیر در
 ۵ عرض راه جماعت افغان بارسال آنوقه و پیشکش مراتب
 خدمتگذاری و اخلاص خود را جلوه‌های عرصه ظهور ساختند
 و او را با کمال اعزاز و اکرام بنرماشیر برده کمر خدمتگذاری بر
 میان بستند محمد خان ولد اعظم خان افغان موازی پانصد
 نفر سوار افغان در نهایت استعداد و آراستگی منعقد و در رکاب
 10 لطفعلیخان روانه بم گردید جهانگیر خان ولد محمد حسین
 خان سیستانی ^م بآئین واستقبال تمام او را داخل بم و پانصد
 نفر سوار سیستانی مستعد انعقاد داده بالا اجتماع بنساختیر شهر
 کرمان مصمم و رایست افزای توجّه بصوب مقصد کشند و بعد از
 ورود بجویسا من محال کرمان اساس قلعه کبری ترتیب داده در
 15 اوایل ماه شعبان شب‌هنکام با تخته پیل و نردبان حرکت و در
 عرض راه عبد الله خان عمّ خود را با فوجی از سواران کرین
 و دلیران عرصه کین مقدمه لجیش لشکر پر طیش ساخته مقرر
 داشت که بورد خارج قلعه کرمان بلا تأمل از یکسمت یورش
 برداشته مستحفظین قلعه را مضطرب و بانسنت مشغول سازند
 20 مامورین بنهچ ماموریه معمول و از یک جانب بقلعه کرمان یورش
 برده مستحفظین و اهالی شهر همگی متوجه انسنت کشته
 بانداختن تفرنگ و کرم کردن هنگامه جنک آنها را از دخول
 منع مینمودند که در آن ظلمت لیل لطفعلیخان مانند سیل

با جمعیت واستعداد کامل با استقبال آمده لطفعلیخانرا باعزاز
 واکرام داخل طبس وچند روز در آنجا توقف نموده میر حسن
 خان بنا بر توقعات نفسانی و تخیلات شیطانی بودن او را در طبس
 منافی صلاح خود دانسته اظهار نمود که تیمور شاه افغان که
 در هرات و قندهار مقتدر و نافذ فرمان است ملاقات و امداد 5
 انجنابرا طالب و انتزاع ملک موروثی را از ید متصرفین بغایت
 راضی و در دفعه سابق که موکب مسعود وارد این حدود
 کردید بعد از انعطاف رایات منصور بجانب فارس تیمور شاه از
 این معنی مستحضر و در مقام مواخذة این مطلب برآمده اعلام
 داشت که بایست او را روانة قندهار سازی لهذا باید لامحالہ 10
 عنان عزیمت بصوب قندهار معطوف فرمایند لطفعلیخان مضطر
 و ناچار راضی برفتن قندهار و از طبس عازم اندیبار گشته بعد از
 ورود بقائین خبر رسید که تیمور شاه وداع عالم فانی نموده بدار
 بقا شتافت لطفعلیخان از استماع این خبر فسخ عزیمت قندهار
 و چند روز در قائین اقامت اختیار میر علیخان قائینی و میر علم 15
 خان ولد مشار البیه لازمه مهمانداری و کمال خدمتگذاری بعمل
 میاورند مقارن این حال فرستاده محمد خان ولد اعظم خان
 افغان و جهانگیر خان ولد محمد حسین خان سیستانی ساکنین
 نرماشیر و بم که هر یک صاحب جمعیت و استعداد کامل بودند
 وارد و عریضه آنها را که مبنی بر اظهار انقیاد و خدمتگذاری 20
 و اشعار صداقت و اخلاص شعاری بود رسانیده او را تکلیف

lin. 1. pro استعداد: in P legitur آیین. lin. 17 — pag.
 ۹۳ l. 7 deest in A.

و در بدر ساختند نسیم فتح و ظفر بسر پرچم علم نصرت پیکر
 وزیدن آغاز نهاد و بران جمع پیریشان حال شکست فاحش اتفاق
 افتاد عموم تنگنکچیان پیاده و بعضی از غازیان سوارهٔ انجماعت
 کرفتار و بقیهٔ ایشان بجانب سنکر خود فرار نمودند جماعت
 5 خراسانی که از طیس همراه او آمده بودند بمشاهدهٔ این حال
 سر از رشنهٔ انقیاد کشیده عازم سمت خراسان و هر چند در
 مقام ممانعت برآمدند مفید نیفتاد احرالامر دیوار سنکرا
 منهدم و بجانب خراسان منهنم شدند لطفعلیخان ^ع از وقوع
 شکست و کرفتاری بعضی از غازیان و رفتن معاونین خراسان
 10 شکسته دل و پیریشان و توقف امکان بصلاح مقرون نیافتند اول
 همان شب در کمال مسارعت و استعجال روانهٔ نیریز و هنگام
 طلوع صبح صادق وارد قصبهٔ مزبوره گردید بدون مکث و درنگ
 بطریق ایلغار عازم ابرقوه و در عرض راه فراریان خراسانی باو
 ملاحق گشته بعد از دو شبانه روز بابرقوه رسیدند یکشب در
 15 انجا توقف و مقارن طلوع آفتاب عالم تاب عنان عزیمت بجانب
 خراسان منعطف و تا ورود حوالی دار العبادهٔ یزد سوی جماعت
 خراسانی بقدر سیصد چهارصد نفر سوار از ایلات و غیره با او
 موافقت نموده از انجا همگی متفرق گشتند بعضی بسمت یزد
 و برخی بصوب اصفهان شتابان شدند لطفعلیخان با سواران
 20 خراسانی و معدودی از ایلات و اقوام مرحله پیمای طریق مقصد
 گردیدند و در منزل چهارده من محال طیس میر حسن خان

تصمیم یافت که غفلتا بشببخون پرهمن سلک جمعیت ایشان
 کرد و در روز شب موعود محمد حسین خان باعلام یکنفر از
 ایلات باین معنی پی برده غازیان خون اشام و نغنگ، چیان
 بهرام انتقامرا بمحافظت سنکر و طیلایه داری لشکر مامور ساخته
 لطفعلیخان بتصور عدم استحضار خصم سپاه خود را در ظلمت 5
 لیل بشببخون سنکر روانه نمود مامورین بورود حوالی سنکر
 باستظهار تمام یورش برداشته از هر طرف که بجانب سنکر اندر یای
 لشکر هجوم آور میشدند خود را غریق لاجه فنا و اما جگناه سهام
 بلا میدیدند بالاخره بی نیل مقصود بسنکر خود مراجعت
 نمودند علی الصبح محمد حسین خان دامن استیصال خصم را 10
 بر کمر همت استوار و بجهت مسند کار پیکار کشته با
 تمامی سواره و پیاده از سنکر برآمده بسائین واستعداد شایان
 بجانب سنکر لطفعلیخان شتابان کردید لطفعلیخان هم ناچار
 مهبیای دفاع و کارزار شده از طرفین با فروختن نایره حرب و کرم کردن
 هنگامه طعن و ضرب اشتغال ورزیدند دلبران هر دو لشکر با هم 15
 در آویخته در کشش و کوشش دقیقه خودداری نمیکردند در
 عین اشتداد گرمی هنگامه غزا عبد الله خان عم لطفعلیخان
 با پنجاه نفر سوار دست از جان شسته بیمهبا جلوبیز خود را
 بر قلب سپاه محمد حسین خان زده آنها را از پیش برداشته
 متوجه گرفتن نغنگ چیان پیاده و تعاقب منهزمان سواره کردیدند 20
 نزدیک بود که سرشته زمام لشکر منصور باچنگ دشمن مغرور
 افتد که عصبیت دامن کبر کردان کردستانی شده از یکسمت
 بر سر عبد الله خان و غازیان لطفعلیخان ریخته آنها را منفرق

فساد او را مستدعی شد حاجّ مشار الیه محمد حسین خان برادر خود را با فوجی از تفنگچیان فارسی از راه جهرم و فسا بامداد جعفرخان روانه ساخت چون در اوقات حرکت لطفعلیخان از خراسان و ورود ابرقوه حاجی ابراهیم حقیقت حال را عرضه داشت پایت سریر خلافت مصیر پادشاهی و از دربار عرش مدار محمد حسین خان قاجار با فوجی از غازیان جرّار بدفع این فتنه نامزد کشته بود در آن اوان مامورین وارد شیراز و بنهیه اسباب محاربه لطفعلیخان چند روز مکث و از شیراز عازم داراب شدند آوازه ورود محمد حسین خان شیرازی با جمعیت فارسی 10 بصوب فسا و توجه رایات نصرت‌علامات محمد حسین خان قاجار با جیوش بحر خروش بسیمار از شیراز بجانب داراب رعبا فکن احوال لطفعلیخان شده صرّفه در جنک و صلاح در مکث و درنگ نیافتن شب‌هنکام از داراب کوچ و خیر آمده محمد حسین خان شیرازی ۱۱ در داراب مکث نکرده مراجعت و ملاحق بمسکر 15 محمد حسین خان قاجار کشته با جمعیت و استعداد کامل وارد رونیز و سنکر منبین ترتیب داده بار نزول کشودند لطفعلیخان نیز از خیر حرکت و قلعه رونیز را سنکر خود نموده متوقف چنانکه بعد میانه فریقین زیاده بر یکفرسخ نبود و هر روزه قراولان لشکر جلالت‌اثر تا حوالی سنکر لطفعلیخان مرکب تهور را جولان داده 20 آنها نیز از سنکر خروج و باهم در مقام ستیز و آویز بر آمده از طرفین جمعی قنیل و زخم‌دار میشدند از آنجا که لطفعلیخان بنابر عدم استعداد و جمعیت خود را در جنب سپاه منصور مغلوب و مقهور و تاب مقاومت را با انگروه دور میدانست در خاطرش

واستعداد خود را باهالی بلوکات فارس عموماً و باخلاص کیشان
 و دولتخواهان خود خصوصاً اظهار همگی آنها را از ورود بدار
 السعاده ابرقوه اخبار نموده ایلاتیکه تا انزمان منزوی هر گوشه
 و کنار و مخفی زوایای بلاد و امصار بودند از آوازه توجه او بصوب
 فارس هر یک فارس فرس جلالت و مظهر آثار شجاعت کشته بتواتر 5
 وتالی وارد ابرقوه و مراسم خدمتگذاری قیام مینمودند و در عرض
 مدت بیست روز جمعیتی کامل فراهم آورده نصر الله خان عم
 خود را بحفاظت قلعه ابرقوه مامور و در اوایل ماه ربیع الاول
 بصوب بوانات حرکت و از محل مزبور و سایر بلوکات حول و حوش
 که قلعه اطاعت و فرمانبرداری را بکردن گرفته بودند تغنکچی 10
 پیاده جمع آوری تا اینکه جمعیت او از سواره و پیاده بقدر هزار
 و پانصد نفر میشد از بوانات بجانب نیریز و اصطهبانات اعزام
 کردیده اصطهبانات و خیرا بدون نزاع رجدال متصرف و اهالی
 قصبه نیریز بمخالفت بر خاسته دروب قلعه خودداری بیرویش
 بستند دلبران خراسانی بیورش قلعه نیریز را متصرف و مدت ده 15
 دوازده روز جهت رتق و فتق بعضی امور در محل مزبور مکث
 و از انجا روانه داراب شده جعفرخان حاکم داراب مستعد دفاع
 کشته طریق اطاعت مسدود و باب قلعه داری کشود لطفعلیخان
 از شش جهت قلعه داراب را محصور و پیشش بردن سبیه و سنکر
 و ترتیب مناجیق و مورچل کار را بر قلعه کبان تنک نمود جعفرخان 20
 حاکم داراب مرانرب مذکور را بحاجی ابراهیم عرض و دفع ماده

خراسان و در طبرس نزد میر حسن خان طبرسی رفته چندی
در آنجا توقف و چون از انهدام قلعه شیراز و انصراف رایات
نصرت‌انباز مستقر شوکت و اعزاز مطاع و مستحضر گردید باز
عیوس تسخیر مملکت فارس کرببان کبیر خاخرش کشته از میر
۵ حسن خان طبرسی استمداد و مشاور الیه مساوی دویست نفر
سوار خراسانی بسرکردگی فتحعلیخان نامی از کسان خود در
تحت لوای اقتدار او مامور ساخته با جمعیت خود و سواران مذکور
عزم فارس و در عنکام ورود بخارج شهر یزد علینقیخان ولد محمد
نقیخان حاکم آنجا از ورود او مطلع گردیده با جمعیت کامل
10 و استعداد شامل جهت انسداد طریق عبور بر سر راه ایشان
آمده فیما بین محاربه واقع و علینقیخان شکست فاحش یافته
مساوی پنجاه شخصت نفر از یزدیان مقتول سیف آبدار و هفتاد
نفر ایشان بقید اسار گرفتار و بقیه بجانب یزد مرحله پیمای
وادی فرار و سواران لطفعلیخان سمند جلالترا تا سه فرسخ
10 بنعاقب آنها ایلغار نموده اموال و اسباب بسیار از فراریان عساید
ایشان کشته مظفر و کامران بجانب مقصد روان و در اواسط ماه
صفر انسال وارد مبدای سامان فارس و غفلتاً بر سر ابرقوه آمده
عزچند اهالی آنجا اولاً بنارا بخودداری گذاشته باب دخول
بر رویش مسدود ساختند لیکن چون مال امررا معیوب و تاب
25 مقاومترا از خود مسلوب یافته ناچار از در اطاعت و فرمانبرداری
در آمده لطفعلیخان داخل ابرقوه و بارسال نوشتجات صیت استقلال

بود رایات نصرت‌علامت سلطانی از مقر سلطنت و حکمرانی بصوب
 فارس شقه‌کشا و اعلام ظفر فرجام کشورستانی بجانب چمن اسپاس
 فلک فرسا و بیست و سیم ماه مذکور حاجی ابراهیم و سایر مامورین
 از شیراز حرکت و در بیست و هشتم وارد چمن مزبور شده روز
 بیست و نهم در عرض راه فیضیاب تقبیل رباب مستنطاب و بتفقدات 5
 و سوارشنان خسروانده بهره‌یاب گردیدند حکم محکم شاهنشاهی
 بانهدام قلعه شیراز و کوچیدن یکنفر از زوجات و اقا اسد الله
 ولد دیگر حاجی ابراهیم و توقف ایشان در قزوین از موقف
 اعلی نافذ کشته جان محمد خان قاجار بتقدیم این خدمت
 مامور و بر قرار و در عرض سه ماه که چمن قصر زر و اسپاس 10
 مضرب سراقات کیوان‌ماس بود شیرازه تمامی اجزای قلعه شیراز
 فردوس آسارا از Φ فرو ریخته خاکریز و خندق و بسورج و حصار
 مستحکم آنشهر را منهدم و با سطح زمین برابر و کوچ حاجی
 ابراهیم را با اقا اسد الله ولد او روانه قزوین ساخته در چهار Φ
 ماه محرم سنه ۱۲۰۸ که از انتظام امور منظور فراغت حاصل گردید 15
 حاج مشار الیه و سایر عمال مملکت فارس را که از منتقلان
 فیض انوار حضور بودند خلعت استرخاص و انصراف ارزانی و از
 چمن قصر زر محک الویه ظفر پرور و بهمعنای تائیدات ملک
 سجان رایت افزاز توجه بجانب دار السلطنه طهران گردید
 حاجی ابراهیم بیکار بیکی و باقی ضابطان و عمال فارس مراجعت 20
 بشیراز نمودند لطفعلیخان بعد از انهزام از خارج کرمان روانه

ابراهیم مفوض و مجدداً بر ودوش آمالش پیرایه‌پوش خلع
 آفتاب‌شعاع خسروانی و وساده‌آرای مسند عزت و کامرانی کردید عبد
 الرحیم خان و محمد علیخان برادران و میرزا محمد ولد اکبر او را
 بملازمت رکاب و نوقف دار السلطنه طهران مامور و در یازدهم ماه
 5 محرم سنه ۱۲۰۷ از دار الملک شیراز عنان عزیمت بمسند شوکت
 و اعزاز معطوف فرمودند فصل خریف و شتا در طهران انقضا یافته
 صبح روز چهارشنبه هفتم ماه شعبان سلطان سیارگان یعنی مهر
 عارتاب بعزم اخراج منتسبان سرما و تخریب اساس قلعه مستحکم
 شتا از تختگاه برج حوت ببیت الشرف حمل رایست اعتلا
 10 افراخت و سخن زمردنام چمن را بافراختن خیام کلدوز رنگارنگ
 لاله و شقایق مزین و مملون ساخت و مساحت کلشن را از خار
 و خس و خاشاک سرکشان زمان پرداخت مجلس جشن و سرور
 نوروزی بفتح و فیروزی در طهران انقضا یافته سران سپاه و امیران
 بارگاه بر ودوش احوالشان پیرایه‌پوش خلع آفتاب‌مثال و جیب
 15 و دامان آمالشان از نقود زر سرخ و سفید ملامل شده از دربار
 سپه‌افندار سلطانی رقم قضاشیم قدرضمیم بافناختن حاجی
 ابراهیم بیکلریکی الکای فارس صادر و مقرر کردید که در بیست
 و نهم ماه فرخنده‌فرجام صیام که مویب جهانکشا در چمن
 اسپاس سرحد فارس نزول مینمایند با چند نفر از معتبرین
 20 و عمال فارس فیصیاب تقبیل آستان ملایک‌پاسبان شوند و در
 اواسط ماه مزبور که قریب چهل روز از نوروز فیروز منقضی شده

از خونین و اعظام سلسله زندیها که تا انزمان مقید سلسله
 کرفتاری بودند از نور بصر عاری و از طایفه زند و سایر ایلات
 هرچه در شیراز بودند در ولایت مازندران محلّ و مکان جهت
 آنها معین و با کوچ و بنه بالکلیه از شیراز حرکت داده روانه
 محال مریبور ساختند و نیز در اوقات توقّف آن بلده مینومثال 5
 بعرض عاکفان عنبه اقبال رسید که لطفعلیخان بعد از فرار از
 ابرج روانه سامان کرمان و در سیرجان مکث و مشغول خودسازی
 میباشد محمد ولی خان قاجار با فوجی از غازیان شیرشکار و عبد
 الرحیم خان شیرازی با جمعی از تفنگچیان آنش بار بدفع او
 نامزد کشته از راه شهر ابابکر عازم سیرجان شدند لکن ثبات 10
 و فرار لطفعلیخان از تلاطم امواج اندر یای لشکر کسسته شده از
 سیرجان عازم کرمان گردید ساکنین قلعه باب دخول بر رویش
 مسدود و در انجا م رخنه توقّف بدستش نیامده ایلاتیکه تا
 انهنکام با او همراهی و موافقت کرده بودند زورق حیات خود را
 بچارموجه طوفان حوادث دوچار دیده از مشاهده این حال 15
 همگی متفرق و در بدر کشتند لطفعلیخان ناچار با معدودی
 از خواص و اعوام و اقوام خود بجانب خراسان فرار نمود مأمورین
 حقیقت حال را عرض داشتن پایة سریر خلافت مصیر سلطانی و از
 موقف اعلی امر قدر قدر باحضرار آنها نافذ شده مراجعت بشیراز
 نمودند بعد از ضبط و ربط امور و بست و کشاد کار نزدیک و دور 20
 که ساکن ایالت مملکت فارس و خطّه لار و بندر و سواحل را حاجی

در حیرت و خسروان انداخته و از جهات سته ابواب جاده‌را
 مسدود ساخته هرگاه زیاده بر این مکت نماید که اشعه مهر
 انور از مطلع خاور جلوه‌گر عرصه بروز و سلطان صاحب‌قران
 مملکت روز بر پشت خنک سبک‌سیر فلک کل‌دوز برآید اگرچه
 ۵ بر فراز زمین اسب تیزرو سپهربرین مانند رفتار فرزین بطریق
 مختلف در صفحه مقطع زمین باطراف تکاپو کند از کید رخ
 شطرنج باز زمان رهائی نخواهد یافت و بهاجوم فیلننان سواره
 و پیاده چپ و راست پادشاه ملک وجودش مات و چون مرکب
 غیرنالم معدوم و بی‌ثبات خواهد شد مضطر از مشاهده این
 10 اوضاع تارک شیوه جدال و نزاع کشته با معدودی از همراهمان
 بصوب کرمان منجم و کویزان گردید دنیوان شیرکیو دشمن‌شکار
 و دلاوران عرصه رزم و پیکار مرکب تیورا تا سه چهار فرسخ بتعاقب
 ازها ایلغار و جمعی از متابعین و متفقیین اورا دستگیر و پیدیشگاه
حضر اقدس آورده گرفتاران ان مفسده بخطاب فاقطعوا ایدیکم
 15 وارجلکم من خلاف بمعرض سیاست در آمدند موکب جهانکشا
 از منزل مزبور کوچ بر کوچ عازم شیراز و در هاجدم ماه مزبور با
 کمال شوکت و اعزاز وارد ان خطه جنت‌طراز و قریب سه ماه
 ساخت ان سرزمین رشک فردوس برین و از بین معدلت ان
 سلطان صاحب‌قران با شهر مداین قرین و در مدت توقف شیراز
 20 هرچه از مخلفات دولت زندیه از قبیل توپخانه و قورخانه و غیره
 بر جا مانده بود حمل و نقل دار السلطنه طهران و ده دوازده نفر

ظلمت شب از بیم سطوتش رو بهزیمت نهاد و ماه فلک سریر از
تزلزل اشعه انوار سیف و سنانش در وادی بیسراجامی سراسیمه
بچاه مغرب سرنگون افتاد
شعر

ز پیش طاق رواق سپهر دست ساگر ۵
کسست رشته قندیل‌های نورانی ۵
نسیم صبح سراسنین بماه فشاند ۵
بژیر پیره شد ان شاهد شبستانی ۵

مؤذنان معسکر نصرت‌اثر بازتفصیح آواز الله اکبر لطفعلیخانرا
از دمیدن صبح دولت ان دارای دادگر و تمکن او بر وساده
سلطنت مستحضر و مغنیان راست بیجان دست‌گاز و عمل 10
قضا و قدر نوای این مضمون را بطریق نیشابور خراسان در
پنج‌گناه از قول مخالفان عراق بزبان بیات عجم کوشش
ساختند
شعر

بوقت صبح شود همچو روز معلومت ۵
که با که باخته نرد در شب دیجور ۵

بر لطفعلیخان بعد از ظهور طلوعه صبح صادق بحدّ یقین
پیوست که میرزا فتح الله در ان اقوال کاذب و بهیجوجه خللی
در ارکان اساس اندولت بی‌زوال راه نیافته و سپاهیان که تا ان‌زمان
در سنکر مشغول کس و فتر بودند بملاحظه روز سیاه و حال تباه
دست از جنک کوتاه و پای هزیمت براه گذاشته از سنکر بیرون 20
میآمدند دانست که نبای نرد قوی شصت روزگار بحریف
آزای و مهره داو آمالش را در تخته رنگارنگ کردش زمان شبش

ثابت قدم و پایدار و تفنگچیان کشیکچی را بدفاع و جدال ترغیب
 و تحریص میفرمودند نزدیک بود که شیراز^{۱۴} اجزای لشکر و سررشته^{۱۵}
 نظام سنکر کسسته کرد که از تقدیرات مالک الملک نو الجلال
 و مؤیدات اقبال آن خدیو بیهمال میرزا فتح الله اردلانی که از
 جمله دولتخواهان و اخلاص کییشان لطفعلیخان و در معسکر
 نصرت نشان میبود در آن گرمی^{۱۶} معرکه کبر و دار چنین تصور
 نمود که آن خسرو با وقار در سلک سایر فراریان لشکر فرار و جهت
 ابلاغ این مزده خود را بلطفعلیخان رسانیده حقیقت مراتب
 مذکور را اظهار و معروض داشت که بنا بر اقتضای صلاح دولت
 10 سپاه منصور را از نزاع و جدال ممنوع که چون ظلمت لیل بنور
 نهار مبدل کرد همگی اهل سنکر بغیضیابی^{۱۷} تقبیل رکاب
 مستنطاب مستعد و کامیاب خواهند شد لطفعلیخان این معنی را
 قبول و جنود نصرت خود را بترك کشش و کوشش امر نمود و بعلاوه^{۱۸}
 آن بعضی از رجال عوام الناس لشکر^{۱۹} که سفاین آملشان در
 15 بندر خام طمعی از امنه^{۲۰} منهوبه سنکریان کرا نبار شده بود
 بجهت آنکه اموال متصرف فیه خود را از بحر حوادث بساحل
 عافیت رسانند از سنکر آغاز خروج و انجام کار خصم نپرداخته
 متفرق شدند باین تقریبات گرمی^{۲۱} هنگامه کبر و دار از اهتزاز
 نسیم صبح صادق فتنج و فیروزی آن سلطان صاحب اقتدار بنای
 20 دم سدی و بیرونقی نمود مقارن این حال راییت بلندایت سلطان
 اقلیم روز یعنی مهر عالم امروز از افق مشرق ترقع بنیاد و سپاه

lin. 21. P مهر خورشید pro .

نمازبان خون آشامرا با همکئی اقوام واعمام وسایر عوام بیورش اندریای
 بیبایان آتش حصار وحصن کهکشانشان شراره بار مامور ویر قرار
 ساخت مستحفظین کیوان مهابت وطلایه داران بهرام صلابت
 بحارست سنکر سپهرمتانت دامن یلی بر کمر پردی استوار ومازند
 ماه آسمان نورد چشم از خواب غفلت پوشیده سیار وثابت قدم 5
 نظر براه استقبال واز شش جهت مستعد ومنتظر دفاع وجدال
 بودند ان سناره سوختگان فلک حسرت وناکامی وسیاه روزان شام
 محنت ونبیسرانجامی از هر طرف که هجوم آور میشدند از صدمه
 شلیک تفنگ خودرا غریق لاجه فنا وکرفتار ورطه رنج وعا
 میدیدند بالره دست از جان شسته بیکدفعه جملگی از 10
 یکسمت بان دریای آتش متهاجم وزورق ثبات وقرار مستحفظینرا
 متلاطم ساختند هرقدر سنکریان بقطره ریژی دهان تفنگ
 وافروختن نایره جنک باب دخولرا بر انجماعت مسدود مینمودند
 سمنروش در بحر آتش غوطهور گردیده بیبحاشانه داخل سنکر
 شدند انکروه بیبداک مانند شیر خشمناک از اطراف وجوانب 15
 بر سنکریان حمله ور وانهارا پیش انداخته چون کله غزال
 رم خورده منفرق ودر بدر کردند تقریباً نصف سنکرا منتصرف
 واشهب ترکتازی را تا حوالی شادروان جلال وسراقات اجلال
 جولان داده جمعی کتیر از جنود سواره راه نورد طریق فرار
 ویرخی مسعد کار پیکار کشتند ان کوه وقار پا بر جای پریلی 20
 ولنکر ثبات وقرار سفینه بحر پردی در سراپرده عزت واقبال

سرودشت شده تمامی اجمال و انتقال و همگی نسوان و اطفال را در
 قلعهٔ رشمایجان گذاشته تفنگچی و مستحفظین امین جهت
 محافظت قلعهٔ مزبوره تعیین و نصر الله خان عم خود را مأمور
 بنوقف رشمایجان و عصر روز چهارم با سایر غازیان بعزم شبیخون
 5 معسکر آن سلطان صاحبقران جریدهٔ و سبای بجانب ابرج
 شتابان گردید شب پانزدهم در هنگامیکه سلطان سریر چهارم
 یعنی مهر عالم افروز نصف مدار قوس اللیل را منقطع و بعزم شبیخون
 فوج نجوم از دایرهٔ نصف النهار تحت الارض متصرف و بسلم
 مقنطرات انحطاط رو بافق شرقی صاعد و بدر منیر که بطلابه داری
 10 جنود انجم شب کرد درجات بروج بود کالشمس فی رابعه النهار
 بدایرهٔ وسط السماء رویت متصل شده بسروقت ابراهیم خان
 و سایر مستحفظین کرده رسید دست عبور را بسته و پای مرورا
 شکسته دید از جان گذشتگان بیکدفعه یورش برداشته پپای
 مردی از معراج آن کوه فلک شکوه عروج کردند هر چند بشعله فشانی
 15 تفنگ و کرم کردن آتش جنک ایشانرا از عبور منع مینمودند
 سینه را امج سهام حوادث ساخته از دشمن چیره دست قوی روی
 نمینافتند و مانند کرم کرسنه که بر خیل غنم حمله ور کردن در
 میان انجماعت ریختند ابراهیم خان سرکردهٔ آنها زنده دستگیر
 و کردن او عرضهٔ شمشیر و مظهر معنی سرکردگی گردید و بعضی
 20 از انکروه گرفتار و برخی در معرکهٔ کبیر و دار قنیل و زخممدار و فوجی
 از راه کوه فرار اختیار نمودند لطفعلیخان وقوع این فخر را دلیل
 افتتاح کار و در نهایت خاسطهٔ جمعی و استظهار شبیدیز شبیخونرا
 ایلغار نموده با چند نفر از خواص در خارج سنکر مکت و عموم

دست از طلب ندارم تا کام من برآید ۵

یا تن رسد بجانان یا جان زتن برآید ۵

بکلی از جان و حیات دست شسته در سعی و کوشش
 کوتاهی نمیکرد و ایلاتیکه در رکاب او مراسم خدمتگذاری قیام
 داشتند از بدو دولت کریم خان تا انزلی که سی سال متجاوز ۵
 بود ریشه تصرف در خاک شیراز فرو برده نسلاً بعد نسل مالک
 خانه و املاک بسیار و صاحب اوضاع و دولت بیشمار شده بعضی
 از آنها یکدفعه اندوخته سی ساله را از تصرف ایشان انتزاع و با
 عیال و اطفال از شیراز اخراج کرده پیغوله کرد دیار بیسراجمی
 و برخی بنابر تعصب ایلیت و اینکه یقین میدانستند که چنانچه 10
 دولت زندیه منقرض شود بر آنها کمال ناخوشی خواهد رسید
 تمامی ملک و خانه و اموال و همگی منسوب و نسوان و اطفال خود را
 که در شیراز بودند قطع نظر و در خدمت لطفعلیخان صاحبانورد
 وادی حسرت و ناکامی بوده از صدمات و زحمت روزگار بجان و از
 مشقت سیر کوه بکوه و دیار بدیار با مان رسیده عموماً از حیات 15
 زندگی سیر و از ماصدق

شعر

کس نتواند گرفت دامن دولت بزور ۵

کوشش بیفایده است و سینه بر ابروی کور ۵

تغافل ورزیده بنصورت اینکه شاید مره بعد اخری بر اعادی
 مسلط و مجدداً صاحب خانه و ملک و دولت شوند بقدر قوت 20
 بلکه زیاده از آن سعی و کوشش مینمودند لطفعلیخان چون از
 طغیان و توجّه انسیل بیامان بجانب شیراز مطلع گردید روز
 سیزدهم ماه مزبور با کوچ و بنه ایلات بالکلیه از زرقان حرکت و روانه

ماه رجب انسال سلطان سیارکان با هزاران ریسب و فتر و معاونت
 جنود نامعدود انجم واختر بانهزام سپاه بهمن و آذر از نهانخانه
 حوت ببیت الشرف حمل خرامید اواخر ماه فرخنده فرجام
 صیام که دو ماه از نوروز فیروز انقضا یافتند بود اعلام ظفر فرجام
 ۵ خاقانی از مقر سلطنت و حکمرانی بجانب شیراز شقه کشا و کوس
 قیامت غریو دشمن شکاری بلند آوا کشته بعد از ورود موکب
 جهانکشا بخاک فارس در هریک از منازل که نزول اجلال میفرمودند
 بمراعات قواعد حزم جنود منصور را بساختن سببه و سنکر مامور
 وبهمه جهت راه و رسم احتیاط را منظور میداشتند روز چهاردهم
 10 ماه شوال بلوک ابرج چهارده فرسخی شیراز مضرب سادات جلال
 و تخیم دلاوران عرصه جدال و محیط معسکر فیروزی اثر را بافراختن
 بروج و حصار متین همدوش سپهر برین و بیرون منزل مزبور ابراهیم
 خان دامغانی را با فوجی از تفنگچیان جهت سد طریق عبور
 خصم بسر کرده که مابین ابرج و مائین واقع است تعیین
 15 فرمودند هر چند خورد خورده بین و رای صدکیح متین اقتضا
 مینمود که لطفعلیخان بمحض استماع خبر حرکت موکب
 بلند کوکب ان قدر قدرت سپهر اساس و عزیمت اندریای لشکر بصوب
 فارس از سبیل مجرای انسیل خوخواار خود را بکوشه و کنار کشد
 لیکن چون طبع غیورش جز بسطنت روی زمین تن در نمیداد
 20 و چون با فرمانروائی راغب و بدون سلطنت عدم را طالب و بامر
 بین الامرین خود را رضا نمیکرد بملاحظه مضمون
 شعر

بلوکات مزبور حمل و نقل غلهٔ سیورسات و تورد سنکر قصرالدشت
منوقوف و مرور آیام محالّ تابعه از ید تصرفش بیرون رود
لطفعلیخان بنصوّر ^{۱۰} بین مطلب توقف قصرالدشت را مقرون بصلاح
ندانسته در اواخر ماه مزبور شب‌هنکام از قصرالدشت حرکت
و بقریهٔ زرقان راجع کردید حاجی ابراهیم چگونگی وقایع مذکور را ^۵
بعرض عاکفان عنبهٔ اقبال رسانیده قلع مادهٔ فساد لطفعلیخانرا
از دربار سپهرافندار پادشاهی مستدعی کردید ارقام فضانظام
واحکام قدر فرجام بافتنخار حاج مشارلیه و سرداران نوی الاحترام
صادر و مقرر شد که امور شهر و دروازه و بروج و حصار قلعهٔ شیراز را
حسب الواقع مضبوط و از روی نهایت حزم و احتیاط بمواسم ¹⁰
خودداری مشغول و منتظر وصول موكب جهانکشا باشند که
ان شاء الله تعالی بعد از نوروز فیروز سلطانی براهنمائی توفیقات
رسانی و عسمرکابی تأییدت سباحتی عنان عزیمت بصوب فارس
منعطف و اعالی ایندولت جاویدمدت را بزایهٔ عدم معتکف
خواهیم ساخت مامورین بنهج مقرر معمول و در کمال دقت ¹⁵
و اهتمام بانسداد راه و رخنهٔ ملک قیام و امور شهر و قلعه را بحدی
مضبوط نمودند که با وفور منافق بسیار احدی را جرأت
خیانت نبود چنانچه در عرض مدت توقف لطفعلیخان در
زرقان دو سه دفعه دولتخواهان او در شیراز با هم سازش نموده
مؤسس اساس تسخیر شهر گردیده بعضی اوقات ^{۲۰} لطفعلیخان
شروعات لازمه در ایمن باب باخلاص کیشان خود قلمی و از
مؤیدات اقبال آن خدیو بیهمال همگی آنها جمله کسر عرصهٔ بروز
و ظهور کشته مرتکبینرا تمبیه و سیاست لازمه مینمودند در اواخر

معدود قلیل جلوریز بر سر انجماعت تکاورانکیز کشته عنان
 پایداری بالمره از دست آنها بدر رفته بجانب شهر کربیزان
 ولطفعلیخان سمند ترکستازی و خصم افکنیرا بنعاقب انکروه
 کرم جولان شکست فراریان بر قلب سرداران خورده همگی منزل
 ۵ و بواقی انهم شتافتند غازیان شکسته لطفعلیخان که از اینمعنی
 مطلع گردیدند مراجعت و بکار پیکار مشغول شدند رضا
 قلیخان قاجار با جمعی کثیر گرفتار قبیله اسار و فوجی غفیر
 قتیله و زخمدار و هرچه نیمجانی سلامت بدر برده بجانب
 شهر فرار کردند لطفعلیخان هنگام شام با نیل مرام و حصول
 10 کام بسنکر قصرالدشت صرف زمام نمود حاجی ابراهیم دید که
 چراغ دولت لطفعلیخان در مشکوه‌خانه روشن کردن بینهایت
 منیر و شروغ کسوکب بختش در ذروه آشتهار بغایت مدیر و سیر
 فلک استقلال و اقتدارش روز بروز زاید متزاید و عماد گم من
 فَمَنْ قَلِيلًا غَلَبَتْ فَمَنْ كَثِيرًا بِإِذْنِ اللَّهِ تَعَالَى در هر يك از غزوات
 15 با عدم استعداد و معدود قلیل بر افواج بحرامواج مستعد کثیر
 غالب میشود چاره را منحصراً باین دانست که من بعد از جنگ
 رو برو مختار و بتدایب دیگر در استیصال امر او کوشش نماید
 بنابر اینکه جنس سیورسات سپاه لطفعلیخان از بلوکات حول
 وحوش قریه زرقان از قبیل بیضا و خفک و مرودشت و راجرد و کربال
 20 بمسکر او حمل و نقل می‌شود مصطفی خانرا باغازیان ابوابجمعی
 او روانه بلوک کربال نمود که بتقریب بودن آنها در آن نواحی از

مشارانیهما با جیوش ادبواجمعی خود وارد شیراز و بانفاق مصطفی خان و سایر غازیان بقلع و قمع ماده فساد لطفعلیخان قیام نمایند مأمورین در اوایل ماه جمادی الاخر وارد راه ارسنجان و کربل داخل شیراز جنت تمثال گردیدند بعد از آسایش سپاه منصور و آرایش اسباب دفع دشمن مغرور در اواسط ماه مزبور مصطفی 5 خان و جان محمد خان و رضا قلیخان و اخوان حاجی ابراهیم و عموم سواره و پیاده غازیان رکابی و شهری و بلوکنی بانسپهخانه و استعداد تمام و جمعیت و ازدحام مالا کلام دامن استیصال خصم را بر کمر همت استوار و بعزم محاربه بر مرکب دشمن شکاری سوار و از شش جهت بجانب او منهاجم شدند لطفعلیخان 10 با تمامی قشون سواره و پیاده خود از سنکر قصرالدشت حرکت و میانه باغات که اراضی پست و بلند ناهموار و جدران و اشجار بسیار مجادله در آن مکان بغایت دشوار بود تلاقی فریقین واقع و بیکدیگر در آویخته شدت برودت هوا و نزول باران بیمنتها باعث اطفای گرمی هنگامه غزا کشته بنیزدستی افواج بحرامواج انسبیل 15 خونخوار پای ثبات و فرار سپاه لطفعلیخان از جا بدر رفته پشت بمعرکه مصاف و روی بسنکر خود فرار و غازیان جرّار توسن بیباکی را از عقب ایشان ایلغار و فراریانرا از قصرالدشت گذرانیده مراجعت و در سنکر ریخته بناخت و تاراج اموال آنها مشغول شدند لطفعلیخان با فوجی از خواص در خارج معسکر خود ضبط 20 عنان فرار و ملاحظه نمود که جنود دشمن پای از تعاقب کوتاه و دست بنهب غنایم سپاه دراز کرده مراعات راه و رسم حزم و احتیاط بهیچ وجه منظور و ملاحظه ایشان نیست باهمان

الات حرب کشوده از صبح تا حوالی ظهر نیران قتل فیما بین
 انها نیز وایکدیگر کرم‌سنتیز و اویز بوده داد مردی و مردانکی
 میدادند و از هجیک سرموئی کوتاهی و مساهله نمیشد بحدیکه کار
 محاربه ایشان از تفنگ و سنان و شمشیر بران گذشتنه بجائی
 ۵ رسید که با کار و خنجر در هنگام سواری یکدیگر را رنج
 مینمودند و بسیاری از طرفین مجروح و مقتول گشتند آخر لامر
 لطفعلیخان غالب و مصطفی خان شکست فاحش یافته بجانب
 شهر هارب و جمعی کثیر از انجماعت دستگیر شدند لطفعلیخان
 مظفر و کامران بصوب زرقان عطف عنان و بعد از وقوع این فتح
 10 نمایان عمکی کوچ و بنه ایلانرا مامور بتوقف قریه زرقان و محافظت
 بروج و حصار و دروازه انرا بعیده فوجی از تفنگچیان و در نهایت
 خراطر جمعی و اطمینان در اواسط ماه مزبور با تمامی غازیان از
 محل مزبور حرکت و در قریه قصر الدشت یک فرسخی شیراز
 نزول و بانضباط و استحكام امور مشغول و قریه مزبوره را از احداث
 15 حصار و بروج متین با قلعه ذات البروج فلک فرین ساخت و اغلب
 اوقات توسن جلالترا تا حوالی شهر صبارفتار و از قلعه نیز فوجی
 بعزم محاربه و مدافعه ایشان بر مرکب تهور سوار و با یکدیگر کرم
 کارزار و از طرفین جمعی قتیل و زخمیدار میشدند حاجی ابراهیم
 مصطفی خان و جنود ابوجمعی اورا که تا ان زمان در خارج
 20 شهر بودند در اصل قلعه شیراز جائی داده حقیقت مرانب
 مذکور را عرضه داشت پایه سریر خلافت مصیر پادشاهی و از دربار
 عرش مدار جان محمد خان و رضا قلیخان قاجار با جمعی کثیر
 از سپاه خونخوار بدفع ایسن فتنه ماهور و بر قرار کردید که

سیف و سنان ابدال و جمعی کثیر گرفتار قید اسار و معدودی
از آنها بجانب شیراز فرار و لطفعلیخان منصور و کامکار مراجعت
بمحمل اقتدار نمود و بندریج اغلبی از بلوکات حول و حوش را
مطبع و لوای اقتدارش بغایت رفیع آواز^۵ فتوحات نمایانش بافتار
ممالک منتشر و از بیم سطونش سرهای کردن کشان در کریمان^۵
خموشی مستتر و اکثر اوقات کمیت تهور را بناخت و تاراج اموال
قوافل و مترددین شیراز در جولان و شاهین تیزرواز جلا دترا بقصد
صید افکنی و دشمن شکاری تا حوالی شهر در طیران و باین سبب
غله در شیراز عدیم الوجود و کمیاب گردیده بود حاجی ابراهیم
قدغن نمود که از بلوکات جهت اخراجات و علیق الدواب غازیان^{۱۰}
ابو اجمعی مصطفی خان غله حمل و نقل بشیراز نمایند لطفعلیخان
باین معنی پی برده در شبی که صبح ان حاملین غله داخل
شهر میشدند تاخت آنها را وجیهه همت ساخته با تمامی
عساکر سواره خود بر مراکب با درختار سوار و اشهب ترکتازی را
بجانب شیراز ایلغار نموده مقارن طلیمعه صبح صادق که سلطان^{۱۵}
سیارگان یعنی مهر انور بعزم تازاج خیل انجم و اختر عرصه کینیرا
از ظلمت لیل منور و با تیغ اخته از کنار افق طرسی ظاهر
و جلوه گر گردید بقافله مزبوره چپاول انداخته تاخت کامل و آنها را
بنات النعش وار متفرق و خط مستقیم بجانب زرقان راجع گردید
مصطفی خان که در خارج شهر توقف داشت از ورود^{۲۰}
لطفعلیخان و تاخت قافله مطلع شده با عموم غازیان ابو اجمعی
خود بیکدفعه قانون محاربه ساز و از عقب ایشان اسب انداز
کشته در یک فرساختی تلافی فریقین واقع و طرفین دست باستعمال

بصر عاری و برخی را مقید سلسله گرفتاری و باقی آنها را بعد از
 اخذ اسب و یراق مرخص و روانهٔ اوطان خود ساخته از کارون
 بصوب شیراز حرکت و اواخر ماه ربیع الاول انسال وارد جویم
 پنج فرسخی شیراز و چند روز نیز در آنجا توقف نموده مقارن
 ۵ این حال مصطفی خان قاجار با سپاه جرّار از اباده وارد و در
 خارچ قلعهٔ یراز نصب خیماء اعزاز و رفیع لوای میمنت انباز
 نمود بنابراینکه روز بروز ایلات سکنهٔ بسوگات که از ارتفاع لوای
 اقتدار لطفعلیخان و ورود او بقریهٔ جویم مستحصر میشدند
 فوج فوج با کوچ و بنه وارد و کمر خدمتگذاری بر میان میبستند
 10 و قلعهٔ جویم ظرفیت سکنای انفوج کثیر را نداشت قریهٔ زرقان
 پنج فرسخی شیراز را که در سرراه عراق واقع و قلعهٔ او وسیع
 و مضبوط و اطرافش بسوگات معظم متصل بود جهت نزول اختیار
 و در اوایل ماه ربیع الآخر شب هفتم از قریهٔ جویم کوچ و در
 قریهٔ زرقان بار نزول کشود حاجی ابراهیم هادی خان بروجردی
 15 و باقر خان کلهداری را با فوجی از غازیان سواره و تغنکچیان پیاده
 تعیین و روانهٔ زرقان ساخت که در ظلمت لیل بیخبر خود را بر
 قلب انجماعت زده مخرب بنیان پایداری آنها کردند لطفعلیخان
 از اینمعنی مطلع و با فوجی از غازیان جرّار بر مرکب صبارفتار
 سوار و بر سرراه مامورین ایلغار و شب هفتم مانند بسای ناکهانی
 20 و قضای آسمانی بر سر آنها ریخته بانسش فشانی دهان تغنک آن
 شب تار نموده روز هشتم و از وصول انفوج بیخند و سر بیهنکام
 و بیخبر سلك جمعیت آنها متفرق و در بدر گردیده در آن
 معرکهٔ کبر و دار هادی خان بروجردی با چند نفر دیگر مقتول

کازرون و شیخ نصر خان بجانب بندر ابوشهر کریزان کشتند
 بعد از ورود رضاقلیخان بکازرون تمامی تفنگچیان فارسی که
 بسرکردگی رئیس قاسم خان و لطفعلیخان فیروزآبادی متعاقب
 میآمدند، وارد کازرون و جمعیت معقوبی از تفنگچیان مذکوره
 و کوهمرهجات ثلثه کازرون و جمعیت رضاقلیخان کازرونی در انجا 5
 منعقد و مجتمع گردید بعد از شکست و فرار رضاقلیخان و سایر
 غازیان لطفعلیخان در بندر مکت نکره عازم شیراز و ورود حوالی
 کازرون رضاقلیخان شاهپسوس و رضاقلیخان کازرونی و سایر مامورین
 باعدت موفور و کثرت غیرمحمصور از کازرون حرکت و میمایین ایشان
 محاربه واقع کشته لطفعلیخان غالب و آنها شکست فاحش 10
 یافته فراری شدند رضاقلیخان کازرونی و علیبنقی خان ولد
 مشارالیه با میر عبد الغفار فشقوهی و جمعی کثیر از انجماعت
 دستگیر و باقی توسن کریزرا بجانب شیراز مهمیز کردند حاجی
 ابراهیم از وقوع مقدمه شکست اضطراب کلی در احوالش راه
 یافته ربیع خان مرودشتی را بمسارعت روانه اباده که مصطفی خانرا 15
 باغازیان ابواجمعی او بشیراز آورد لطفعلیخان وارد کازرون و چند
 روز جهت رتقی و فتقی بعضی امور در ماحل مزبور توقف و از
 جمله کرفتناران معرکه حرب رضاقلیخان کازرونی و علیبنقی
 خان ولد او را با میر عبد الغفار بنسایر سلوک و رفتاریکه
 در حین فرار از خارج شهر ورود بحوالی کازرون با او کرده 20
 بعضی اسبان خاصه او را از دست جلوداران گرفته بودند از نور

تعمین و مقرر کردید که در قلعه مزبوره توقف و چنانچه در قلع
 وقمع ماده فساد لطفعلیخان بوجود او احتیاج شود بمحض
 اعلام حاجی ابراهیم عازم شیراز و در تقدیم خدمت مذکور
 خویکه حاج مشارالیه صلاح داند از انقرار معمول دارد از آنجا که
 5 تمامی ایلات خواهان دولت لطفعلیخان بودند بعد از
 خروج آنها از شیراز و اطلاع بر کماهی احوال و بودن او در
 بندر ریگ بمور ایام و هنگام اقتضای فرصت بتدریج از محل
 توقف فرار و خود را بلطفعلیخان می‌رسانیده بمراسم خدمتگذاری
 مشغول میشدند حاجی ابراهیم دانست که چنانچه توقف
 10 او در بندر ریگ امتدادی بهمیرساند رفته رفته قوی و لوی
 اقتدارش ارتفاع خواهد یافت رضاقلیخان شاهیسونرا بافوجی از
 غازیان سواره ایلات بدفع او نامزد و بمسارعت روانه و متعاقب آنها
 جمعی از تفنگچیان پیاده فارسی را بسرکردگی رئیس قاسم خان
 کوهمره و لطفعلیخان فیروزآبادی مامور و مقرر داشت که در بندر
 15 ابوشهر بیکدیگر ملحق و با جمعیت شیخ نصر خان ابو مهبیری
 مل از غلظت ماده برهمن اساسش کردند پیش از آنکه
 ائمه‌چیان مذکور وارد بندر ابوشهر و ملحق بانها کردند
 لطفعلیخان با جمعیتی قلیل که از اعراب و ایلات فرام آورده
 بود مدافعه بیرون آمده رضاقلیخان و شیخ نصر خان هم از
 20 بندر ابوشهر حرکت و در خارج بندر تلاقی واقع و بمحض تقابل
 فریقین همگی سواران ایلات که همراه رضاقلیخان از شیراز آمده
 بودند سردار را گذاشته فرار و ملحق بمعسكر لطفعلیخان شدند
 رضاقلیخان از مشاهده این حال بدون لحظه درنگ بصوب

اوقات تسلط صیدمراد خان حاج مشارالیه وسایر دولتناخواهان
 لطفعلیخان بام مهتد وبرهمن اساس صید مراد خان شده اورا
 داخل شهر کردند ایلات مزبور م جمعیتی کامل و فکی دولتناخواه
 لطفعلیخان میباشند مبدا از همان قرار فکری بخاطر انها رسد
 تمامی سرکردگان وخوانین وسلاطین دستجات طوایف ایلات را 5
 در شیراز نگاهداشته وسایر توابعین انهارا بعد از اخذ اسب
 ویراق بالمره باکوچ وبنه از شهر اخراج ودر بلوکات حول وحوش
 مکان جهت سکناى ایشان تعیین وبضابط همان محل سپردند
 در ان آوان که موکب بلندکوکب خاقان کیتیستان از انتظام
 مهم اثریاجان فراغ کامل حاصل وبفیروزی واقبال زایتافراز توجه 10
 مستقر جلال ودر دارالسلطنه طهران نزول اجلال فرموده بودند
 حاجی ابراهیم بنتوسط یکی از معتبرین خود حقیقت حال
 وکیفیت خدمتگذاری خودرا بدربار عرش مدار شاهى عرض واز
 موقف اعلى رقم وخلعت ایالت الکای فارس وکوهکیلویه وبنادر
 وسواحل وخطه لار باسم حاج مشارالیه صادر وقلمع مانه فساد 15
 لطفعلیخان بعهدۀ اهتمام او مقدر ودو نفر از معتمدین سرکار
 شاهى جهت ضبط اموال واساس لطفعلیخان که در شیراز بود
 تعیین وبالمره بتصرف اولیای دولت قاهره در آمد حسب
 الاستدعای حاج مشارالیه مصطفی خان قاجار که در زکاب
 نواب مستنطاب جهانبانی در اصفهان میبود بافوجی از جیوش 20
 بحرخروش بقلعه اباده که راس الای مملکت فارس وعراق است

وکیخات: دستجات: lin. 5. A

سنعداد معدودی قلیل وانها در نهایت آراستگی جمعی کثیر
 بودند تاب مقاومت نیاورده فرار وانها توسن تعاقبرا بجانب
 ایشان ایلغار نموده بحدی کار ببر فراریان تنگ کردید که بعضی
 از انها بنا بر غلبه تشویش از اسبان سواری خویش پیاده کشته
 5 و خود را بکوه که پناه در ماندگان وادی حیرانیست کشیده از
 شر انجماعت نجات یافتند چند راس از اسبان خاصه لطفعلیخان
 که هر یک با اشقر تیزنگ فلک قرین و از ریض سبکرو شمال وصبا
 سبقت کزین از دست انها کوفته بکارزون نزد رضا قلیخان
 بردند حقا که شعر

چو شاهین باز ماند از پریدن

10

ز کناجشکش ضرر باید کشیدن

بصد هزار مشقت و زحمت خود را بندر ابوشهر رسانیده
 شیخ نصر خان ابو مهیری طریق موافقت و انقیاد را مسدود
 و باب مخالفت و عناد کشود و بر خلاف دفعه سابق با او سلوک
 15 نمود لطفعلیخان چون در بندر ابوشهر بار دخول نیافت لاعلاج
 بجانب بندر ریگ شنافت و از امیر علیخان زعابی حاکم بندر
 مزبور استعانت نموده مشارالیه از باب اطاعت و فرمانبرداری او را
 داخل بندر ریگ ساخت و کمر خدمتگذاری بر میان بسته
 باستجماع جیوش و جنود و انعقاد ملازوماتیکه ما بحتاج او بود
 20 میپرداخت حاجی ابراهیم ملاحظه نمود که لطفعلیخان در
 بندر ریگ بار نزول کشوده در مقام خودسازی و امیر علیخان هم
 معاونت او مشغول است و مساوی ده دوازده هزار خانه وار ایلات
 در قلعه شیراز مسنعد میباشد بنصورت اینکه شاید بخویکه در

بیکدفعه متاخلاخل و زیاده بر دو روز حفظ صورت خود نکرده
 روز سیم که چهارم ماه مزبور بود سلب ماسکه قرار و لطفعلیخانرا
 بر جا گذاشته جملگی بجانب شهر فرار چنانکه سوای ده دوازده
 نفر از شاطر و جلودار و مهتر و چابکسوار که در شیراز خانه
 و منسوبی نداشتند احدی نزد او باقی نمانده بلمره داخل شهر^۵
 شدند لطفعلیخان که صورت حالرا در مرآت تقدیر سبکانی
 و قضای آسمانی بقبحترین وجهی دید ناچار باهمان معدود قلیل
 بسمت بنادر کردیزان کردید عبد الرحیم خان و محمد علیخان
 و میرزا محمد ولد حاجی ابراهیم و سایر منابغین آنها با تفنگچیان
 شیرازی و فارسی و باقی متفقین ایشان از عمال و ضابطان بلوکات^{۱۰}
 فارس و هرکس که در آن هنگامه کبر و دار فرصت فرار نیافته بود
 انشب در سمیرم مکث نموده اموال و اسباب لطفعلیخان و سایر
 اهل اردو و هر قدر ممکن حمل و نقل میبود غارت و علی الصبح با
 جمعیت و استعداد تمام عازم شیراز و در پنجم ماه مزبور وارد
 انشهر جنت طراز کردیدند بعد از آنکه وقوع واقعه مزبوره در^{۱۵}
 قمشه معروض رآی عقده کشای نواب جهانمائی کردید جمعی از
 معتمدین امینرا جهت ضبط خیمام و اموال باقی مانده انجماعت
 تعیین و روانه سمیرم فرموده تمامی اموال مزبوره بحیطه ضبط انسرکار
 بیرون آمد لطفعلیخان چون از خارج قلعه شیراز بصوب بنادر
 فراری کردید در حین عبور از حوالی قصبه کازرون رضا قلیخان^{۲۰}
 حاکم آنجا از عدم استعداد و فرار او و ورودش باین نواحی مطلع
 شده فوجی از کسان خودرا بر سرراه فراریان تعیین نمود که آنها را
 دستگیر نمایند مامورین بایشان برخوردند بنابر اینکه فراریان با عدم

ونلم وارد قریهٔ دشتک بلوک ایرج چهارده فرسخی شیراز و در آنجا
 مشخص کردید که قبل از وقوع مقدمهٔ سمیرم حاجی ابراهیم
 در گرفتن برخوردارخان و محمد علیخان سبقت جسته امور شهر
 و دروازه و بروج را حسب الوقایع مضبوط و برادران خود را از اینمعنی
 ۵ اخبار و بعد از وصول این خبر آنها در معسکر او بصدر این
 مفسده ارتکاب ورزیده اند باین جهت اختلال کلی در
 احوالش راه یافته محاصرهٔ شیراز مصمم وبا جمعیت تمام وازحام
 مالاکلام روز دویسم ماه محرم سنه ۱۲۰۶ در خارج قلعهٔ شیراز نزول
 وبتعبیر سببه و سنکر و تهیهٔ اسباب محاصره مشغول واز صوت
 10 شلیک زنبورک و غلغلۀ کثرت وازحام حلقه کوب باب انتقام وصیت
 استعداد و اقتدار خود را بکوش مخالفین رسانید ورود لطفعلیخان
 باجمعیت وافر در خارج شهر منشای اضطراب ووحشت حاجی
 ابراهیم شده بتمامی عظمای و سرکردگان سپاه او اعلام نمود که
 چنانچه از معاونت و اتّفاق لطفعلیخان دست برداشتنه وارد
 15 شیراز شوند مشمول امن و امان و مورد عواطف بیپایان و الا باعث
 ناخوشی و برطرفی کسان و منسوبان ایشان خواهد بود و چون
 خانه و منسوبان همگی آنها در شیراز بود همگی از استماع این
 کلام زورق وجود منسوبان خویش را در چهارموجۀ طوفان حوادث
 دوچار و اطفال و نسوان خود را در قید اسار مخالفین گرفتار دیده
 20 تمامی را دل در بر مانند ماهی در شبکهٔ اضطراب واز غلبهٔ خوف
 وهراس و ناتمامی ترکیب اجسام مختلفه الطباع ان فرقهٔ حق ناشناس

مطلع و در شب بیست و هفتم محمد علیخان برادر حاجّ مشار انبه
 جمعی از متفقین خود را مخبر و با آواز تفنک آوازه مخالفت خود را
 بکوش لطفعلیخان رسانیده برهمن اساسش شدند از خروش
 رعد و برق دهان تفنک و قطره‌ریزی سحاب بلا در آن شب
 تیره‌نک غلغله روز محشر و آشوب فزع اکبر بسدید و مظهر آثار 5
يَوْمَ نَطْوِي السَّمَاءَ كَطَيِّ السَّجِلِ کردید تمامی خلق اردو بهم
 در آویخته دست تعدی بنهب و غارت اموال یکدیگر دراز کردند
 بعضی که از موافقین برادران حاجی ابراهیم و از کیفیت امور مستحضر
 بودند بدور آنها مجتمع و برخی که از این مفسده بباخبر و مطلع
 نبودند که این برهما خوردگی چیست و سبب و لوله و آشوب 10
 کیست بمحافظت خود قیام و بعد از اطلاع بر حقیقت حال
 بالمره بنه و اسبابرا گذاشته متفرق شدند لطفعلیخان بعد از
 ملاحظه این داستان پس از لحاظ خودداری با معدودی از
 خواص که ملازم رکاب و از فیض حضور بهره‌یاب بودند جریده
 و سبای هر یک بر مرکبی سوار و بجانب شیراز ایلغار و چنین 15
 میدانست که هنوز امری که مانع دخول او باشد در شیراز
 اتفاق نیفتاده و برخوردار خان قلعه را مصبوط نگاه داشته است
 و بلا مانع داخل شهر و از مرزکبین انتقام خواهد کشید در کمال
 مسارعت عازم شیراز و در عرض راه فوج فوج از غازیان متفرقه
 ایلات و سایر عملجات حتی شتران زنبورک‌خانه و نقاره‌خانه وارد 20
 و ملحق باو گشته جمعیتی کامل منعقد و صبح روز بیست

امری نمیتواند شد از قرار سفر کرمان حاج مشارالبهرا بایالت فارس
 بر قرار و مأمور بتوقف شیراز نمود بنا بر عدم اطمینان باوصف
 مراتب مذکور با اینها نیز متقاعد نشده در حین حرکت از
 خارج شهر و مرخص ساختن حاجی ابراهیم میرزا محمد ولد
 ۵ اکبر اورا مأمور بسفر و ملازم رکاب ساخت ظهور اینمعنی باعث
 مزید توحش حاج مشارالبه شده عدم اطمینان لطفعلی خانرا
 در ماده خود صریح دانسته از وسوس شیطانی و توقعات نفسانی
 یقین کرد که بعد از مراجعت از این سفر بدفع او مصمم
 خواهد شد قدری تفنگچی از کسبه شهر و رعایای بلوک فرام
 10 آورده صبح روز بیست و پنجم ماه مذکور که نه روز بعد از
 رفتن لطفعلیخان بود معاونت محمدحسین خان برادر کهنتر
 خود و تفنگچیان مذکور بدون وقوع جدال و نزاع و صدور تلاش
 و دفاع دروازه و بیروج و حصار شهر و قلعه ارکرا از تصرف آنها انتزاع
 و هر دورا دستگیر ساخته دروب دروازه شهررا مسدود وصیت
 15 طغیان و مخالفت خودرا بلندآوازه نمود جزایرچینان قلعهرا بنوازشات
 متوافره و تبدیلات متکافره قرین و با سایر متفقین و خدمتگذاران
 همنشین و هریک از غازیان ایلات و غیره که از در موافقت در
 آمدند بعد از حصول خاطرجمعی بجوایز و انعامات کوناگون
 بهره مند و هر کس که سر از رشته انقیاد پیچیده کردن انها را
 20 اسیر حلقه کند و همکی را از حلیه یراق عاری و در زاویه
 محبس متواری ساخته حقیقت حالرا باخوان و ولد خود که در
 معسکر لطفعلیخان بودند اعلام و عصر روز بیست و ششم فرستاده
 حاجی ابراهیم وارد سهمیم و انهارا از چگونگی مراتب مذکور

و از باجیان و دار المیز و کیلان مزید علت شده تصور نمودند که این سلطان صاحب عزم و دستان معرکه رزم که بر اکثری از بلاد ایران مسلط و نافذ فرمان شده است از مملکت فارس دست بردار نخواهد بود و آخر الامر بقهر و غلبه بر این ولایت مستولی خواهد شد و جمیع خاک این معموره از لطمت سیل حوادث بباد فنا خواهد رفت ب فکر تدبیر کار خود افتاده در تخریب اساس دولت لطفعلیخان هکی با م مههد و هداستان گردیده جمعی از غازیان ایلات را که صاحب جمعیت و استعداد و بانها آمیزشی داشتند در این مدعا شریک ساخته منتظر هنگام فرصت میبودند با وجود اینکه لطفعلی خان از حاجی ابراهیم 10 و اکثری از عمال فارس اطمینان کامل نداشت و خود را صاحب عقل و رأی و تدبیر میانگاشت نهایت از آنجا که قلم تقدیر بر انقراض دولت زندیه جاری شده بود بمصدق بیت

چون قضا برون کند از چرخ سر

عاقلان کردند جمله کور و کر 15

در حین عزیمت سفر اصفهان از شدت استیلاي غرور تصور نمود که چون برخوردار خان و محمد علیخان زند در شیراز و دروازه و حصار و بروج شهر و قلعه ارك در ید تصرف ایشان و هر یک جمعی کثیر از جزایرچیان قلعه و سایر غازیان ایلات و غیره در تحت اختیار خود دارند 20 و برادران حاجی ابراهیم با جمیع تفنگچیان شیرازی و سایر ضابطان و عمال فارس و تفنگچیان بلوکی در رکاب مستطاب میباشند حاجی ابراهیم بدون معاون و دستیاری در شیراز مصدر

نفاق و عناد سرموتی کوتاهی و مساهله اتفاق نمیافتاد بحدیکه
 برخوردارخان حاجی ابراهیم را بخیانیت خودسری و استبداد
 منسوب و بارسال نوشتجات متواتره و ابلاغ پیغامات متواتره نجف
 خان برادر خود را که از جمله ملتزمان رکاب لطفعلیخان بود
 5 از اینمعنی اخبار و اعلام داشت که حاجی ابراهیم با بعضی از
 عمال فارس در جزو سازش و بنای مخالفت دارد نجف خان هم
 مضامین نوشتجات برخوردار خان را که بنواتر و توالی باو میرسید
 معروض عتبه اجلال و او را از چگونگی ان مطلع میساخت
 اگرچه لطفعلی خان ظاهراً از قبول اینمعنی کمال تحاشی و انکار
 10 مینمود لیکن باطناً از حاجی ابراهیم و اشخاصی که با او از
 موافقت و دوستی دم میزدند سوءظنی بهم رسانید و در اوقات
 توقف کرمان بعضی اموریکه خلاف توقع و منافی خواهش او بود
 بظهور رسید و بالاخره بی نیل مقصود مراجعت بشیراز نمود باین
 تقریبات تغییر کلی در احوالش راه یافته بعد از معاودت از
 15 کرمان ورق حسن سلوک را برگردانیده باقابطه عمال بلکه عموم
 ارباب رجوعی که داشت بنای سخت گیری و ستیزه رائی
 گذاشت حاجی ابراهیم و اتباع او بنابر وقوع مراتب مذکور و تفتن
 نجف خان و برخوردار خان بشدت متوحش و باقی عمال و اهالی
 فارس از ملاحظه تغییر سلوک او بغایت متنفر ظهور این امور
 20 بیشتر سبب غلظت ماده و از طرفین اسباب وحشت و نفرت آماده
 گشته استقلال و اقتدار ان خدیو نامدار در صفاکه عراق

و در هم خوردگی اساس سلطنت او را علت کردید خلاصه اینکلام
 آنکه چون لطفعلیخان در اوقات حیات جعفرخان که بیالت
 فارس سرافرازی داشت در مراسم انصاف و رعیت پروری یکنانه و در
 لوازم عاجز نوازی و مرورت فرزانه بود بعد از وقوع مقدمه قتل
 جعفرخان و تسلط صید مرادخان حاجی ابراهیم شیرازی بابعضی^۵
 از هواخواهان فارسی و ایلات همدانستان و در انهدام اساس
 صید مرادخان و استقلال لطفعلیخان نهایت کوشش و اهتمام نموده
 از قریبیکه مجملی از ان نکاشتنه خامه بیان کردید برهمن
 اساس صید مراد خان شده لطفعلی خان بدون نزاع و جدال
 جالس سریر عزت و اجلال کردید و اهالی فارس عموماً از خورد و بزرگ^{۱۰}
 بنا بر تصور سلوک اوقات ماضی بالطوع والرغبه بسلطنت او راضی
 و نقد جانرا فدویانه در راه او میبیاختند تا هنگامیکه روانه سفر
 کرمان شد همین شیوه را مرعی و در کمال رأفت و التفات با عموم
 اهالی فارس رفتار و آنها نیز از زوی نهایت ارادت و اخلاص او را
 خدمتگذار میبودند بعد از آنکه ساحت کرمان مضرب سراقات^{۱۵}
 عز و شان کردید بر خوردار خان چون خود را از طایفه زند
 و منسوب لطفعلیخان و وارث سریر حکمرانی و واجب الاحترام
 میدانست از جانب حاجی ابراهیم متوقع توقیر و تعظیم و حاج
 مشارالیه بنا بر اقتدار منصب ایالت و اختیار جمیع امور شهر
 ولایت و استقلال بیگد و نهایت باینمعنی تن در نداده^{۲۰}
 بهیجوجه نسبت باو تمکین و احترامی منظور نمیداشت باین
 تقریب فیما بین آنها نیران عداوت و ناخوشی مشتعل و علی الدوام
 باخلال امر یکدیگر مشتعل و از جانب هیجیک در شرایط و لوازم

بتوقف شهر را در تحت اختیار او مقرر و در اوایل ماه ذی‌الحجه
 انسال که اواسط فصل تابستان بود با نهایت شوکت و جلال از
 شیراز حرکت و در خارج شهر نصب شادروان اجلال نموده چند
 روز جهت ناگهانی بعضی امور در آنجا مکث و بعد از انضباط
 ۵ و استحکام جمیع مهماب عبد الرحیم خان و محمد علیخان برادران
 حاجی ابراهیم را با اغلبی از ضابطان و عمال فارس ملازم رکاب
 و در هفدهم ماه مزبور از راه کامفیروز روانه صوب منظور گردید چون
 چمن کندمان که معسکر نواب جهانبانی و مقر اقامه اعلام
 ظفر فرجام کشورستانی بود قلعه و مامنی که باعث استنظار سپاه
 10 و زمان هجوم خیل حوادث را پناه باشد موجود نبود ان امیر
 صاحب عزم بنا بر ملاحظه رویه حزم و حصول اطمینان کردن
 معرکه رزم در حین ورود لطفعلیخان بمنزل خسرو شیرین از چمن
 مزبور کوچ و قلعه قمشه را مامن عافیت و مایه توکل غازیان ساخته
 در خارج قلعه نصب خیام قرار و رفع لوای اقتدار کرده مستعد
 15 و منتظر میبود که چنانچه لطفعلیخان عزیمت ان سمت نماید
 بمقابله پردازند لطفعلیخان وارد سمیرم و در آنجا مطلع گردید که
 موکب بلند کوکب نواب جهانبانی از چمن کندمان حرکت و در
 خارج قلعه قمشه نزول اجلال فرموده اند دو سه روز در منزل
 مزبور مکث که بعد از تحقیق و اطلاع کامل بر حقیقت احوال
 20 خصم و اقتضای قواعد طریقه حزم هرگاه صرفه و صلاح حال مقتضی
 بود بکار قمشه نپرداخته از راه لنجانان عازم اصفهان کرد و آنرا
 روانه قمشه و محاربه اقدام نماید که طغیان حاجی ابراهیم در
 شیراز و برادرانش در سمیرم انقراض دولت زندیه را جهت

شوکت و جلال خاجسته اختر برج سعادت و اقبال نتیجه خاندان
 سلاطین با عز و شان بابا خان برادرزاده خود را با فوجی از غازیان
 نصرت نشان بمحافظت صفحۀ عراق و اصفهان مامور بنوقف
 چمن کندمان و روانۀ انسامان فرموده در اواسط فصل بهار
 رایت افراز توجّه بجانب ان دیار کردیدند از انجا که باقتضای ۵
 تقدیرات ازلی و مشیت مالک الملک در یزنی ایام دولت سلسله
 زندیه منقضی و میامن تأییدات الهی و نتایج اقبال بیوزال حضرت
 ظلّ الهی بر انقراض ان دولت مقتضی بود لطفعلیخان ان حضرترا
 دور و مامورین چمن کندمانرا در جنب جلالت خود مقهور تصور
 نمود بمقاد

بیت 10

چو تیره شود مرد را روزگار

چه ان کند کش نیاید بکار

بعزیمت سفر اصفهان و تسخیر ان ولایت بهشت نشان
 مصمم و تمامی تفنگچیان بلوکانرا احصار و ملاحظه سان لشکر
 وانعقاد سلسلک جمعیت عسکر و تهیه ما بحتاج اسباب سفر 15
 اشتغال و بعد از اجتماع تفنگچیان و تجدید اوضاع غازیان
 بنهج قرارداد سفر کرمان ایالت مملکت فارس و نظم و نسق مهم
 شهر و بلوکانرا بدست اهتمام حاجی ابراهیم شیرازی و امور
 بروج و حصار و جزایر چیان مستکفظ قلعدرا بعهدۀ برخوردار خان
 زند و ضبط و ربط استکفاظ ارك و درپ دولت سرارا بمحمد 20
 علیخان زند ایشک اقلسی باشی محول و غازیان ایلات ماموره

مشایخ A, نتایج P. lin. 7.

دوات بذکر بیرونش دهن کشاید رطوبت در کامش خشک شود
 نزول برف و باران م سررشته طاقنت و قرار را از دست داده علی
 الاتصال آسیای چرخ رحوی از توج بحر عالم علوی بر فرغ
 ساکنان عالم سفلی آب میریخت و پیروین ساکاب از تلاطم رود
 فلک بر ساحت زمین برف میبیاخت

زبس ابر و برف اندر آن پهن دشت

تو کفتی فلک ده زمین کشت هشت

و فور برف و باران علاوه شدت سرما شده بحدیکه طرف و شوارع
 مالا مال برف و راه آمد و شد فوافل و مترددین بالمره بر طرف طریق
 10 وصول آنوقت بکلی مسدود وقت آنوقت مزید علت کثرت سرما
 و برف گردیده اکثری از دواب اهل اردو بسبب عدم علوفه بمعرض
 تلف در آمده نزدیک شد که زمام مهام عسکر از کف اقتدار
 و سررشته نظام معسکر از دست اختیار خارج شود لطفعلیخان
 ناچار از مشاهده این حال در عین اشتداد چله زمستان
 15 و هنگام نزول برف و باران از خارج قلعه کرمان بجانب شیراز عطف
 عنان و در عرض راه جمعی نعنکچیمان پیاده لشکر از فرط سرما
 و شدت برف و عدم اوضاع بر طرف گردیدند بصد هزار امر و زحمت
 و مشقت در اواسط ماه جمادی الاول وارد شیراز گردید چون
 منظور نظر مرحمت ائمه و مکنون خاطر معدلت کستر آن خدیو
 20 نامدار و خسرو کامکار یعنی نیز روزافروز دولت سلسله قاجاریه
 این بود که بعد از نوروز فیروز سلطانی جهت قلع ماده فساد
 سرکشان و انانامی امور از بایجان عنان عزیمت بانصوب معطوف
 فرماید غره ناصیه جهانداری و قره باصره شهریاری یکانه کوهر درج

میباشد که موکب بلندکوکب از سیرجان تجاوز نموده عنان
 عزیمت بجانب شیراز معطوف فرماید از ورود ایشان مشخص
 کردید که سید ابوالحسن خان دست توسل بذیل تحصن زده
 از اهالی کرمان اشخاص غیرمطمئن را گرفته محبوس و امور
 خود را حسب الوقاع مضبوط و مستعد قلعه‌داری گردیده 5
 لطفعلیخان مستدعیات او را قبول نکرده از کران کوچ بر کوچ
 روانه کرمان و در اوایل قوس که عین شدت بیروت هوا بود وارد
 آن دیار و یک فرساختی قلعه سمت غربی را جهت نزول اختیا، و در
 آن مکان نصب لوای قرار و شهر کرمان را محصور جنود انجم‌مدار
 و تنوپ قلعه‌کوب بر حصن آنها بسته برق شعله ان تعبیه 10
 آتش‌فشانرا بر خرمن وجود ساکنین شهر شرانکیز و رعد بلارا
 بر فرق ان جماعت صاعقه‌ریز میساختند از صدمات متواتره
 و تدبیرات متواتره خللی در ارکان اساس ثبات و پایداری آنها
 بهم نرسیده از اهالی بلوکات تابعه کرمان هرکس از در اطاعت
 و انقیاد در آمده وارد حضور میشدند بنوازشات شامله بهره‌مند 15
 و هر کس که باب فرمانبرداری بسته در فیض‌یابی حضور تعالی
 میورزیدند مورد تاخت و تاز و بندامت و خسران قرین و دمساز
 میشدند چنانکه اکثری از اماکن ان نواحی بلامره پایمال حوادث
 و معرض انهدام بیرون آمد مدت سی چهل روز در خارج قلعه
 کرمان توقف و روز بروز بیروت هوا اشتداد پذیرفته فرط سرما جدی 20
 رسید که اگر قلم و صفحش آغازد مانند فی بر خویش لیزد و اگر

وعریضهٔ صراحت‌آمیز مبنی بر اظهار انقیاد و فرمانبرداری و اشعار اطاعت و اخلاص‌شعاری ارسال و منعهد تقدیم خدمات دیوانی و مستدعی فسخ عزیمت رایات کشورستانی کردید و در اوقات توقف خارج شهر فرستادگان مذکور را رخصت انصراف ارزانی و بمشار الیه^{۱۰} اعلام فرمود که انحراف از جادهٔ مقصود مادم سعادت‌اندوزی او بعینهٔ مسعود ممکن و میسر نخواهد بود ان شاء الله تعالی در این ایام از خارج شهر حرکت و منزل بمنزل عازم ان صوب خواهیم کردید لیکن قبل از وصول موکب مسعود بسامان کرمان در هریک از منازل عرض راه که ان سید سعادت‌عمره و ارد حضور و بنای امور کرمان را بر وجهٔ دلخواه گذاشته عقد موافقت و خدمتگذاران را منعقد نماید از همان منزل عنان عزیمت بجانب شیراز معطوف خواهیم داشت فرستادگان را بمساعت روانه و متعاقب انها بفاصلهٔ چهار پنج روز بانویخانه و استعداد تمام طریق مقصد را مسیر اشهب صرصر خرام و غبار ساحت غبارا کحل دیدهٔ کیوان و بهرام ساخته بهرود منزل نصرت‌آباد سیرجان یک نفر از معتبرین خود را روانه کرمان و ارسال شروحات نباتی و ابلاغ پیغامات بیانی سید ابو الحسن خان را براه اطاعت و انقیاد هدایت و ارشاد نمود و دو روز جهت آسایش دواب غازیان در ان مکان مکث و روز سیم بصوب مقصد عازم کردید در منزل کران فرستادهٔ مذکور با یک نفر از کسان سید ابو الحسن خان وارد و عریضهٔ سید مشار الیه را بنظر رسانیده مستدعی شده بود که از فیض یابی حضور او را معاف داشته لیکن برادر خود را با پیشکشهای کران روانه و متقبل دادن مالیات و تقدیم خدمات

کرمان و مطیع ساختن سید ابو الحسن خان کهکی حاکم انجا
 و جماعت سیستانی و افغان سکنه آن نواحی کریمان کیر ضمیرش
 کشته در اواسط فصل خریف که آغاز بروت هوا و زمان سکون
 زاویه کاشانه و سرا و بهیج وجه حرکت سفر و لشکر کشیرا زبنده
 و خوش نما نبود اسم بیسمای ایالت مملکت فارسا نامزد خسروخان^۵
 برادر کهنر خود کرده بنا بر اینکه مشارالیه بسن صبی و در
 دبستان تمیز و شعور مشغول حرف شماری کلمات سطور صفایح
 اوراق اجزای صحایف روزگار و رقم نگاری مداد خطوط ملون سواد
 و بیاض لوایح لیل و نهار معرا از راه و رسم علوم نیک و بد سپاه
 و رعیت و مبرا از درس و مشق فنون خیر و شر شهر و ولایت بود¹⁰
 حاجی ابراهیم شیرازی کلانتر الکای فارسا بمنصب نیابت
 ایالت مملکت مزبور سربلند و زتنق و فتنق مهمام شهر و بلوکاترا بکف
 کفایت او مرجوع و امور دروازه و بروج و حصار قلعه شیرازا بعهد
 اهتمام برخوردار خان برادر نجف خان زند محول و جزایر چیمان
 مستحفظ بروج و حصار قلعه را در تحت لوائ اختیار او مقرر¹⁵
 و محافظت اراک و خدام حرم محترمرا باحمد علیخان زند ایشک
 اقلسی باشی مفوض و در اوایل ماه صفر سنه ۱۲۰۵ رفع لوائ
 سعادت انتساب و در خارج شهر نصب خیام انجم اوتاد مجره طناب
 و چند روز جهت تنظیم و تنقیح بعضی امور و اتمامی کار جنود
 منصور در خارج شهر توقف و چون از آوازه طغیان و توجه²⁰ آن
 سبیل بی امان بجانب کرمان زورق وجود سید ابو الحسن خان
 متلاطم و خیرول لشکر هراس بر مالک طبعش منهاجم شده بود
 چند نفر از معتبرین خودرا با پیشکشهای لایق روانه شیراز

وخرّ از سنکر هزار مَحْرُك رايست عقاب پيكر و در يك فرسخي
 شهر بجانب غربی نصب قوايم خيمه و خرگاه و قباب سادات عزّ
 وجاه قریب قبه مهر و ماه گردید مدت سی چهل روز ان مکان
 فیروزی نشان مهبط فیوضات اله و مضرب اوتاد سریر و بارگاه و مقرّ
 ۵ حکمرانی ان قدر قدرت ستاره سپاه میبود چون بر وفق اراده
 و مشیت واجب الوجود اکبر و اقتضای حکمت حاکم قضا و قدر
 و اثر کردش انجم و اختر تسخیر مملکت فارس در این سال میسر
 و مقدر نبود بعد از انقضای مجلس شیلان عید اضحی که
 اوایل میزان و هنگام اعتدال هوا بود در اواسط ماه ذیالحجه از
 10 خارج قلعه شیراز مَحْرُك لَوای نصرت طراز و عنان عزیمت بمسئقر
 شوکت و اعزاز معطوف و سایه توجّه بر سر طهرانیان انداختند
 و فصل زمستان در طهران انقضا یافته در اواسط موسم بهار بانتظام
 مهمام صفحۀ اذربایجان عازم ان دیار و در اوایل میزان بصوب طهران
 عطف عنان فرمودند لطفعلیخان ۱۴ زمستانرا در شیراز منقضی
 15 نموده بعد از نوروز فیروز بتصوّر اینکه شاید از قرار سال قبل
 موکب بلند کوکب سلطانی بعزم مملکت کبری و کشورستانی عنان
 توجّه بجانب فارس معطوف سازد تمامی تفنگچیان بلوکاترا احضار
 و بهممه جهت مستعد و منتظر میبود که چنانچه رايات
 نصرت علامات عازم فارس شود بمقابله پردازد بعد از انکه محقق
 20 و مشخص گردید که ان اختر برج فخامت و اجلال از اذربایجان
 مراجعت بمسئقر جلال و عزیمت سمت فارس منظور نظر سعادت اشتهال
 نخواهد بود و از اجتماع لشکر و انعقاد عسکر و نظام سایر
 ملزومات دیگر کمال استعداد در خود ملاحظه نمود هوس تسخیر

انعقاد جمعیت بسیار و تهیه ملزومات کارزار در اواسط ماه ذیلقعه
 با عساکر موثر که عدت آنها بیست و چهار پنج هزار نفر از
 غازیان سواره و تفنگچیان پیاده میشد در کمال زیب و فر و بهمعنائی
 قضا و قدر بعزم کرم کردن هنگامه غزا از قلعه شیراز تحریک
 لوا و اعلام ظفر فرجام ان تأیید یافتند ملک علام م بجانب شیراز 5
 شقه کشا و در سه فرساختی قلعه صغوف جدال آراسته کشته از
 جانبین نفیر نای زرین و صغیر کوس روئین منزلزل چرخ هفتمین
 و متاخلاخل ادیم زمین کردید طنطنه پیروازی پلندک صولتبان
 کوه پردلی ولوله انداز صحرای رزم شده بعد از تقارب فتنین و حملات
 زهره شکاف طرفین بخت از لشکریان شهری روی بر تافته و از دشمن 10
 چیره دست قوی شکست یافته همگی از طریق انهزام بجانب
 شهر شتافته دلیران خصم افکن غضنفر فر و دلاوران صدف شکن
 ظفواتر توسن تعاقباً تا قریب قلعه همدوش باد صرصر جمعی از
 سواران و تفنگچیان پیاده ان جماعت بالمره دستگیر و اسیر
 سرینچه تقدیر کشته تفنگچیانرا بکلی از حلیه لباس و بیراق 15
 عاری و مرخص ساخته هر یکرا روانه اوطان خود نمودند ان روز
 تمامی اطراف شهر لکد کوب سم سمند دلیران معرکه جدال
 و جولانگاه کمیت هشربران عرصه قتال و عصر زندک مراجعت
 مستقر جلال فرمودند لطفعلیخان از شش جهت مستعد
 قلعه داری و بتدارک اسباب محاصره پرداخته ان وساده آرای سریر 20
 سلطنت محصور نمودن قلعه را وجهه همت ساخته با هزاران زیب

مامحمن بودند بدست آورده حاجی علیقلیخان حسب
 الاستعدادی بعضی از دولخواهان مشمول عفو وامن وصید
 مرادخان را با برادران واقوام او عِبْرَةً لِلنَّاطِرِينَ از نور بصر محروم
 وبعد از جلاّت مصدوقه وَلَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَوةٌ شيرين کام
 5 و مورد حیات تازه و سرور بی اندازه کشته همکیرا با دیده نابینا روانه
 دیار فنا ساخت و باننظام مهمام مملکت میپرداخت که در خلال
 این حال موکب بلندکوکب اقا محمد خان بعزم تسخیر مملکت
 فارس از مقر حکمرانی تحریک لوای آسمان ماس کرده بدبده حرکت
 اعلام ظفر فرجام سلطانی و کوکبه توجه رایات نصرت علامت
 10 کشورستانی رعبا فکن ساحت احوال عموم اهالی فارس کشته
 لطفعلیخان مشغول تهیه انعقاد لشکر و تدارک اسباب عسکر
 و مستعد مجادله ان داور نیک اختر شده در مدتی قلیل جمعی
 کنیر از غازیان رکابی و تفنگچیان فارسی در نهایت استعداد
 و آراستگی مجتمع نموده در اوایل ماه شوال ان خسرو بلنداقبال
 15 در قریه هزار بیضا شش فرسخی شیراز خلدمثال نصب شادروان
 اجلال و رفع قباب بارگاه خورشیدمثال و مدت سی چهل روز ان
 محل سعادت انصال مطلع انوار بیضا و مرجع ساکنان نوده غبرا
 و تخیم کردن عرصه هیجا و هر روزه ساحت جمیع ان نواحی تا
 حوالی شهر مدار ماهیچه لوای آسمان سا و مسیر اشهب دلیران
 20 معرکه دغا و لطفعلیخان در قلعه شیراز مشغول اجتماع اسباب
 مقابله سپاه نصرت پیشوا و مجادله شیران پیشه غزا و بعد از

وبعزم شیراز حرکت و در خارج بندر ابوشهر نصب خیمات اقامت
 کرده صید مراد خان جمعی کثیر از غازیان را با تدارک و استعداد
 لازمه بسرداری شاه مراد خان برادر خود بدفع او تعیین و روانه
 بندر ابوشهر نمود بعد از ورود بمنزل دالکی من کمال دشتستان
 که لطفعلیخان در قریهٔ بزازجان نزول و بعد فیما بین آنها زیاده بر
 شش هفت فرسخ نبود علی همت خان کلیائی و بعضی از
 سرکردگان که در اخلاص امور صید مراد خان با حاجی ابراهیم
 شیرازی و سایر دولتخواهان شیراز سازش و قرارداد کرده بودند
 سردار را دستگیر و نزد لطفعلیخان برده شاه مراد خان معروض
 تیغ انتقام و سرکردگان بهره‌یاب جوایز و انعام و باسنتظار تمام بجانب
 شیراز صرف زمام و سرود قصبهٔ کازرون صبح روز ۱۴ ماه شعبان
 برادران حاجی ابراهیم شیرازی و جمعی دیگر از هواخواهان با آواز
 تفنک ترجمهٔ آیهٔ أَنَا مِنَ الْمُجْرِمِينَ مُنْتَقِمُونَ را بکوش صید مراد
 خان و اتباع او اظهار و آغاز طغیان خود و وقوع مقدمهٔ مزبور
 و افتداری و ورود لطفعلیخانرا بآنها اخبار و مشارالیه با اقوام و متابعین
 در ارك تحصن اختیار و عصر روز یازدهم ماه مذکور لطفعلیخان وارد
 شیراز جنت آثمار و بر و سادۀ سروری قرار و استقرار یافت در بیان
 وقایع امور لطفعلیخان و خاتمهٔ کار او همگی اکابر و اعاضم و ضابطان
 و عمال الکای فارس بالطوع و الترغبه سلطنت او را قبول و از روی
 صدق نیت و خلوص عقیدت بمراسم خدمتگذاری مشغول شدند
 و بفاصلهٔ دو سه روز صید مراد خان و اتباع او را که در قلعهٔ ارك

شیراز و بلوکات هرچه خواهان دولت او بودند از روی صدق
 عقیدت و خلوص نیت کبر خدمتگذاری را بر میان بستند
 و آنچه دولت خواه جعفرخان و از او ره گردان بودند ناچار بر وجه
 نفاق و اضطرار طوق اطاعت و انقیاد را بکردن استوار کردند
 5 لطفعلیخان وارد بندر ابوشهر و از شیخ ناصر خان ابومهیبری
 حاکم آنجا استعانت و استمداد نموده مشارالیه بنا بر عصبیت
 فطری بار کردن قبول این مطلب را بدوش و از اعاب آن نواحی
 استجماع جنود و جیوش و متعهد انتزاع ملک موروثی او از ید
 متصرفین و کشیدن انتقام قتل جعفرخان از مرتکبین گردید
 10 و در باب اختلال و اغتشاش امور صیدمراد خان شروحات لازمه
 بعموم دولت خواهان و اخلاص کیشان خود که در شیراز بودند
 قلمی و آنها نیز در جزو اشخاصی را که مصدر بعضی امور
 میدانستند با خود بدانسان و در اخلاص امر او نهایت کوشش
 مینمودند مقارن این حال سفینه وجود شیخ ناصرخان از لطامات
 15 امواج بحر پر آشوب حیات قرین رنج و عنا و زورق عمرش از
 صدمات چهار موج طوفان ممات غریق لجه فنا و در حالت
 ارتحال بشیخ نصر خان ولد اکبر خود بجهت ایفای شروط
 و عهدیکه با لطفعلیخان کرده بود تاکیدات بلیغه و سفارشات لازمه
 نموده شیخ نصر خان پ در اجرای وصیای والد مغفور مساعی
 20 جمیله بعرضه ظهور رسانیده در عرض مدت دو سه ماه جمعیتی
 کامل از اعراب دموغ و بنی هاجر و خیبات داود و غیره منعقد

ویناجم ماه ربیع الثانی از برج ارك مانند بلای آسمانی
 بر سر او ریختند هر چند باوجود شدت اثر سم و ناخوشی
 احوال با آنها از در محاربه بیرون آمده شاه مرادخان
 برادر صید مراد خانرا بضرب شمشیر مجروح ساخت لیکن
 بمصدق

(ع) 5

پشه چو پر شد بزند پیلرا ۵

محبوسین که هشت نه نفر میشدند بهیأت مجموعی
 هجوم آور و او را از پا درآورده کوسفندوار سرشرا جدا کردند هنگام
 طلوعه نیر جهانتاب که ترك تبع بند صبح سر بریده خود را از
 کنار اُفق طوسی ظاهر نمود سر او را از برج عزت و شرف ارك در 10
 میدان ذلت و هبوط کسوی لعب طفلان ساخته نوبت سروریرا
 بنام صیدمراد خان بلندآوا کردند و بارسال نوشتجات همگی
 خواندین و سرکردگان جنود ابوالجمعی لطفعلیخانرا از وقوع این
 واقعه اخبار و مقرر شد که او را دستگیر و روانه شیراز گردانند
 در شب چهارشنبه غره جمادی الاول نوشتجات صیدمراد خان 15
 بمودیان واصل و لطفعلیخان نیز از این معنی اطلاع حاصل و چهار
 ساعت از شب گذشته با پنج شش نفر از خواص بر مرکب
 بادفتر سوار و بجانب بندر ابوشهر فرار و تمامی خلق اردو بهم
 برآمده اموال و اسباب لطفعلیخان و یکدیگررا تاراج و متفرق گردیده
 بعضی تفنگچیان بلوکی روانه اوطان و برخی که خانه و منسوبان 20
 آنها در شیراز بودند وارد نزد صید مراد خان و کُل اکابر و اعظم

فرمایند A: گردانند. lin. 14.

نصب خيام قرار کرده اهالی کله‌دار و بندر مزبور بالکلیه با اموال
 و اسباب بسفایین توسط جسته جزیره شعیب که در وسط دریا
 واقع است کریزان کشتند لطفعلیخان چگونگی را بجعفر خان
 عرض که بعد از وصول جواب و حصول اذن بانظام مهم صفاحه
 ۵ جروناک عازم ان صوب شود که از وقوع مقدمه قتل جعفرخان
 انقلاب کلی در معسکرش حادث و تفرق سلك جمعیت و فرار او را
 باعث کردید بیان این کلام آن که چون مدت تقید حاجی
 علی قلی خان و صید مرادخان و برادران واقوام او امتدادی
 کامل بم رسانید همگی از زجر و محنت حبس بجان و از مشقت
 10 و زحمت قید بامان آمده مدتی بود که در فکر تدبیر استخلاص
 خود افتاده بنوسط چند نفر از غلام بچکان بایک نفر خادمان
 حرم که از جمله اموال ضبطی صید مرادخان و در سلك خدام
 ان سرکار منسلک شده بود در جزو سازش و قراران کرده بودند
 که در شبی از شبها غلام بچکان مزبور انها را از سلسله قید
 15 رهائی داده بر اهنمائی خدمه مذکوره بر سر جعفر خان رفته او را
 مقتول سازند و بنا بر وجود لطفعلیخان در شیراز جرأت این معنی
 نکرده هنگام فرصتی بدست ایشان نمی افتاد تا در این اوقات
 که لطفعلیخان را دور و دشمنرا کمزور ملاحظه نمودند مهبیای
 دفع جعفرخان شده خدمه مزبوره دو سه دفعه او را مسموم
 20 و چون اثر سم بر مزاجش مستولی و ناخوشی احوالش بسرحد
 اشتداد رسید محبوسینرا مخبر و در شب پنجشنبه بیست

جعفرخان بسر حرکت ان سیل بی امان شب هنکام سهند کریزرا
 بجانب شیراز روان و در اواخر شهر صفر وارد ان حصن سپهر بنیان
 کردید نظر باینکه در سال قبل که لطفعلیخانرا بتسخیر خطّه
 لار مامور نمود بعضی از اهالی بنادر و کله‌دار و کرمسیرات حوالی
 انجا در مقام اعانت و امداد و لدان نصیر خان بر آمده در ۵
 خدمتگذاری تکامل ورزیده و محمد علیخان اسلاملو که بجهت
 بردن تفنگچیان کله‌دار و سناسیر و سیورغان خطّه لار مامور کشته
 در محالّ مزبور از ضرب کلوله اهالی انجا مقتول شده بود بعد
 از مراجعت از اصفهان که ابتدای فصل شتا و آغاز بروت هوا
 و سفر کرمسیرا اقتضا بود بانقام سو اعمال ان جماعت مصمم 10
 و لطفعلیخانرا باجمعی کثیر از غازیان سواره و پیاده بتنبیه و تادیب
 انها تعیین و در اوایل ماه ربیع الاول از راه فیروزآباد روانه صوب
 مقصد کردید اهالی کله‌دار از بیم ان دریای خونخوار بالمره
 با کوچ و بنه و اموال و اسباب خود بجانب بندر عسلویه فرار و سفاین
 بسینار در کنار دریا بلندتر قرار استوار نموده مستعد و منتظر 15
 کشتند که چنانچه لطفعلیخان عزیمت ان سمت نماید بعنایت
 الطاف خدای غفور و هدایت ناخدای سفاین مذکور خودرا
 بساحل نجات ان بحر پر شور رسانند لطفعلیخان از کزنده
 فاریاب که راهیست بس صنع المسالک جاده عبورش چون
 چشم بحیلان تنک و پهای اشهب اندیشه از تصور پست و بلند 20
 ان تنک بود بصعوبت و مشقت بسینار عبور و در بندر عسلویه

می‌آوردند جعفر خان مذکور بود بنا بر سو سلوک اعمال ماضی
 وَهَمَّادٌ فَانْتَلَوْهُمْ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ بِمَحْضٍ وَرُودِ كَرْدِنِ اَوْ عَرَضَهُ
 شمشیر سیاست کردید و بعد از نزول بمنزل قمشه نصر الله خان
 پیرایه‌پوش خلعت عفو و امان و مورد تفقّدات بی‌پایان و مشمول
 5 عنایات بیکران شده رضاقلیخان شاه‌عیسونرا با فوجی از جیوش
 بحر خروش مقدمه الجیش لشکر پر طیش ساخته روانه مهیار
 و مقرّر نمود که دو روز در منزل مزبور توقف و صبح روز سیم که
 موکب مسعود از قمشه حرکت و عازم مهیار میگردد او ﷻ از
 مهیار حرکت و روانه اصفهان شود که چنانچه علیقلیخان بعزم
 10 محاربه از اصفهان بیرون آید تا وصول رایت بلندآیت مروحه جنبان
 نیران جدال گردد علیقلیخان چون از وقوع مقدمه قمشه
 و شکست نصر الله خان و کفرتناری او با سایر غازیان مطلع گردید
 تاب مقاومت نیاورده از اصفهان بصوب طهران فرار نمود جعفر خان
 دو روز در قمشه مکث و بعد از استماع خبر فرار علیقلیخان
 15 نصرالله خانرا روانه شیراز و سایر کرفتنارانرا مرخص ساخته در کمال
 خطا طرجمعی و اطمینان روانه اصفهان و سعادت آبادرا محلّ نزول
 غازیان و ان سلطان نیشان بمجرّد اطلاع بر حقیقت ان فوراً با
 معدودی از دلاوران که ملتزم آستان ملایک پاسبان و هاله رکاب
 ان بدر تابان بودند مراکب محرّانورد کوه‌توانرا بصوب اصفهان
 20 سبک‌عنمان و محض ورود رایت بلندآیت بکاشان ووقوف

lin. 2. cf. sur. ۴ 91. lin. 6. لشکر: deest in A. lin. 6. A
 et M hic et alibi معیار.

بیرون آیند تا وصول موکب سایر مبارزین از روی حزم هتکامه کیر و دارا کرم و الا از حقیقت حال آنها خبری معلوم و بعرض رساند مأمورین مانند بلائی ناکهان بجانب قشّه روان و مقارن طلّیعه صبح قریب بقلعه ضبط عنان قرار و لطّعات امواج ان سیل خونخوار ساکنین قلعه را از خواب غفلت بیدار نصر الله 5 خان باغزبان ابوالجمعی خود سراسیمه بر مرکب مجادله سوار و از قلعه بیرون آمده مستعد کار پیکار شدند دلیران که منتظر این مطلب بودند همگی جلویز بر قلب ان جماعت نکاورانکیز کشتند عنان پایداری از دست انها بدر رفته پشت بمعرکه جنک و روی بقلعه کربزان و غزبان بیرونی سمند تهور را در عقب 10 انها سبک عنان ساختند مستحفظین قلعه باب دخول را بر فراریان مسدود و از بروج و حصار بانداختن تفنگ کار را بر ایشان تنک کرده از جانبین راه فرار بر ان جماعت بسته گردید بعضی از انها عرضۀ شمشیر و نصر الله خان را با عیوم غزبان ابوالجمعی او بانمره دستگیر کرده بانیل مرام و حصول کام بجانب اسفرجان 15 صرف زمام نمودند صبح ان روز جعفر خان با نهایت شوکت و شان از منزل اسفرجان عازم قمشه و از وسط راه تاوصول بمقصد فوج از جنود منصور وارد و هر یک سرزنده صید خود را معروض بپیشگاه حضور و بهره یاب جوایز و انعام موفور میشدند نظر باینکه در سال قبل که جعفرخان از اصفهان مراجعت 20 بشیراز مینمود در حین عبور از حوالی قمشه جعفرخان حاکم انجا باب اطاعت بسته بشلیک تفنگ اظهاسار نافرمانی کرده و از جمله گرفتاران معرکه حرب که در عرض راه بپیشگاه حضور

مذکوره صرف زمام و در اواسط ماه مزبور وارد شیراز فردوس نظام
 کردید چون باقتضای مشیت مالک الملک ورود و تسخیر مملکت
 فارس جهت آن خدیو عدالت آمود موقوف بوقت دیگر بود
 انسال مشهد امّ النبی مظهر قباب بارگاه بیضاقیاس و مصرب
 5 سردقات کیوان مماس و سه چهار ماه ساحت جمیع نواحی آن
 محالّ حتی بلوکات حوالی شیراز مسیر اشهب کردن کردن فرارز
 و جولان گاه ابلق دلیران ظفرانماز و در اواخر ماه ذیقعده بغیروزی
 و اقبال رایست افراز توجه بمستقرّ جلال کشتند و جهت محافظت
 سامان فارس و عراق علیقلیخان قاجار برادر آن شهیار با جمعی
 10 از غازیان جرّار در اصفهان و نصر الله خان فراکوزلو با فوجی از
 جنود مسعود در قلعه قمشه مأمور بتوقف شده موکب جهانکشا
 عازم دار السلطنه طهران کردید جعفر خان باوجود اینکه از
 ثبات و استحکام عزم آن جناب مرّه بعد اُخری تجربه اندوز شده
 بود بعد از وصول موکب جهانکشا بطهران و مرخص ساختن
 15 غازیان و رفتن آنها بخانه و اوطان مصداق صدق اتساق من جرّب
 الْمَجْرِب حَلَّتْ بِهِ الْبَدَاْمَةُ را فراموش و استرکاب جند و جیوش
 کرده در اواسط ماه محرم سنه ۱۲۳۳ لطفعلیخانرا در شیراز گذاشته
 عازم اصفهان و در حین نزول بمنزل اسفرجان پنج فرسخی فشه
 محمد خان زند برادر خودرا با فوجی از غازیان بقراولی تعیین
 20 و مقرر داشت که بر رسم منقلای مکانات قلعه قمشه را جلوه گاه
 خیول سپاه منصور سازد چنانچه ساکنین قلعه از در جدال

خان نزد اعراب بنادر لار رفته از آنها استمداد و عبد الله خان
 روانه قلعه طارم که جمعیت محال سبعة مستعد و آماده داشته
 بعد از ورود لطفعلیخان خطه لار هریک با جمعیت خود از
 سمتی آمده برهمن اساسش کردند لطفعلیخان در یک فرساختی
 قلعه لار نصب خیم فرار و رفع لوی اقتدار کرده مدت سه 5
 چهار ماه قلعه را محصور نمود و محمد خان و عبد الله خان بنهج
 قرارداد هریک جمعیتی کامل منعقد و از جانبین مدافعه پیش
 آمده لطفعلیخان دو فوج از افواج قاهره را از طرفین بسر راه ایشان
 تعیین و سلک جمعیت آنها را متفرق نموده جمعیتی کثیر از ان
 طایفه گرفتار و برخی مرحله پیمای وادی فرار شدند محمد خان 10
 و عبد الله خان بیکدیگر ملحق و بجانب کرمان گریزان گشتند
 محمد علیخان و سایر محصورین بنا بر وقوع این واقعات از اعانت
 آنها بکلی مأیوس و از در استیمنان در آمده قلعه را سپردند
 لطفعلیخان حقیقت حال را عرض و از موقف اعلی مقرر شد که
 قلعه را منهدم و اموال آنها را ضبط و کوچ و کسان و منسوبان محمد 15
 خان و عبد الله خان و بعضی از متفقین ایشان را کوچانیده
 روانه شیراز نماید لطفعلیخان حسب المقرر معمول و بنا بر اینکه
 در این اوان موکب بلند کوکب اقا محمد خان از مقر سلطنت
 سعادت آغاز بعزم تسخیر شیراز محرک رأیت نصرت طراز گردید
 لطفعلیخان بعد از انتظام خطه لار و انضباط و استحکام ان دیار 20
 با همگی کلانتران و عمال محال مزبور در اوایل ماه صیام از خطه

جمعیت خود را A : جمعیت آنها را . lin. 9.

جعفر خانرا مهیج ماده خشم و کین شده بود باین جهت لشکر خوف و هراس بر سلطان ممالک طبعش غالب و از همان معرکه حرب که از دشمن روی بر تافت طریق مخالفت را طالب و بانفکچیان ابواجمعی خود بجانب خطه لار هارپ کردید 5 جعفر خان بعد از ورود بشیراز اورا احضار و مشاز الیه باقامه معاذیر چند در ورود تعلق مینمود این معنی دامن زن آتش غضب جعفرخان شده در اواخر فصل خریف که دم سردی هوا اقتضای سفر کرمسیر میکرد لطفعلیخان ولد خود را بافوجی کثیر از غازیان سواره و تفنکچیان پیاده بتسخیر خطه لار 10 و تنبیه اشرار ان دیار مامور و در اواسط شهر صفر باندازک واستعداد بیحد و مر در کمال زیب و فر محرک رایت عقاب پیکر و از راه فسا و داراب عازم ان بوم ویر کردید محمدخان و عبد الله خان ولدان نصیر خان بمنانت قلعه لار که از حصنهای حصین روزگار و بهترین قلاع اکثر بلاد و امصار محل وقوعش بر فراز کوهی رفیع 15 مستحکم و جاّه ان منحصراً بیک راه باریک پر پیچ و خم دست تسلط بیگانه از دامن رفعتش کوتاه و ساکنینش از عموم حوادث زمان در پناه بودند مغرور کشته همگی کسان و منسوبان خود و عموم خلیق لار را در قلعه سکنا و آسای تخصن را بهمه جهت آماده و مهیا ساخته بعد از انضباط و استحکام جمیع امور و تعبیین 20 مستحفظ و تفنکچی ببروج و حصار قلعه مزبور محمد علیخان بنی عم خود را بحارست قلعه و سکنه ان مامور نموده محمد

فیما بین نیز وبا یکدیگر گرم‌ستیز و آویز اخرا لامر سنکریان در
 جنب جلالت ایشان خود را مغلوب و تاب مقاومت را مسلوب
 یافته سنکرا خالی و بچنگ کریز ملحق بمسحوظین سنکر دیگر
 شدند تفنگچیان طبعی بیای جرأت داخل سنکر ایشان وبا
 ساکنان سنکر ثانی شبیه سنکریان اول را آغاز و باب ضرب و حرب را 5
 از شش جهت بر روی آنها باز آنها هم رفتار سنکریان سابق را
 پیش گرفته بعد از ساعتی خوداری از صدمه قطره‌ریزی ابر
 مطیر تفنگ فراری و راه‌نورد وادی مذلت و خواری گشتند
 و همچنین تا شکست پیاده سنکریان بقلب سواران خورد
 تفنگچیان طبعی که متعاقب آنها از سنکر بسنکر میامدند 10
 بسر وقت ایشان رسیده از شلیک تفنگ روز روشنرا بچشم آنها
 چون شب تار و ابر بلارا بر سر ایشان صاعقه‌بار ساختند نظام
 قرار از پا و زمام اختیار از دست ان جماعت بدر رفته پشت
 بمعرکه حرب و روی بوادی هرب نهاده بجانب ابرقه شتافتند
 جعفرخان ناچار از مشاهده این حال بسنکر ابرقه عطف عنان 15
 و جهت اجتماع لشکر و انتظام عسکر چند روز در ان مکان
 توقف و از انجا عازم شیراز و در اواسط ماه محرم سنه ۱۲۰۲ داخل
 ان بلده جنت طراز گردید چون محارست یکی از سنکرهای
 خارج قلعه یزد بعهدۀ اهتمام محمد خان ولد نصیر خان لاری
 که از جمله معتبرین ان سرکار و معظم خوانین نامدار و تفنگچیان 20
 لاری و غیره مسحوظین سنکر مزبور در تحت لوای اختیار او
 منقر و مشار الیه در تخیله سنکر بر همکنان سبقت‌گزین
 و فی الحقیقه سبب شکست و فرار سایر مبارزین و ظهور این حرکت

جعفرخان قبول این مطلب نکرده مذکور ساخت که مادامیکه
تقی خان خود وارد حضور نشود دست بردار از این مدعا
نخواهم بود فرستادگان مذکور مراجعت و چگونگی را حالی نموده
تقی خان از میر محمد خان طبسی که در مضامیر دلیری
5 و جلالت کوی سبقت از همکنان ر بوده در مراتب جوهر و مردانگی
مشهور و فیما بین ایشان در هر باب مراسم دوستی و اتحاد منظور
بود استمداد و مشارالیه سلسله جمعیت را انعقاد داده جمعی
کثیر از تفنگچیان قدرانداز بینظیر فراهم آورده عازم یزد
و جعفر خان که از این معنی مطلع و از ورود تقی خان یاس
10 کلی حاصل نمود بنه و اغروق را در سنکر ابرقوه گذاشته عبد
الرحیم خان شیرازی را با فوجی از غازیان مامور بتوقف و خود
با سایر عساکر جرّار هریک بر مرکب باد رفتار سوار و بجانب
دارالعباده یزد ایلغار تقی خان بانتظار ورود میر محمد خان
طبسی دست توسّل بذیل محصّن زده جعفر خان باغات
15 و عمارات اطراف قلعه را سنکر و بمحافظت هریک فوجی از
تفنگچیان مقرر و دو روز ساخت ان سرزمین جولان گاه یلان
کزین و مسیر اشهب دلبران عرصه کین عصر روز سیم میر
محمد خان وارد و داخل قلعه شده انشب زاویه کزین بسنکر
استراحت و علی الصبح دامن استیصال خصم را بر کمر همت
20 استوار و از شلیک تفنگ صیبت تهور خود را بکوش انجماعت اظهار
و نهنک آسا در بحر جدال از اطراف متهاجم و لنکر زورق قرار
ایشانرا از صدمه قطرات ابر آتشبار بلا متلاطم و بسنکر نخستین
یورش برده انها نیز قدم ثبات استوار و تایک ساعت نیران قتال

بهبهان و فصل زمستان در آنجا انقضا یافته بعضی از سرکشان
 آن ناحیه را تابع و در اوایل فصل ربیع عنان عربت را بجانب
 شیراز راجع و در اواسط ماه جمادی الاول وارد آن بلده
 خلد میانی کردید نظر باینکه صید مراد خان در مقدمه شکست
 همدان و بعد از آن مصدر بعضی حرکات که منافی رویه^۵
 اخلاص کیشی بود شده جعفر خان از او اطمینان کامل نداشت
 و مشار الیه را صاحب داعیه میانگذاشت در اواخر شهر رجب
 صید مراد خان را بایرادان واقوام او گرفته تمامی اموال آنها را
 ضبط و در محبس مذلت و زبونی پهلونشین حاجی علیقلیخان
 کازرونی ساخت و چون متذقی بود که تسخیر دارالعباده یزد¹⁰
 و مطیع ساختن تقی خان حاکم آنجا مرکوز ضمیرش بود در
 این اوان هوس حصول این مطلب دامن گیر خاطرش گشته با
 دبدبه شیری و کوبه جهانگیری در اواخر شهر ذیقعده^{۱۱} آنسال
 از شیراز حرکت و در خارج شهر نصب سراقات جلال کرده بعد
 از وصول بدار السعاده ابرقوه در آنجا مکت و بارسال ارقام و ابلاغ¹⁵
 پیغام تقی خانرا باطاعت و انقیاد ارشاد و در ورود ابرقوه و فیص یابی
 حضور خود اورا قرین کامرانی و استسعاد نموده تقی خان چند
 نفر از علما و فضلا و قضات و اشراف و معتبرین و عمال دارالعباده یزدرا
 با پیشکشهای لایق ارسال و متقبل دادن مالیات و تقدیم
 خدمات و فرستادن یک نفر از ولدان و یکی از زوجات شده در²⁰
 باب ورود خود متمسک بمعاذیر متعدده و محاذیر متنوعه کردید

وتوسط امنای دولت جعفرخان اطفای نایره خشم او نشده
 روانه کازرون و مقارن این حال خبر حرکت موکب بلندکوکب
 اقا محمد خان از طهران نیز مزید علت شده بتصور این که
 هرگاه در اصفهان مکث نماید ورود حاجی علیقلیخان بکازرون
 ۵ باعث اختلال امر فارس خواهد بود در اواسط شهر جمادی
 الثانی عنان عزیمت بجانب شیراز معطوف و در اواخر ماه مذکور با
 کوکبه و آئین تمام وارد آن شهر میمنت فرجام کردید اولاً بارسال
 ارقام ملاطفت آمیز و ابلاغ پیغام استمالت نکبیز حاجی علیقلیخانرا
 بشیراز احضار مشارالیه از این معنی نهیست تکاششی و انکار
 10 نموده ثانیاً جمعی از معتبرین را بهمراهی چند نفر از فضلاء
 و علما با رقم امن روانه کازرون و لطفعلیخان ولد خود را با فوجی
 از غازیان متعاقب ایشان روان و مقرر داشت که در خارج شهر
 توقف و مستعد بوده چنانچه مشارالیه باتفاق مامورین وارد
 شود فیها و الا با عساکر ابواجمعی خود بکازرون رفته بقهر و غلبه
 15 قلاده اطاعت و انقیاد بکردن او گذاشته خواهی خواهی
 بشیرازش آورد حاجی علیقلیخان از ورود آنها و تعیین لطفعلی
 خان جز فرمان برداری چاره ندیده بعد از اخذ شرط و عهد
 و حصول خاطر جمعی باتفاق مامورین در اواخر شهر شعبان وارد
 شیراز و بنابر اینکه جعفرخان قسم یاد نموده بود که اذیت
 20 واضراری با او نرساند در هفتم ماه رمضان او را گرفته در برج ارك
 محبوس نمود و فصل تموز آن سال را در شیراز بسر برده اواخر فصل
 خریف که ابتدای برودت هوا و سفر کرمسیر را اقتضا بود در
 اوایل ماه سفر سنه ۱۲۰۱ بجهت انتظام صفحۀ عربستان عازم

از جنود بننویه آن مردود مأمور ساخته فیما بین ایشان مجادله
 واقع و محمد حسین خان شکست یافته با سواران خود بچندق
 فرار و تنگچیان خراسانی که پیاده بودند از بیم شمشیر آبدار
 در یکی از قللجات آن نواحی محصن اختیار حاجی علیقلخان
 انها را بنویید بخشش و امن فرین خاطر جمعی و اطمینان و متعهد
 گردید که نخواهم گذاشت احدی متعرض مال و حال شما شود
 همگی در نهایت امیدواری بانفاق مشار الیه وارد اصفهان
 و حاجی علیقلخان باستظهار تمام در مقام شفاعت گرفتاران
 برآمده جعفر خان از قبول آن نکاشی و مقرر داشت که همگی
 انها را از حلیه تنگ و براف عاری و مقید سلسله گرفتاری سازند 10
 هر چند حاج مشار الیه در این باب اصرار و معروض داشت
 که چون مصدر این خدمت نمایان و از جانب ان حضرت کمال
 اطمینان میبود با ایشان شرط و عهد نموده سوکنند یان و در
 نهایت خاطر جمعی مرحله پیمای وادی انقیاب ساخته مخالفت
 شرط و عهد و سوکنند از طریقه انصاف و معدلت دور و منافی 15
 رضای مالک الملک غفور خواهد بود نقد ملتمسش نقش پذیرای
 دارالضرب قبول نشد این معنی بر طبعش کران آمده از روی
 طرح و خشم بمنزل مراجعت و بعزیمت صوب فارس مصمم گشته
 تنگچیان فارسی ابواجمعی او و بنابر اینکه مدتی بود بزحمت
 و مشقت سفر گرفتار و معاودت اوطان شایق و بی اختیار بودند 20
 همگی با او موافقت کرده مراجعت فارس عازم شدند از سعی

ضمیرش ان بود که بعد از فراغ از تکمیل تدارک پیاده و سوار در اواسط فصل بهار مجدداً عازم ان دیار و از بسرف شمشیر صایقه بار خرم سوز هستی اشرار کرد که صدور حرکت ناهنجار حاجی علیقلخان کازرونی جعفر خانرا از حصول مطلب منع

۹ و عنان عزیمتش را بجانب شیراز راجع ساخت تفصیل این اجمال آنکه محمد حسین خان عرب عامری که بتیزمغزی و کم ظرفی مشهور و در قلعه جندی که اطرافش از آب و آبادی دور و بمنازلت و استحکام ان مغرور بود سکنا داشت در او انیکه اقا محمد خان در قلعه طهران جالس سریر شوکت و اقتدار و جعفر خان در 10 اصفهان با تمام کار باقر خان گرفتار و اسمعیل خان در صفحه عراق بمخالفت جعفر خان ثابت و پایدار بود میدانرا خالی و آیامرا هرج و مرج تصور نموده چگونگی را بمیر محمد خان طبعی که ریاست و سروری را شایق و فیما بین ایشان الفت و دوستی سابق بود اظهار و از او استمداد و منتعهد تقدیم و تمشیت بعضی امور 15 شده میر محمد خان م بنا بر عدم استحضار از راه و رسم ان دیار بتعهدات و نوشتجات او فرین اطمینان و استظهار و پانصد نفر از تفنگچیان خراسانی بسرکردگی دو نفر از اقوام خود روانه جندی کرده محمد حسین خان عرب تفنگچیان مذکور را با جمعیت خود متفق و پا از جاّه حساب بیرون گذاشته وارد اردستان 20 و کوپا و نائین من محال کاشان و اصفهان گردیده باب تعدی و بحساب باز و دست تطاول بمال و حال رعایا دراز کرد در حینی که جعفر خان از همدان شکست یافته باصفهان مراجعت نمود بر حقیقت مراتب مذکور مطلع و حاجی علیقلخانرا با فوجی

مضرب سرداقات سپهرمانند بود خبر ورود جعفرخان بقصبه
 مسزبوره رعب افکن قلوب سپاه و باعث تفریق سلك جمعیت آن
 همراه شده تمامی قشونش منفرق فوجی ملحق بمسکر
 جعفرخان و باقی بصوب اماکن و اوطان کریزان اسمعیل خان ناچار
 بامعدودی بسمت کروس و اردلان شتایان جعفر خان منزل بمنزل ۵
 وارد همدان گردید اسمعیل خان بعد از فرار از همدان بکروس
 رفته محمد حسین خان ولد محمد امین خان کروس را در
 مخالفت و مجادله جعفرخان با خود همدانستان و جمعیت طایفه
 کروس را منعقد ساخته روانه اردلان و خسرو خان اردلانی را نیز
 در این مواد شریک و همچنین علیخان خمسه و طایفه قراکوزلو 10
 سکنة آن نواحی که از جعفرخان روگردان بودند در این باب
 تحریک و در عرض چند روز جمعیتی کامل از طوایف مذکور
 فراهم آورده بانفاق خسروخان اردلانی و محمد حسین خان کروس
 و علیخان خمسه بعزم محاربه عازم همدان جعفرخان و باتوپخانه
 واستعداد تمام مدافعه ایشان بیرون رفته در صحرای مشهور بهمار 15
 دو فرسخی همدان مجادله واقع و از هنگام چاشت الی دو ساعت
 از شب گذشته نیران قتال فیما بین اشتعال داشت بالاخره
 جعفرخان مغلوب گردیده اکثری از تفنگچیان پیاده او دستگیر
 و جمیع بنه و اسباب و توپخانه را گذاشته مراجعت باصفهان
 و در دوازده ماه جمادی الاول که قریب بنوروز بود وارد آن بلدة 20
 جنت بنیان و بتجدید اوضاع غازیان اشتغال ورزیده مکنون

lin. 17. P اشتغال.

چند نفر از معتمدان جعفرخان که با مشار الیه و در جزو
جعفرخانرا از کیفیت احوال او مستحضر و آگاه میساختند مقبول
وصییت مخالفت و استبدادرا بلندآوا ساختند از سر و جرد بصوب
قلمرو حرکت و در همدان متوقف گردید صید مراد خان و سایر
۵ مأمورین محاصره باقرخان محیط قلعه را احاطه و هر روزه بپیش
بردن سببه و سنکر و کندن نقب کار را بر قلعه کیان تنگ و بقطره و ریزی
ابر مطیر تروپ و خمپاره روز روشنرا بر آنها چون شام ظلمانی
تیره رنگ میساختند ایام محاصره قریب چهار ماه امتداد یافت
تا در اوایل شهر صفر سنه ۱۲۰۰ که بکلی از وصول اعانت و امداد
10 مأیوس شدند جمعی مستحفظین قلعه از در استیمنان در آمده
بعد از حصول خاطر جمعی از جانب صید مراد خان شب هنگام
قلعه را بتصرف داده مستحفظان پیرایه پوش خلعت امان
و باقرخانرا گرفته بپیشگاه حضور حاضر کرده کردن اورا عرضه
شمشیر و تمامی اموال و اسبابش بحیطه ضبط در آمد چون در
15 ان آوان خبر طغیان اسمعیل خان در نواحی بروجرد و همدان
بتواتر مذکور میشد بعد از خاتمه کار باقرخان و تنبیه و تادیب
سایر متفقین و مفسدان باوجود فصل زمستان و اشتداد پروت
هوا و نزول برف و باران بیمنتھائی قلع مانده فساد اورا که دشمن
خانگی بود اهم و دفع شرّ اورا از سایر مهام الزم دانسته میرزا
20 جانی فسائیرا بحکومت اصفهان تعیین و باو بیس مرادخان برادر
صید مراد خان و فوجی از غازیان کزین مامور بتوقف ان بلده
جنت قرین و در اوایل شهر ربیع الاول باتوپخانه و استعداد شایان
رایت افزاز توجه بجانب همدان گردید در حین که قصبه نهادند

باب اطاعت و انقیاد مسدود و درب مخالفت و ستیز کشور امنای
 دولت جعفرخان هر چند سعی کردند که بارسال رسل و رسایل
 و ابلاغ پیغام و وسایل او را باطمینان و خاطر جمعی قریب و با سایر
 متابعین و خدمتگذاران همنشین سازند مفید نیفتاد صید
 مرادخان را بافوجی از غازیان بمحاصره قلعه و بدست آوردن
 باقرخان تعبیین و اسمعیل خان ولد شجاع الدین خان زند را
 با جمعیتی کامل از جیوش بحر خروش بانتظام مهمام صفحۀ عراق
 بسمت بیروجرد و نهاوند و همدان روانه و حاجی علیقلیخان
 کارون را باجمعی کثیر از تفنگچیان فارسی بتساخیر قلعه کاشان
 مامور عبد الرزاق خان حاکم کاشان که دولت جعفر خانرا 10
 خواهان و از دولت قاجاریه روگردان بود بمحصر و ورود مامورین
 بحوالی کاشان بقدم استقبال بیرون رفته قلعه را تسلیم و سلیمان
 خان قاجار که در آن دیار بود فرار و حاجی علیقلیخان بانهایت
 اقتدار در قلعه کاشان قرار گرفت اسمعیل خان زند بعد از
 ورود بیروجرد چون جعفرخانرا بکار اصفهان گرفتار و عساکرا 15
 بسیار و خودرا در کمال استقلال و اقتدار دید مخالفت و خودسری
 مرکوز ضمیرش کشته با جمعی از سرکردگان سپاه ابوابجمعی خود
 وفوجی از ایلات سکنه آن نواحی همدان و جمعیتی کامل از
 ایلات عراقی منعقد و هرروزه بصبط و تاراج قوافل و مترددین و تجار
 دست تعدی دراز کرده و از روی تبذیر و اسراف بغازیان و ملتزمان 20
 رکاب صرف مینمود تا اینکه رفته رفته رایب اقتدارش ارتفاع یافته

غازیان و برهمن سلک جمعیت آن سعادت اقدار کشته علیخان
 خمسۀ که از معظّم امرای آن سرکار و صاحب جمعیت کامل
 و اقتدار بود علانیه با اعوان و انصار روانۀ محلّ اختیار و همچنین
 بعضی از سایر دستجات در نهان و آشکار فوج فوج روی فرار
 5 بمکان و دیار گذاشته متفرّق شدند ظهور این معنی جادۀ ایصال
 مقصد را منکرف و عنان عزیمت آن حضرت را بصوب طهران منعطف
 ساخت حاکم و عمال طهران بقدم انقیاد و فرمان برداری
 مرحله پیمای طریق استقبال و خدمت گذاری کشته موکب
 فیروزی نشان در کمال شوکت و شان داخل آن حصن
 10 سپهر بنیان و بکار اجتماع غازیان و سایر ملزومات مملکت کبریّ بلاد
 یران پرداخت جعفرخان این معنی را مغتنم شمرده در اواسط
 ماه شوال وارد اصفهان جنت تمثال و در خارج شهر نصب شادروان
 جلال کرده مکنون ضمیرش آن که چند روز در آنجا توقف
 کرده بعد از انتظام بعضی مهمّ امور و اسنحکام برخی عقاید
 منظور عنان عزیمت بسمت کاشان و طهران منعطف سازد که
 مخالفت باقرخان خراسکانی تعبیق مطلب را جهت توقف اصفهان را
 علت گردید تبیین این مقال آنکه باقر خان خراسکانی که از جانب
 اقامت احمد خان حکومت اصفهان سر بلندی داشت چون از دولت
 جعفرخان روگردان و دو نفر از ولدان او م در طهران من جمله
 20 ملتزمان رکاب آن سلطان نیشوکت و شان بودند باسنتظار ورود
 رایات بلند آیات دست توسّل را بر دامن خودداری زده با تدارک
 و اسنعداد شایان قلعه تبرۀ اصفهان را که از حصنهای حصین
 جهان و متحدات طبع جماعت افغان بود مأمن عافیت ساخته

بهمکنی ولایات فارس و خطه لار و کوهکیلیویه و بنادر و سواحل مرقوم
 و آنها را از آمدن خود بشیراز اخبار و تمامی عمال ولایات مذکوره را
 با جمعیت و تفنگچیان احضار و مراجعت اصفهان و عراق مصمم
 کشت اقا محمد خان بعد از تسخیر کاشان و استماع خبر فرار
 جعفر خان از اصفهان سلیمان خان قاجار را بتوقف کاشان مأمور⁵
 ایسات نصرت آیترا بجانب اصفهان سبک عنان و مدت دو سه ماه
 در آن بلده بهشت نشان توقف و ضبط اموال و اسباب جعفر خان
 و سایر فراریان و انتظام امور انسامان میپرداخت که خبر طغیان
 طایفه بختیاری معروف عتبه اقبال و رفع فساد جماعت مزبور
 در خاطر اقدس تصمیم یافته باقر خان خراسکانی را بحکومت¹⁰
 اصفهان تعیین و بجانب اماکن طایفه بختیاری تحریک لوائی
 دشمن شکاری کرده جعفر خان هم جهت تجدید اوضاع سپاه
 مدت دو سه ماه در شیراز توقف و در عرض مدت مزبور اموریکه
 موقوف علیه حرکت صوب عراق بود صورت انجام یافته عمال
 فارس برونق فرمان و همدستی قدر روز بروز فوج فوج در میعاد¹⁵
 مقرر متوالی بیکدیگر وارد آن خطه جنت اثر داخل معسکر
 باشوکت و فر کشتند بعد از اجتماع سپاه موفور و انتظام جمیع
 امور لطفعلیخان ولد خود را بایالت فارس مامور و در بیست و سیم
 ماه رمضان حرکت و از راه کامفیروز روانه اصفهان کردید اقا محمد
 خان بعد از فراغ از تنبیه و تادیب جماعت بختیاری بجهت²⁰
 انتظام مهم صفاکه عراق لوائی فلك فرسارا بصوب بروجرد و همدان
 شقه کشا و در عرض راه خیر استقلال جعفر خان در فارس
 و حرکت او از شیراز بصوب عراق و اصفهان و حشمت افزای خاطر

غازیان ابوالجمعی نامت چهل پنجاه روز در آن نواحی رحل
اقامت انداخته خبر استقلال جعفر خان در اصفهان بتواند
وتولی مذکور میشد از آنجا که اهالی فارس عموماً وخلق
شیراز خصوصاً از صید مرادخان روگردان ودولت جعفر خان را
طالب وخواهان بودند بدون اطلاع از برآمدن خود اوضاع
جعفرخان وکیفیت فرار او از اصفهان در شب بیست وپنجم
ماه جمادی الاول انسال برهمن اساس جلال وپس مراد خان
شده همگی تفکرجریان فارسی که در معسکر او بودند متفرق
وروانه دیار واطمان خود کشته سردار مذکور با معدودی از ایلات
10 خانه شهری واتباع صید مراد خان بشیراز مراجعت وغازیان
شیرازی که بسرکردگی محمد حسین خان برادر کهنر حاجی
ابراهیم در آنجا بودند شتران زنبورکخانه ونقاره خانه سردار را
برداشتند بجانب اصفهان روان وفیمابین قمشه وایزدخواست
بغزاریان ملحق کشتند جعفر خان ورود ایشانرا دلیل آمد کار
15 وسمند استظهاررا بجانب شیراز ایلغار صید مراد خان باوجود
متنانت مکان واستعداد شایان بعلت میل رعیت وسپاه
جعفرخان مآل کاررا معیوب وتاب مقناومت را از خود مسلوب
یافته ناچار باب اطاعت وفرمانبری باز ودر اوایل شهر جمادی
الثانی جعفرخان بانهایت شوکت واعزاز داخل قلعه شیراز شد
20 وبنابر اینکه میرزا محمد کلانتر در حین فرار از اصفهان فرصت
آمدن نکرده در آنجا توقف نموده بود بعد از ورود بشیراز
حاجی ابراهیمرا بمنصب کلانتری الکای فارس منصوب وبنظیه
وتدارک اسباب سلطنت ورتق وفتق امور ولایت پرداخته ارقام

اصفهان که همیشه مستعد کرم کردن معرکهٔ فساد بودند منعقد و در ظلمت لیل دروب محلات و معابر اصل شهر را بر فراریان بسته و بشلیک تفنگ و انداختن سنگ هنکامه آرای عرصهٔ جنک شده برخی از اشرار اهل شهر ۵ بمعاونت ان جماعت برخاسته بحدی عرصه را بر آنها تنگ کردند که جمیع بنه و اجمال و اثقال و تمامی اساسه و اسباب سلطنت بلکه بعضی از اطفال خوردسال و نسوان را برجا گذاشته خود جریدهٔ و سبای فریب بطلوع فجر از اصفهان جان بسلامت بدر برده سواران آنها تا انتهای هزارهٔ و ابتدای صحرای مرغ خارج شهر اصفهان مرکب تهور را بتعاقب ایشان جولان داده هنکام ظهور طلیعهٔ نیل 10 جهانتاب مراجعت و فراریان بجانب شیراز روان شدند صید مراد خان که از جانب علیمراد خان بیالت فارس سرافراز و در اصل قلعهٔ شیراز نمکن داشت بعد از استماع خبر فوت علیمراد خان بنابر منانیت و استحکام قلعه و مکان و استعداد و اقتدار شایان داعیهٔ استبداد و خودسری کرببان کبر ضمیرش کشته جمعیتی 15 کامل از غازیان رکابی و ایلات فارسی و تفنگچیان شیرازی و بلوکی مجتمع و بسرداری و بیس مرادخان برادر خود باندارک و استعداد لازمه تعیین و مقرر داشت که در چمن میان قلعهٔ مرودشت و کلمبیا مابین فارس نصب خیمام قرار و وضع شادروان اقتدار کرده بعد از استحضار از چگونگی وضع و گذارش امور صفحۀ 20 عراق و اعلام ثانی از جانب او روانهٔ اصفهان شود مشار الیه با

واهالی^۵ انجا در سپردن قلعه تا وصول موکب جهان‌کشا باصفهان
 واستیصال جعفر خان اسنمهال نموده ان جالس سریر کسری وجم
 اضماحللال خصمرا از سایر مهمم اهم دانسته بکار طهران نپرداخت
 واعلام ظفر فرجامرا بصوب اصفهان افراخت نجف خان که
 ۵ در قم توقف داشت بمحض انتشار آوازه انصراف رایت بلندآیت
 ان وحید زمان از ساحت طهران سلب ماسکه قرار ویر مرکب
 کریز سوار وبسمت کاشان فرار وان برکزیده کردکار سمند جلاذترا
 بتعاقب او بادفتار ساخته قبل از وصول موکب برق نشان
 بدارالمومنین کاشان که احمد خان و نجف خان صرفه در جنک
 10 وصلاح در مکت ودرنگ نیافته باغاریان ابواجمعی توسن کریزرا
 بجانب اصفهان مهمیز وعساکری که در تحت لوای سرداران
 مذکور بودند بعد از ورود باصفهان در انجا م توقفرا موقوف
 کرده جوفه بجوفه فرقه بفرقه طایفه بطایفه کوچ وبنه واهمال
 واثقال خودرا برداشته کوچ وهریک بسمتی عازم شدند جعفر خان
 15 مصطر وناچار بار فرار بر بختی برکشته بختی بسته شب هنکام
 هر قدر از اسباب واساسه سلطنترا که ممکن حمل ونقل داشت
 بار وتامی اهالی فارس وایلاتیکه علیمراد خان باصفهان برده بود
 باکوچ وبنه وکسان واتباع خود وفوجی از طایفه زندرا برداشته
 مرکب شبزنک کریزرا بعزم شیراز زمین وطریق مقصدرا
 20 مسارعت کزین کشته باقر خان خراسکانی وبعضی از اقوام
 دولت خواهان علیمراد خان که تا انزمان در محبس گرفتاری
 مقید بودند از سلسله نامقیدی سر برآورده هریک جمعیتی از
 غربای طوایف افشار وبغایری وبرکشاطی وغیره الوار سکنه

جهان چو بخت خدیو زمانه کشت جوان ۵

قدم بتخت کیان زد خدایکمان جهان ۵

بجای عم و پیدر تکیه زد بطالع سعد ۵

جهان جاه و سپهر جلال جعفر خان ۵

بضبط سال جلوس مبارک میمون ۵

که هست مبدای تاریخ عشرت دوران ۵

نوشت کلك صباحی ز قصر سلطانی ۵

علیمراد بیرون شد نشست جعفر خان ۵

عبد الرحیم خان و حاجی ابراهیم شیرازی و حاجی

علی قلی خان کازرونی که از معظّم امرای فارس بودند در مراسم 10

خدمتگذاری و لوازم جانسپاری مساعی جمیله بعرضه ظهور

رسانیده هر یک باقتدار کامله قرین و باعتبار شامله از امثال و اقربان

سبقت گزین شدند و همگی اکابر و عظمای مسایر محالّ فارس

و خطّه لار و غازیان ایلات و غیره که در اصفهان و نوابغ میبودند

بالجنان و اللسان سلطنت اورا خواهان کشته طرق اطاعت 15

و چاکری و قلاده انقیاد و فرمانبراری بکردن جان گرفته بشرایط

خدمتگذاری مشغول و جهت محافظت طرق و شوارع عبور خصم

نجف خان زند را با فوجی از غازیان بنوقف قم و احمد خان ولد

آزاد خان افغانرا با جمعی از جنود بقلاعه کاشان مأمور و هر یک

از مأمورین با عساکر ابواب جمعی خود بسمت مأموریه روانه اقا 20

احمد خان که در استرآباد و مازندران بود بمجرد اطلاع بر وقوع

فوت علیمراد خان کمیت خوشخرام مملکت کبری و خصم افکنیرا

بجانب عراقی سبک عنان و ساحت طهران مسیر اشهب کردان کردند توان

حوالی شهر که جمیع اجمال و انتقال و بنه اعل اردو و اسباب سلطنت داخل اصفهان شد خبر فوت او شایع و تمامی خلق بهم برآمده فوجی وارد شهر و بعضی غربا وارد اوطان و برخی ببلوکات توابع اصفهان منفرق شدند اگرچه بمصدق

شعر

مهر درخنده چو پنهان شود ۵

شبیره بازیکر میدان شود ۵

از وقت غروب مهر منیر دولت علیمراد خان تا هنگام طلوع نیر کوکب جعفر خان بافق اصفهان باقرخان خراسکانی بنا بر اجتماع اسباب سلطنت و انعقاد سپاه و جمعیت پنج‌روزه در اصفهان لباس سروری بر قامت راست و تارک نام خود را بافسر 10 اسم سلطنت آراست لیکن چون جلوه کوکب تا زمان ظهور طلوعه آفتاب عالم تاب است بمحض وصول کوکبه جعفر خان بمنزل چال سیاه نه فرساختی اصفهان ایلاتیکه در آنجا بودند برهمزن اساسش کشته باقر خان فرار و بعد از ورود جعفر خان 15 او را در بلوکات توابع اصفهان گرفته بپیشگاه حضور حاضر و در مجلس ناکامی مقید سلسله بیسراجمی کردید در بیان وقایع

امور اوقات تسلط جعفر خان زند و کیفیت قتل او جعفر خان که چهره مقصود را در مرآت حصول و شاهد تمنا را با ذیل مرام موصول دیده بمورد اصفهان مسارعت ورزیده در ششم ماه ربیع 20 لاول سنه مذکور وارد انشهر بهشت‌نشان و بر سریر سلطنت موروثی مکان گرفت چنانچه مرحوم حاجی سلیمان کاشی در تهنیت و تاریخ سال جلوسش قصیده بر رشته نظم کشیده چند شعر آنرا که مناسب مقام بود در اینجا ایراد نمود شعر

لوائی او بودند متفرق و بار بر بختی فرار بسته عازم طهران
 شیخ ویس خان م بعد از تفرق غازیان طاقت خودداری را
 از خود مسلوب یافته متعاقب روانه و بیرون طهران که علیمراد
 خان از حقیقت حال مطلع گردید در همان روز جمعی از
 سرکردگان سپاه خود را که در ساری بدون مکث و پایداری 5
 سردار را گذاشته در فرار سبقت جسته بودند بضر ب تخماف
 مقنول و مجدداً اعظم خان افغانرا با جمعی کثیر بصوب
 مازندران تعیین و روانه آن سرزمین ساخت اما چون ایام دولتش
 بپایان رسیده بود بمقصد نرسیده ناخوشیء مزاجش مشنند
 وجعفر خان م که در نواحی سلطانیه و زنجان بود از استماع 10
 وقوع قتل محمد زاهر خان در استراباد و شکست شیخ ویس
 خان در ساری و اشتداد ناخوشیء علیمراد خان سر از کربان
 خودسری بر آورده باعساکری که در ظلّ رایت او مجتمع بودند
 عازم اصفهان گردید علیمراد خان بمحض وقوف از طغیان
 و مخالفت جعفرخان باوجود ناخوشیء احوال و عین شدت زمستان 15
 و فرط سرمای بیبایان که شوارع عرض راه مالمال برف بود در
 نهایت شوکت و شان از طهران با مختروان بجانب اصفهان روان
 و در بیست و هشتم ماه صفر سنه ۱۱۹۹ در منزل مورچه خورت
 هشت فرسخی اصفهان طایر وحش از عالم فانی بعالم باقی رحلت
 نمود میرزا ربیع که برتبه وزارت ان سرکار منصوب و رتق و فنق 20
 امور بکف کفایت او مرجوع بود بجهت محافظت اموال و اساسه
 سلطنت فوت او را در پرده خفا مستور و باکوبه و آئین ایام قبل
 مختروانرا بانعش علیمراد خان از منزل مذکور حرکت داده تا

جاده وصول آذوقه بآنها مناحصر بصراط جرّ وان راهیست بس
صعب که چنانچه دو نفر تفنگچی جهت انسداد طریق در
زوایای جنکل سر جرّ توقف نمایند قشون سلم و طوراً ممکن
عبور نیست از شدت استیلای غرور سرگرم وبدون ملاحظه راه
۵ و رسم حزم بعد از گذشتن از جرّ احدیرا جهت محافظت ان
سبیل پر خوف و خطر تعیین نکرده خصمرا صید شاهین جلادت
خود تصور و بیباکانه راه نور طریق کمراهی شده در خارج قلعه
استرآباد نزول و قلعه مزبور را محصور ساختند حمزه نام کلبادی که
از دولت زندیه روگردان و دم از هواخواهی دولت قاجاریه میزد
۱۰ فوجی از غازیان قدرانداز بنسیدید و محافظت صراط جرّ تعیین
وراه وصول آذوقه را بر انجماعت مسدود ساخت چنانکه از عدم
قوت دست راکب از کار و پای مرکوب از رفتار باز مانده با اینکه
یقین میدانستند که از شش جهت راه فرار مسدود در
پیشروی دشمنی چون تفنگچیان مستحفظ سر جرّ و مانند شبر
۱۵ زبان عدوئی در قلعه استرآباد عقب سردارند از غلبه خوف
و هراس بیناب و از شدت آتش جوع در اضطراب ناچار از دور
استرآباد منفرق و سرگردان وادی بیسامانی شدند ساکنین قلعه
۱۶ بر مرکب بادرفتار سوار و سمنند نیزتک تهوراً بتعاقب آنها
ایلغار عموم سواره و پیاده ان جماعت اسیر سرپنجه تقدیر
۲۰ کشته سردار مذکور و جمعی کثیر از سرگردان و عظمای ایشان
قتیل و باقی را از حلیه اسب و براق عاری نموده مرخص ساختند
بعد از آنکه وقوع این ساحت در ساری که معسکر شیخ و بیس
خان بود شایع گردید تمامی عساکری که سایه کزین تحت

و مازندران ميسوٲ اليد و فائذ الغرمان و بتهيهٴ اسباب سلطنت
 و انعقاد سلك جمعيت غازيان اشتغال كرده چرخ دوار و حركت
 سبعةٴ سيار با اجتماع اسباب سلطنت سلسلهٴ قاجار به و استنقبال
 نير دولت ان طايفهٴ نامدار عقدهٴ تعويق كار از زاويهٴ رأس الغول
 مدارج برج كشوركشايي مفتوح و بذب قطعهٴ الفرس معارج اوج ۵
 خصم افكني ميفاكندند تا در سال چهارم كه لوي افتدارش ارتفاع
 يافت عليمراد خان از مامدق اين معنى كه

هران چراغ كه ايزد زلف افروزد ۵

بقهر هر كه نظر دروي افكند سوزد ۵

- تغافل ورزيده بدفع او مصمم و هوس تسخير استرآباد و مازندران 10
 كريبان كير ضميرش كشتهٴ شبيخ ويس خان ولد خود را باندارك
 موفور و جمعيت غير محصور بان صوب مامور و جعفر خان ولد
 صادق خانرا بسمت سلطانيهٴ زنجان تعيين و روانهٴ ان سامان
 ساختهٴ باقرخان خراسكاني كه حاكم اصفهان بود در انجا كذاشته
 خود نيز با كوكبهٴ وازدحام شايان بجانب طهران روان و بساط 15
 نشاط كسندده از كثر شرب شراب بمرض استسقا مبتلا كرديد
 شبيخ ويس خان مازندران رفتهٴ اقا محمد خان بمدافعهٴ پيش
 آمدهٴ در حدود ساري و با فروش تلاقىٴ فريقيين واقع اقا محمد خان
 مغلوب كشتهٴ روانهٴ استرآباد و شبيخ ويس خان در ساري توقف
 نمودهٴ محمد زاهر خانرا با فوجي از غازيان بتعاقب او باسترآباد 20
 فرستاد مامورين از جرّ كليان عبور و عازم صوب مامور شدند با اينكه

فارس که با صادق خان موافقت نموده بودند بعد از اخذ
 ترجمان و ضبط اموال باکوچ و بنه روانه اصفهان کرد و بنا بر اینکه
 اکبر خان ولد زکیخان بجزات و جلالت موصوف و در شجاعت
 و رشادت معروف و بواسطه خدمت علیمراد خان مصدر محاربات
 ۵ عظیمه و فتوحات نمایان شده داعیه سروری نیز مرکز ضمیرش
 میبود علیمراد خان باطناً از او همراسان و عدم او را بر وجودش
 رجحان و هنگام فرصت قلع و قمع مآله هستی او را خواهان بود
 چند روز بعد از ورود شیراز بدفع او مصمم و جعفر خان ولد
 صادقخان را بر او گذاشت که بمقاد کما تَدِیْنُ تَدَانُ آنچه با
 10 صادق خان و ولدانش کرده بود با او سلوک و مکافات عمل را
 بچشم خود معاینه دیده او را از نور بصر عاری و پدیدۀ نابینا
 روانه دیار فنا ساخت فَأَعْتَبِرُوا يَا أُولِيَ الْأَبْصَارِ چون تفرقه خاطرش
 از قتل اکبر خان بجمعیت مبدل و از ضبط اموال و اخذ ترجمان
 و انتظام امور مملکت فارس فراغ کامل حاصل نمود شاه مراد خان
 15 پسر صید مراد خانرا بحکومت اصفهان سرافراز و صید مراد خانرا
 احضار بشیراز و مششارالبهرا بایانست فارس و خطه لار و کوهکیلویه
 و بنادر و سواحل مفتخر و ممتاز و در بیست و سهیم ماه شعبان
 باکوکه و آتین نمایان عازم اصفهان و در هفتم ماه مبارک رمضان
 وارد آن بلده بهشت نشان و مدت سه سال در آن شهر مینومثال
 20 بستر استراحت گسترده دارالمرز و بعضی از ولایات اذربایجان م
 ضمیمه ممالک محروسه کردید اقا محمد خان در استرآباد

خوردن سیف و سنان بامان آمده تا عباد آن مع العسر یسراً
و مصداق

تا پیشان نشود کار بسامان نرسد

باعلام کارکنان علم غیب و انبهای منهبان لاریب جمعی از
طایفه باجلان و سایر ایلات با م مهّد و در صبح روز سه‌شنبه ۵
هجدهم شهر ربیع الاول سنه ۱۱۹۶ دروازه مفتوحه را از تصرف
مستکفطین و کسان صادق خان انتزاع و خود متصرف شده
احدی را عرق ریز شتاب جهت ابلاغ مژده فتح الباب روانه معسکر
علیمرادخان و او م اکبر خان ولد زکیخان و رستم خان بنی عم
خود را با فوجی از عساکر تعیین نموده شهر را متصرف و صادق 10
خان بولدان و بعضی از اتباع در ارك تحصن جسته بعد از سه
روز اکبر خان آنها را از ارك بیرون آورده حسب الاشعار علیمراد
خان صادق خان را بولدان اکبرش سوی جعفر خان که در
خارج شهر با او موافقت کرده بود تماماً مقتول و بعضی از اولاد
صغار او را با ابوالفتح خان و محمد علیخان ولدان کریم خان 15
از نور بصر محروم ساخت در بیان سلطنت علیمراد خان زند
و خاتمه کار او سه روز بعد از تسخیر قلعه شیراز علیمراد خان
داخل شهر شده بجهت انتظام امور فارس پنج شش ماه در شیراز
توقف نمود میرزا محمد کلانتر فارس و اقا فضل الله و عبد الرحیم
خان و حاجی ابراهیم شیرازی را با برادران و منسوبان و جمعی 20
کثیر از اعظام و کدخدایان و اکابر شیراز و بعضی از بلوکات و محال

بتهبه و تدارك اسباب قلعه‌داری مشغول و سوای دروازه مشهوره
 بیاب شاه که بجهت تردد رعیت و سپاه مفتوح میبود سایر دروازه‌ها را
 مسدود و خاکریز کرده مستحفظان امین بمحافظت و محارست
 بروج و حصار قلعه تعیین و بهمه جهت مستعد قلعه‌داری شد
 5 علی نقی خانرا با جمعی از غازیان که در کرمان بودند بشیرا:
 احضار و مشارالیه اواخر شهر شعبان در ظلمت لیل وارد ان دیار
 کردید علیمراد خان جهت انتظام و استحکام بعضی امور چند
 روز در زکّه و هزار توقف و هر روزه باطراف شهر چپاول میبنداخته
 در زدن و بستن و گرفتن و کشتن کوتاهی نمیکردند روز چهارم ماه
 10 شعبان وارد خارج شهر و در یک فرسخی سمت غربی قلعه نزول
 نموده حصن حصین و بروج متین محیط لشکر ساخته جعفر خان
 ولد صادق خان که در کوهکیلویه میبود بوسیله ارسال رسل
 و رساییل قرین اطمینان و وارد نزد او شده بنوازشات کامل و اعزاز
 و احترام شامل بهره‌یاب کردید بتدریج و مرور آیام تمامی ضابطان
 15 و عمال محالّ قریبه و بعیده الکای فارس و خطّه لار ملاحظه بمسکر
 او کشته کمر اطاعت و خدمتگذاری بر میان میبسنند روز بروز
 لوی استقلال و اقتدارش در ارتفاع و صادق خان بمصیق محاصره
 مالک چهار حصار شهر و کوکب بختش در انکفاز لیکن بجهت
 ظهار حیات هر روزه فوجی را بسرکردگی ولدان خود بخارج
 20 شهر فرستاده پشت بدیوار قلعه کمر و فتری میکرده جمعی از
 طرفین قنیل و زخم‌دار میشدند تا اینکه امتداد آیام محاصره
 هشت ماه کشیده نایره غلا بحدی بالا گرفت که تمامی رعایا
 و مساکین از شدت جوع بجان و همگی عساکر و مجاهدین از

ودر محالّ فارس جولان داده اکثری از بلوکانرا چپاول و پیاپی مال
 حوادث ساخته علیمراد خان را بحرکت از اصفهان و عزیمت شیراز
 تحریک نموده او م چون عرصه را خالی و دشمن را در کمال ضعف
 و بیجائی ملاحظه کرد صید مراد خانرا بحکومت اصفهان سرفراز
 و خود با جمعیت تمام واستعداد ملاکلام عازم شیراز صادق ^۵
 خان نیز ناچار هر قدر از غازیان ایلات رکابی و ششپیرازی
 و تغنکچیان فارسی و دشتی و دشتستانی که در شیراز بودند همه را
 باندازد واستعداد شایان بسرداری حسن خان ولد خود بمداغعه
 علیمراد خان روانه و بعد از ورود بمنزل هزار بیضا شش فرسخی
 شیراز که اردوی علیمراد خان م در چمن زگه نزول و بعد میانه ¹⁰
 آنها زیاده بر چهار پنچ فرسخ مسافت نبود در روز جمعه بیستم
 شهر رجب المرجب سنه ۱۱۹۵ فیما بین بعضی از تغنکچیان لاری
 و دشتی بجهت اخذ اخراجات و سیورسات منازعه واقع و بیکدیگر
 در آویخته هر چند سردار مذکور و سرکردگان در اطفای نایره این
 فتنه کوشش نمودند بآب تدبیر ایشان شعله آتش فساد ¹⁵
 تسکین نیافتند بدون وقوع آسیب و آذینی از جانب خصم
 تمامی خلق بهم برآمده هر یک بر توسن کریز سوار و بجانب
 شیراز فرار سردار مذکور م ناچار خودرا بمأمن عافیت رسانیده
 داخل شهر شد علیمراد خان چون از این معنی اطلاع یافت
 فوجی از غازیان را بتعاقب فراریان تعیین نموده جمعی کثیر از ²⁰
 پیادگان آنها قتل و اسیر کیند تقدیر کردیدند صادق خان

خان از اصفهان اعلام دشمن‌شکاری و خصم‌افکنی را بصوب همدان
 شقه‌کشا و علیمراد خان ۹ از همدان بجانب علی نقی خان
 محرک لوی ظفراعتلا و در منزل چهار چشمه تلاقی فریقین واقع
 و بعد از تقارب فتنین قبل از وقوع مجادله تمامی غازیان ایلاتی
 ۵ که در معسکر علی نقی خان بودند خود را از ظلّ رایت او
 بخت لوی علیمراد خان کشیده ملحق بعساکر او شدند
 علی نقی خان بانواع و غازیان شیرازی و تفنگ‌چیان فارسی در منازعه
 نهایت کوشش و پایداری کرده بالاخره شکست یافته پی‌سپ
 وادی فرار و سمند غیرترا بجانب شیراز صبارفتار بنه و اسباب
 ۱۰ آنها بالکلیه بمعرض اکتساب در آمده سایه‌کزین شادروان جلال
 و کامیاب امنی و آمل گردیدند علی نقی خان وارد شیراز و بعد
 از تهیه و تجدید اوضاع بانتظام مهمان صفاحه کرمان تعیین و روانه
 آن سرزمین گردید علیمراد خان باصفهان آمده مشغول تجدید
 اوضاع یلان عرصه رزم و تهیه اسباب استیصال خصم شد صادق
 ۱۵ خان نقی خان ولد دیگر خود را با فوجی از جنود بتوقف
 قلعه اباده که رأس الحد سامان فارس و عراق است مأمور نمود
 که در نهایت حزم متوجه محافظت شوارع سمت فارس و انسداد
 طریق عبور خصم باشد علیمرادخان اکبرخان ولد زکیخان
 و مراد خان زند هزاره را با فوجی از غازیان بآباده فرستاده فیما بین
 ۲۰ آنها محاربه واقع و نقی خان شکست یافته بشیراز مراجعت
 اکبر خان و مراد خان از تعاقب او مرکب جلالت را تیزترک

lin. 9. pro غیرترا in P, legitur in A عزیزترا.

بحسن خان شده بالاتفاق بمدافعه آنها قیام نمایند مامورین
 حسب المقرر معمول و در ضمن مزبور فیما بین ایشان محاربه واقع
 شده صید مراد خان و محمد زاهر خان شکست یافته بجانب
 اصفهان فرار و ولدان صادق خان مرکب جلادترا بنعاقب آنها
 ایلغار نموده جمعاً کثیراً دستگیر و فوجی غبیراً طعمه شمشیر 5
 ساخته تمامی بنه و اسباب آنها بحیطه تصرف در آمد علیمراد
 خان بعد از استماع خبر شکست سرداران مذکور خود بمدافعه
 ولدان صادق خان مصمم و از اصفهان حرکت کرده بمحض ورود
 بخارج شهر همگی غازیان سواره و تفنگچیان عراقی که در رکاب
 او متفق بودند متفرق و هریک راه محل و دیار خود را پیش 10
 گرفته روانه شدند علیمراد خان مضطر و ناچار باقلیلی از اقوام
 خود بجانب همدان فرار نمود علی نقی خان و حسن خان
 کیفیت امور را بصداق خان عرض و مقرر شد که علی نقی
 خان با غازیان ابواب جمعاً خود بنعاقب علیمراد خان مرکب
 ایلغار را تیزترک و حسن خان با عساکر تحت خود مراجعت 15
 بشیراز نماید حسب المقرر حسن خان معاودت بشیراز و علی نقی
 خان باصفهان رفته مدت سی چهار روز رحل اقامت گسترده
 بعیش و عشرت مشغول شد علیمراد خان بوورد همدان تمامی
 عساکر عراقی را از جانب خود امیدوار و آنها را بهمدان احضار 20
 و بنا بر سو سلوک علی نقی خان در حین توقف اصفهان همگی
 مجدداً با او عقد موافقت بسته وارد همدان و در عرض سی
 چهار روز که علی نقی خان در اصفهان توقف داشت جمعیتی
 کامل از غازیان ایلاتی و عراقی در همدان مجتمع شده علی نقی

جهت باز در این وقت نیز سلوک صادق خان را با ابوالفتح خان دست‌آویز و باصادق خان بنای سنیز و آویز گذارده مکنون خاطر خود را بسرکدکان و غازیان اظهار و پسر برادر بصوب اصفهان ایلغار جعفر خان تاب مقاومت نیاورده بجانب شیراز منهزم و علیمراد 5 خان باصفهان آمده صادق خان بعد از ورود جعفر خان بشیراز انتظام مهمّ صفحه کوهکیده را بعهدۀ اهتمام او مقرر داشته روانۀ آن سمت ساخت و علی نقی خان ولد دیگر خود را با فوجی از غازیان بتسخیر دارالعبادۀ یزد مأمور نموده مشارالیه در روز ورود بقهر و غلبه شهر را تصرف و لازمه خرابی و نهب بعمل 10 آورده نقی خان حاکم انجا با خواص و اتباع از شر او بنارین قلعه یزد تحصن جسته علی نقی خان انهارا محصور و حقیقت حال را بصادق خان عرض که بدانچه در ثانی مقرر کردد از ان قرار معمول دارد علیمراد خان خود در اصفهان توقّف و جمعی از جنود نامعدود بسرداری صید مراد خان و محمد زاهر خان 15 بنی اعمام خود روانۀ صوب فارس و مقرر داشت که در چمن قصر زرد سرحدّ چهار دانکه توقّف و چنانچه از جانب صادق خان کسی بر سر آنها آید بمدافعه قیام و الا از انجا تجاوز نمایند صادق خان ۱۶ بتعجیل جمعیتی کامل از غازیان ایلات رکابی و تغنک چیمان فارسی بسرداری حسن خان ولد خود بدفع آنها 20 تعیین و بعلی نقی خان اعلام نمود که تسخیر قلعه یزد را بوقت دیگر محوّل و با غازیان ابواب جمعی از یزد حرکت و ملاحق

بودند بعضی را از حلیه بصر عاری و برخی را بزایه عدم
 منواری ساخت و بانتظام مهمّ مملکت میپرداخت بنابر اینکه
 بعد از وقوع قتل زکیخان و تقویض سرداری عراق بعلیمراد خان
 لوی اقدار ذوالفقار خان خمسّه بالا گرفته جمعیتی کامل
 منعقد و از سلطانیّه و زنجان بصوب قزوین حرکت نموده علیمراد^۵
 خان^۶ با جمعیت واستعداد تمام بمدافعه او از اصفهان تحریک
 لوی نصرت فرجام و در دویم ماه صیام بمنزل جنداب فیما بین
 شرّاه و ملایر منازعه فریقین واقع شده ذوالفقار خان مغلوب و گرفتار
 قید اسار گردیده علیمراد خان او را مقتول و سرش را نزد ابوالفتح
 خان بشیراز ارسال و خود روانه طهران شد صادق خان بعد^{۱۰}
 از خلع ابوالفتح خان جعفر خان ولد خود را بافوجی از غازیان
 مامور بتوقف اصفهان نمود که در جزو و عنانداری توسن جلالت
 علیمراد خان کرده باشد و شرحی بعلیمراد خان قلمی داشت
 که کماکان سرداری عراقرا بخود مخصوص دانسته در حدود
 قزوین و طهران توقف و از هر طرف که سر فتنه جوئی از کریمان^{۱۵}
 کردن کشی برآید بکوشمال او اقدام نماید چون علیمراد خان
 بعد از فوت کریمخان بلکه در ایام حیات او همیشه داعیه
 سلطنت مرکوز ضمیرش میبود دراین آوان بتصور اینکه هرگاه
 داعیه خود را ابراز نماید مبادا بنابر وجود اولاد کریم خان
 کسی بسطنت او راضی نشود از روی تزویر ظاهرًا اطاعت^{۲۰}
 و خدمتگذاری اولاد کریم خان را در نظرها جلوه کر میساخت تا
 در وقوع مقدمه سلوک زکیخان با ابوالفتح خان ببهانه صدور
 این امر مافی الضمیر خود را ابراز و باب مخالفت زکیخان را از شش

خباطر صادق خان تصمیم داشت لیکن منظورش این بود که
 از سلطنت جز نامی باو نبوده خود بالاستقلال والانفراد برتنق
 وقتق مهمات ملکی قیام و ابوالفتح خان بدون حصول اذن
 و استنصواب او بارتکاب امری از امور کلی و جزوی اقدام ننماید
 5 ابوالفتحخان بنا بر استیلاي غرور شباب باين معنى تن در نداده
 خودسر بقبض و بسط امور و بسست و کششاد کار نزدیک و دور
 میپرداخت و باقتضای ایام جوانی اکثر اوقات بکستردن بزم
 ارم نظم شادمانی و پیبموندن ساغر شراب ناب ارغوانی مشغول عشرت
 و کامرانی میبود هر چند صادق خان در نهان و آشکارا او را بتروک
 10 این رفتار نهایت تأکید و اصرار مینمود مفید نیفتاد تا اینکه
 رفته رفته نایره نفاق و عداوت فیما بین آنها ارتفاع یافته بحدی
 که ابوالفتح خان عم و بنی اعمام خود را از خروج منع و بتوقف
 خانه امر نمود صادق خان با ولدان و اتباع چند روزی در خانه
 توقف و با بعضی از سرکردگان غازیان و ایلات بنای سازش گذاشته
 15 جمعیرا در خلع ابوالفتح خان با خود متفق و در روز یکشنبه
 نهم ماه شعبان انسال در حینی که ابوالفتح خان در اندرون خانه
 بسود با ولدان و متفقین آمده بدون نزاع و جدال خلع خلعت
 سلطنت از او کرده خود بر اورنگ حکمرانی قرار گرفت در بیان
 وقایع امور صادق خان و اتمام کار او چون از جانب ابوالفتح خان
 20 و اتباع او فراغت حاصل نمود کسانیکه در اوقات استیلاي زکیخان
 و بعد از ان منشای مفساد عظیمه و مصدر حرکات شنیعه شده

lin. 2. در سلطنت M. lin. 5, post شباب M addit جوانی.
 lin. 8, ناپ deest in M et P.

بکلی از شهر اخراج و خود نیز حرکت و عازم اصفهان شده در شب
 یکشنبه بیست و هفتم ماه مذکور در منزل ایزدخواست من
 محال سرحد که رأس الحد سامان فارس و عراق است جمعی
 از ایلات مافی و غیره که دم از هواخواهی ابوالفتح خان میزدند
 بر سر زکیخان ریخته او را مقتول و نوبت سلطنت و حکمرانی⁵
 بنام ابوالفتح خان بلند آوا شد در بیان سلطنت ابوالفتح خان
 و کیفیت خلع او بعد از آنکه کوکب بخت زکیخان باقنصای
 کردش آسمان در افق غربی نهران و نیر دولت ابوالفتح خان از
 مطلع اقبال عیان شد ولدان صادق خان که تا انزمان مقید
 سلسله گرفتاری و گرفتار فید مذلت و خواری بودند مطلق العنان¹⁰
 و صاحب رتبه و شأن کشتند و علیمراد خان که در اصفهان بود
 بمنصب سرداری صفاکه عراق منصوب و تنبیه اشزار و سرکشان
 انسامان بعهده اهنمام او مرجوع و حقیقت حال را بصادق خان
 عم خود اعلام و بانیل مرام و حصول کام از ایزدخواست بجانب
 شیراز شقه کشای اعلام ظفر فرجام و در روز جمعه سیم ماه جمادی¹⁵
 الثانی باکمال اعزاز و اکرام وارد آن بلده جنت نظام و جالس
 سریر سلطنت موروثی گردیده سکه و خطبه بنام او جریان یافت
 صادق خان که زاویه کنزین قلعه رفسنجان و از سطوت زکی
 خان شب و روز هراسان بود یکران مراد را در زیر ران و توسن
 مرام را در میدان تمنا گرم جولان دید کمیت خوشخرام استقلال²⁰
 بجانب شیراز سبکعنان و در اواسط ماه مذکور وارد انشهر
 بهشت نشان گردید اگرچه تمکین و خدمت ابوالفتح خان در

توقف و مراتب مذکور را بعلی مراد خان که مادر او در سلك
ازدواج صادق خان انعقاد و برادر آمی جعفر خان بود مرقوم
داشتند علیمراد خان که بمصدقی

همه اسباب کربیهام جمعست انتظار بهانه‌ی دارم*

۵ بانتظار هنگام فرصت و دست‌پیچ مدعا آمیز است همین مطلب
دست‌آویز او کشته مکنون ضمیر را ابراز و لوای مخالفت را اعتراض داده
تمامی سران سپاه و بزرگان درگاه و غازیان جلالت همراه را احضار و مافی الضمیر را
بآنها اظهار و مذکور ساخت که چون زکی خان با اولاد و برادر
کریم خان این نوع سلوک مسلوب داشته باید بیاسداری حقوق
10 عنایت و احسان او بمرتکبین تلافی شود از آنجا که تمامی خلق
ولایات سلطنت ابوالفتح خان را طالب و خدمت اولاد کریمخان را
بالجنان و اللسان راغب بودند نقد روی اندود کلام او را زر
کامله عیار فرض و از جان و دل خریدار کالای این مدعا شده
همگی در مخالفت زکیخان با او بمداستان و با استعداد و جمعیت
15 کامل از طهران بصوب اصفهان حرکت و بسطام خان بمآجر
استماع حرکت علی مراد خان از طهران بنه و اسباب خود را
در اصفهان گذاشته شب‌دیز کربیز را بجانب شیراز مهمیز و شصت
فرسخ مسافت را در دو شبانه‌روز تکاورانکیز و نایبه خشم زکیخان
از ورود او و اطلاع بر کیفیت ماجرا نیز و فی الفور بدفع او مصمم
20 کشته اکبر خان و لید اکبر خود را بتوقف شیراز مأمور و در روز
یکشنبه بیستم شهر جمادی الاول انسال از صبح الی ظهر تمامی
عساکر رکابی و بلوکی را و بعضی از اهالی شیراز و ضابطان و عمال
مخالف فارس که در شیراز بودند با ابوالفتح خان و ولدان صادقخان

آنچه بنظر علی خان و ولدان شیخ علی خان و محمد خان
 نموده باضعاف مضاعف بانو خواهد کرد صادق خان از ظهور
 این معنی در مخالفت زکیخان جازم و بتهیه اسباب محاصره
 قلعه و تعیین سببه و سنکر عازم و زکیخان ^۴ ابوالفتح خان را که
 با عم خود دم موافقت میزد و طالب ورود او میبود با ولدان ^۵
 صادق خان که در شیراز بودند مقید سلسله گرفتاری و اموال
 او را بحیطة ضبط در آورده اسم سلطنرا آویزه کردن محمد
 علیخان و ند دیگر خاقان مغفور که نسبت مصاهرت با زکیخان
 داشت کرده بنمامی عساکری که بانفاق صادق خان از بصره
 مراجعت و در خارج شهر نزد او بودند اعلام نمود که چنانچه ^{۱۰}
 احدی نزد صادق خان مکث و داخل شهر نشود باکسان
 و منسوبانیکه در شیراز دار انواع ناخوشی خواهم کرد بماخص
 ابلاغ این خبر سوای محمد حسین خان سیستانی سیصد نفر
 از جماعت مزبور که در شیراز خانه و منسوبی نداشتند نزد
 صادق خان مکث نموده منعهد خدمت او شدند سایر غازیان ^{۱۵}
 حتی ملازم و عمله او تماماً متفرق و داخل شیراز شدند صادق
 خان ناچار با معدودی از خواص و جعفر خان ولد خود
 بانفاق محمد حسین خان سیستانی از راه ارسنجان روانه
 سامان کرمان و زکیخان فوجی از غازیان بسرکردگی محمد حسین
 خان زند هزاره بتعاقب او تعیین و در تنک ارسنجان ملاقی ^{۲۰}
 یکدیگر شده محاربه واقع و محمد حسین خان زند هزاره بزخم
 کلوله مقتول و سایر مامورین بی نیل مقصود مراجعت نمودند
 صادق خان قلعه ارسنجان کرمان را مأمن عاقبت ساخته در آنجا

اقتدار اقا محمد خان در حدود دارالمیز و نغیان و نوافقار خان
 خمسۀ در نواحی سلطانیۀ وزجان و اغتشاش امور صفحۀ عراق
 بتواتر و توالی مقروع سمع زکیخان شده علیمراد خان را با فوجی
 از غازیان بصوب عراق مامور و مقرر داشت که در طهران توقف
 ۵ و عساکر عراق را مستعد و آماده نموده بمحافظت سرحدات مذکورہ
 قیام و از هر طرف که فتنه جوئی سر بسر کشی برآورد بتنبیہ
 او اقدام نماید علیمراد خان چون باطناً از آسیب زکیخان مخوف
 و هراسان بود این معنی را مغتنم شمرده فوراً با سپاه ابواب جمععی
 خود از شیراز حرکت و در مخالفت زکیخان مصمم و روانہ صوب
 10 مقصد کسریده در طهران توقف و بنهیہ اسباب نفاق و اجتماع
 عساکر عراق و تالیف قلوب اهالی آن حدود اشنغال نمود صادق
 خان ۸ بموصول نوسنجات زکیخان و حصول اطلاع بر وقوع
 مقدمۀ فوت برادر در کمال استعداد و فرجام جمعیت تمام و نہایت
 استقلال و آرام بعزم ورود شیراز از بصرہ بجانب مقصد رایست افزاز
 15 بنابر اینکه از جانب زکیخان اطمینان نداشت بعد از ورود
 بشیراز در خارج شهر مکت و جعفر خان ولد خود را که
 همشیره زانہ زکیخان بود جهت حصول خاطر جمععی و اخذ
 شرط و عهد نزد او فرستاد چون از خط جیبندش نقش تسویلات
 درونش پیدا و ظاهر بود جعفر خان از وجنات احوالش آثار
 20 تزویر و نفاق استنباط و مراجعت نموده چگونگی را بصادق خان
 حالی و صریحاً مذکور ساخت که چنانچه داخل شهر شوی

اعلام و صادق خانرا که در آن اوان در بصره بود نیز از وقوع واقعهٔ مزبور خبر و در ورود او بشیراز لازمهٔ تاکید و اصرار نموده فوجی را بمحاصرهٔ ارك مامور ساخته تا مدت سه روز نایرهٔ جدال فیما بین آنها اشتعال داشت تا اینکه بلطایف الحیل و ارسال رسل و رسایل از جانب زکیخان اطمینان و خاطر جمعئی کامل حاصل 5 و از ارك بیرون آمده که باستصواب یکدیگر بنائئی بر امور گذارند بمحض خروج آنها از ارك جمعی از متابعین خود را بقتل آن جماعت مامور و در طرفهٔ العین اساس حیات ده دوازده نفر از جوانان آن سلسلهٔ نامدار که هر یک رستم ثانی و ثانی اسفندیار بودند از آب شمشیر آتشبار بجاک مدلت هموار و هوای نزر کبیرا 10 از سر آنها بیرون ساخته جمیع اولاد کبار آن سلسله عموماً معرض تبیح سیاست و تمامی اموال و اسباب ایشان بحیطهٔ ضبط در آمد مقارن اینحال جهانگیر خان و محمد رشید بیک ولدان فتحعلیخان افشار که در اصفهان مستعد و آمادهٔ کار بودند از استماع خبر فوت کریم خان سر از کربان خبول بر آورده جمعی 15 از اویش و غربای سکنهٔ اصفهانرا باخود متفق و بنای شورش و افساد گذاشته حاجی اقا محمد خان حاکم اصفهان فرار و خودرا بکنار کشیده مراتب را بزکیخان عرض و مشارالیه بسطام خان کارخانهٔا بتسکین این فننه نامزد روانهٔ اصفهان نمود حاجی اقا محمد حاکم اصفهان ۲۰ از بلوکات و توابع جمعیتی منعقد و باتفاق بسطام خان وارد اصفهان گردیده تمامیرا دستگیر و نه نفر از آنها را که مصدر این فساد شده بودند مقتول و روس ایشانرا بشیراز فرستاد و بعد از روانه ساختن بسطام خان باصفهان خبر

تَقْرِيبًا دو ساعت از روز گذشته جرعه نوش ساغر کُلِّ مَنْ عَلَيَّهَا
 قَان و طایر روحش بعالم بقا آشیان نمود اقا محمد خان بمجرد
 استماع این خبر باچند نفر از کسان خود جریده و سبای
 بسمت دارالمرز ایلغار و تا مازندران و استرآباد عنان باز نکشیده بعد
 ۵ از ورود بآن حدود تمامی قبایل و عشایر طایفه قاجاریه
 و منتسبان خود را مجتمع و بنهیبه اسباب سلطنت و جهانگیری
 پرداخت در بیان صادرات امور زکیخان زند و کیفیت قتل او
 چون در سال قبل فیما بین بعضی از اعراب بصره و علی محمد
 خان زند حاکم آنجا منازعه واقع و علی محمد خان باجمعی
 10 از غازیان ابوابجمعی مشار الیه مقتول گردیده بودند خاقان
 مغفور صادق خان برادر خود را باجعفر خان ولد اکبر او و فوجی
 از غازیان ایلات و سیستانی و غیره جهت اطفای نایره آن قتنه
 روانه بصره نموده بود در وقوع مقدمه فوت او صادق خان در
 شیراز حضور نداشت و فیما بین زکیخان و نظر علی خان و اولاد
 15 شیخ علی خلسن و محمد خان زند عداوت سابقه در نهایت
 استحکام بود بعد از فوت خاقان مغفور نظر علی خان با ولدان
 شیخ علی خان و محمد خان و اتباع ایشان از بیم سطوت زکیخان
 بقلعه ارك متحصن شده زکیخان و علی مراد خان شیرازه
 او با ممتفق و امر سلطنترا نامزد ابوالفتح خان و محمد علی خان
 20 ولدان کریم خان کرده خود برتنق و فتق امور و نظم و نسق
 مطالب منظور قیام و ارقام بهمراه ایشان بجمع مالک مرقوم و اهالی
 ولایانرا از فوت خاقان مغفور و جلوس ولدان او بر سریر سلطنت

امن وامان اسایش کزین و مکرر اوقات باشاهدان ماه رخسار زهره جبین
بتجرع اقداح راج ریجانی آتش عشرت و شادمانی در کانون سینه
شعر میافروختند

زمانه کرد مهیا بساط عیش و نشاط ۵

5 سپهر کرد مَهْد مهاد امن وامان ۵

و مدت سیزده سال در شیراز بستر استراحت کسزده در سال
چهارم بمقد کُلِّ نَفْسٍ ذَائِقَهُ الْمَوْتِ سَاقِيٍّ اجل پیمانۀ حیانتش را
از بادۀ تملخکام دور ورنک لبای و ایام مالامل واستیلائی مرض
موت بر مزاجش بسرحد کمال نشأ شراب نجات علامت اتمام
10 دور حیانترا بر مقرّبان و پرستاران نشان میداد از جمله عظمای
واکبر ولایات که ان خدیو عدالت ایت باخود بشیراز آورده
اقامحمد خان ولد محمد حسن خان قاجار بود که از سلسلۀ
جلیله سلاطین عظام و نتیجۀ رفیعۀ خواقین کرام آثار دولت
و فر اقبال از ناصیه احوالش ظاهر و خورشید روزافروز دولتش در
15 اوج سعادت هنگام فرصت ناظر چون بمصدق اِذَا رَأَى اللَّهَ شَيْئًا
هَبًا اسبابه بایست اسباب اندولت دوران عدت مجتمع و مهیا
کردن در روز دوازدهم شهر صفر سنه ۱۱۹۳ ان زیننده سریر و افسر
بانهای منہیان قضا و قدر و اقتضای سعادت طالع و بلندی اختر
از احتضار ان خسرو باوقار مستحضر و بعزم شکار شاهباز دولت
20 از قلعه شیراز بیرون رفته بنا بر اینکه در ان روز از حیانتش
رمقی باقی بود ان شب بانتظار وصول خبر فوت او در خارج شهر
توقف و علی الصبح که روز سهشنبه سیزدهم ماه مذکور بود

آورده بناریح سیزدهم شهر صفر سنه ۱۱۷۹ وارد این بلده مینومثال
 وبآبادی و معموری ملکات مزبور اشتغال و در اصل شهر و خارج
 قلعه شیراز جنت شیراز بیوتات دلکشا و عمارات وسیع الفضا و بازار
 و مسجد و حمامات و نکایا و خانات رفیع البنا و برکهای کوشترصفا
 ۵ و بروج و حصار کیوان رفعت و خاکریز و خندق قلعه ان شهر در
 کمال ضبط و استحکام مهندسی طبع بلند ان خدیو ارجمند
 صورت اتمام پذیرفته در سنوات توقف شیراز کلید فتح ولایت
 کرمان و محال سیستان که در تصرف جماعت سیستانی و افغان بود
 و بعضی از بلاد دیگر که در اوقات غیاب السلطان دادگر از
 10 اطاعت سر باز زده بودند بعلاوه امم البلاد بصره باهتمام صادق
 خان و نظر علی خان و علی محمد خان زند و غیره از خوانین
 و سرداران بتصرف اولیای ان دولت در آمد الحقق در عهد ان
 خدیو معدلت کستر که از شرط عدل و انصاف مصدوقه ان
 آرَادَ اللَّهُ بِرِعِيَّةٍ خَيْرًا جَعَلَ لَهُمْ سُلْطَانًا كَرِيمًا سمت ظهور یافته و از
 15 فر طلعت مهر کستر طالع نر پیرورش پرتو بهروزی بر ساحت احوال
 عموم ممالک محروسه بتخصیص اهل شیراز تافته در بسیط ان
 بلده طیبه بحدی بساط عدل و داد کسترد
 شعر

که شد بیمن عدالت مداین اول ۱۵

که شد بیمنت امن کعبه ثانی ۱۵

20 بجایی رسید که از اکثر بقاع ربع مسکون معبرتر و از اغلب
 بلاد مشهوره علامکان مشهورتر خلقش در کمال آرام در بستر

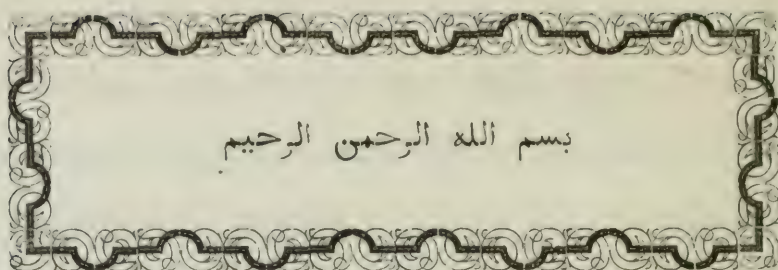
در تاریخ سلطنت کریم خان زند ایمائی بنان کرده است امر
 سلطنت بلاد ایران مغشوش و هر پنج روز نوبت حکمرانی بنام یکی
 بلندآوازه بوده تا در سنه ۱۱۹۳^{هـ} مهر منیر دولت کریم خان زند
 از اُفق پَریّه ملایر عراقی ظاهر و در سنه ۱۱۹۳^{هـ} در شیراز وفات
 یافت و از هنگام فوت کریم خان که مبدای طلوع آفتاب عالم تاب^۵
 دولت قاجاریّه است نیز بعضی از ارباب تواریخ بضمبط وقایع
 امور آن دولت روزافزون ارتکاب ورزیده و در ذکر وقایع انقراض
 دولت زندیه احدی متعرض نشده بود یکی از دوستان صمیم
 در جاده صداقت مستقیم خواهش نمود که این عبار قدوم
 راه روان طریق حکایت طرازی و مرحله پیمایان و ادئی عبارت پردازی¹⁰
 ابن عبد الکریم علی رضای شیرازی بذکر مجملی از وقایع
 امریکه بعد از فوت کریم خان تا انقراض دولت زندیه
 بمقتضای حکمت ازلی و قدرت لم یزلی بظهور رسیده است مبادرت
 نماید هر چند بنا بر عدم استعداد و قابلیت ماده دامن از قبول آن
 برچیده نامدنی کریمان این مطلب در کشاکش کفنگو و اصرار او¹⁵
 از حد اعتدال تجاوز نمود آخر الامر اصرارش بر انکار این
 خاکسار غالب و استرضای خاطر او را طالب و از الطاف عیب پوش
 مستمعان مستظهر گردیده بذکر آن جسارت ورزید در بیان
 خاتمه کار خاقان علی بن اثنیان و کیفیت آن کریم خان زند بعد
 از انتظام مهمان اندر با بجان و عراق و دارالمز و کیلانات مراجعت بشیراز²⁰
 و بعضی از عظمای و سرخیلان و اشرار ولایات مزبور را بانفاق خون

لطف حق بانو مدارعا کند ۵ چونکه از حد بگذرد رسوا کند ۵
 سمت ظهور و بروز یافته نایره غضب قهاری شعله‌ور و خرمین سوز
 هستی خشک و تر گردیده بمنطوقه و تنزع الملک ممن تشاء وتدل
 من تشاء کوکب باختش را از معارج اوج رفعت و عزت مدارج
 ۵ حصبیص خواری و مذلت رسانیده امر سرپرستی و تکفل احوال
 عباد را بکف کفایت دیگری محول و مرجوع فرماید
 باشند فی المثل کله کوسفند خلق ۵
 کافر خدای صاحب و والی شبان بود ۵
 صاحب بجای او دگریا شبان کند ۵
 چون بنکرد که برکله نامهربان بود ۵

10

چنانکه ماصدق اینمقال در کتب تواریخ خواقین سالفه
 و منقذمین مفهوم و از وقایع امور سلاطین ماخیه متأخرین و معاصرین
 معلوم میشود که بعد از انقراض دولت سلاطین جنت مکین
 صفویه اَنَارَ اللّٰهُ بَرَاهِیْنَهُمْ امور سلطنت ایران مدتی مختل و چندی
 15 ملوک الطوائف بوده چنانچه مرحوم میرزا مهدی خان استرآبادی
 در تاریخ جهانکشی ناری بذكر مجملی از ان پرداخته تاینکه
 در سنه ۱۱۴۲ نیز جهانتاب دولت نادرشاه از مشرق خراسان طالع و در
 سنه ۱۱۴۸ بر سریر سلطنت جلوس کرده در شب یکشنبه یازدهم
 شهر جمادی الثانی سنه ۱۱۶۰ در منزل فتح‌آباد دو فرسخی خبوشان
 20 جمعی از همیشه کشیکان او را مقتول و بعد از وقوع قتل
 نادرشاه از قراریکه مرحوم میرزا صادق منشی متخلص بنامی

بر ارباب خرد و دانش و اصحاب ذکا و بینش مخفی و مستور
 نخواهد بود که بمفاد انَّ اللّٰهَ رَوْفٌ بِالْعِبَادِ در هر عهدی از عهود
 زمان باقتضای حکمت مالک الملک سبحانه بمصدوقه تَوْتَى الْمَلِكَ
 مَنْ تَشَاءُ وَتَعَزُّ مَنْ تَشَاءُ نیشوکنی را در عرصه جهان مبسوط
 الید و نافذ فرمان سازد که بتکفل احوال عباد پرداخته جراحات 5
 صدور ستم دیدگان دهر بمراقم رأفت و مرحمتش التیام پذیرد و خفقان
 قلوب غم رسیدگان روزگار بمفرح دلکشای التفات و معدلتش باصلاح
 آید تا هنکامی که بمصدق انَّ اللّٰهَ لَا یَغَیِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتّٰی یَغَیِّرَ مَا
 بِاَنْفُسِهِمْ از استیلای غرور و اشتداد حرص و آرزقانون بی اعتدالی
 و ناسازی ساز و باب تعدی و بحساب بر چهره عجزه و مساکین باز 10
 حرکانش از نظم طبیعی خروج و زیان آه آتشبار دادخواهان از
 دست بیدادش بزبان عروج
 شعر
 چو خواهد خدا سرنگونت کند ۱۵ بگردار بد رهنمونت کند ۱۵
 مصدوقه

هستن کلید lin. 1. Scriba in P. addit hoc hemistichium: lin. 2. cf. Coran. Sur. ۲ 203. lin. 3. cf. Sur.
 در کنج حکیم lin. 6. بمراقم P. lin. 8. cf. Sur. ۱۳ 12. lin. 13.
 pro خدا in A legitur فلك.

BINDING SECT. MAY 5 1964

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

DS
299
S5
1888

Shīrāzī, 'Alī Riza ibn
'Abd al-Karīm
Das tārīkh-i Žendīje,
des Ibn 'Abd el-Kerīm
'Alī Riza von Šīrāz

UTL AT DOWNSVIEW

D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 15 05 07 09 010 6